

JYVÄSKYLÄN KASVATUSOPILLISEN KORKEAKOULUN JULKAISUJA IV
ACTA ACADEMIAE PAEDAGOGICAE JYVÄSKYLÄENSIS IV

SEITSENVUOTISEN, KAKSIOPETTAJAISEN
MAALAIKANSAKOULUN
JÄRJESTELYKYSYMYKSIÄ

(MED SVENSKT REFERAT)

KIRJOITTANUT

MATTI KOSKENNIEMI

JYVÄSKYLÄ 1948
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOYHDISTYKSEN
KUSTANTAMA

JYVÄSKYLÄN KASVATUSOPILLISEN KORKEAKOULUN JULKAISUJA IV
ACTA ACADEMIAE PAEDAGOGICAE JYVÄSKYLÄENSIS IV

SEITSENVUOTISEN, KAKSIOPETTAJAISEN
MAALAISKANSAKOULUN
JÄRJESTELYKYSYMYKSIÄ

(MED SVENSKT REFERAT)

MATTI KOSKENNIEMI

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTOYHDISTYKSEN
KUSTANTAMA

MATTI KOSKENNIEMI

**SEITSENVUOTISEN, KAKSIOPETTAJAISEN
MAALAISKANSAKOULUN
JÄRJESTELYKYSYMYKSIÄ**

JYVÄSKYLÄ 1948

URN:ISBN:978-951-39-8891-3
ISBN 978-951-39-8891-3 (PDF)
ISSN 2736-8475

**K. J. Gummerus Osakeyhtiön
kirjapainossa Jyväskylässä 1948**

ALKUSANA

Kansakoulun opetussuunnitelmakomitean toimeenpanemassa koulukokeilussa, jonka johtaminen on ollut uskottuna minulle, on maalaiskansakoulun mahdollista laajentumista silmälläpitäen ollut selvitettävänä myös 7-vuotisen maalaiskoulun työn järjestely. Tässä tutkimuksessa selvittelen tämän kokeilun tuloksia siinä määrin, kuin ne koskevat kaksiopettajaista maalaiskoulua. Tutkimus kohdistuu pääasiassa koulutyön yleiseen järjestelyyn, kun sen sijaan opetussuunnitelmaa koskevat periaatteet ja ehdotukset jäävät kansakoulun opetussuunnitelmakomitean mietinnöissä julkaistavaksi.

Komitealle ja etenkin sen puheenjohtajalle, osastopäällikkö A. SALMELALLE olen kiitollisuuden velassa siitä, että muiden tehtävieni ohessa olen saanut tilaisuuden tämän tutkimuksen suorittamiseen. Tutkittujen kokeilukoulujen *opettajia* ja heidän *tarkastajiaan* kiitän siitä harrastuksesta ja vaivannäöstä, jota he ovat asiaa kohtaan osoittaneet.

Edelleen kiitän *Ruotsin kouluylihallitusta*, tri STELLAN ARVIDSONia (Tukholma), rehtori ERLING KRISTVIKIä (Trondheim) ja lehtori S. BJ. ARNELEIVIä (Nesna), kansak.-tarkastaja MAGNUS ERIKSENIä (Bærum), sem.-johtaja GEORG CHRISTENSENIä (Jonstrup), tarkastaja POUL MÜLLERIä (Kööpenhamina) ja tri WALTER H. GAUMNITZIA (U. S. Office of Education) ystävällisesti annetuista, tärkeistä tiedoista.

Assistenttini, fil.-maist. INKERI LAURINEN ja kansak.-opettaja KAISA HÄLINEN ovat minua auttaneet työssäni, minkä kiittäen mainitsen.

Jyväskylässä joulukuun 1. päivänä 1947.

Matti Koskenniemi

SISÄLLYS

	Sivu
Alkusana	5
I luku: Tutkimuksen kouluorganisatorinen tausta	
A. Oppivelvollisuuskoulun laajentamisen tarpeellisuus	9
B. Maaseudun oppivelvollisuuskoulu erityisasemassa	11
C. Seitsemäs kouluvuosi pienissä maaseutukouluissa	15
II luku: Seitsenvuotinen maalaiskansakoulu muissa Pohjoismaissa	
A. Yleistä	25
B. Ruotsi	
1. Yhdistettyjen luokkien työn tehostaminen	26
2. 7-vuotisen kansakoulun toteuttaminen	28
3. Kysymys kansakoulun ala-asteen laajentamisesta	29
C. Norja	32
D. Tanska	34
III luku: Kokeilun järjestely	
A. Kansakoulun opetussuunnitelmakomitean koulukokeilu luku- vuonna 1946—47	35
B. Tyyppiä I—III+IV—VI(VII) olevat kokeilukoulut	37
C. Tutkitut 3-osastoiset alaluokat	39
IV luku: Kokeilun tulokset	
A. Kokeilun rajoituksista	41
B. Kokemuksia 3-osastoisien alaluokan työskentelystä	
1. Alaluokan luonteen muuttuminen	42
2. Kolmiosastoisien alaluokan opetussuunnitelma	46
3. Opintoryhmät	
a. Kokeilun lähtökohta	53
b. Käsityksiä opintoryhmien koostumuksesta	
I. Yleistä	55
II. III luokan osittainen opetus yläluokassa	58
III. Asia-aineiden opintoryhmitys	60
IV. Opintoryhmitys äidinkielessä ja laskennossa	65
V. Opintoryhmitys muissa aineissa	69

4. Työjärjestys	
a. Yleistä	71
b. Oppitunnin pituus	73
c. Välittömät ja »hiljaiset» tunnit	75
5. Kokeiluvuoden tulokset eri aineissa	78
C. Yläluokkaa koskevia kokemuksia	
1. Kolmiosastoinen yläluokka IV—VI	85
2. Neliosastoinen yläluokka IV—VII	87
D. Yleisarviointia luokkajaosta I—III + IV—VI (VII)	91
V luku: Opetusopillisia päätelmiä	
A. Uuden luokkajaon haitat ja edut	100
B. Parannusehdotuksia	102
VI luku: Kouluorganisatorisia näköaloja	107
Lähdeluettelo	111
Svenskt referat	113
Liitteitä: 1. Kokeiluun osallistuneet tyyppiä I—III + IV—VI (VII) olevat koulut 1946—47.	
2. Kolmiosastoista alakoulua ja sen rinnalla toimivaa ylä- koulua koskeva tiedustelu.	
3. Työjärjestys n:o 1.	
4. Työjärjestys n:o 1 A.	
5. Työjärjestys n:o 1 B.	
6. Työjärjestys n:o 1 C.	
7. Työjärjestys n:o 6.	
8. Työjärjestys n:o 6 A.	

I LUKU

TUTKIMUKSEN KOULUORGANISATORINEN TAUSTA.

A. Oppivelvollisuuskoulun laajentamisen tarpeellisuus.

Kansakoulukomitea toteaa v. 1945 valmistuneessa mietinnössään: »Kansakoulu jää ainakin toistaiseksi kansan suuren osan ainoaksi kouluksi. On sen tähden tärkeätä, että se antaa hyvän pohjasivistyksen. Siihen meidän kuusivuotinen kansakoulumme on kieltämättä liian heikko. Se on vuosiluokkiensa lukumäärässä viimeisellä sijalla koko Euroopassa. Ruotsin, Norjan ja Tanskan varsinaiset kansakoulut ovat vähintään seitsenvuotisia. Neuvostoliiton oppivelvollisuuskoulu on maaseudulla seitsen-, kaupungeissa kymmenvuotinen. Myös kotimaassa yleinen mielihope näyttää olevan kypsä varsinaisen kansakoulun pidentämiseen seitsenvuotiseksi.»¹⁾

Ruotsissa tulee 7-vuotinen kansakoulu toteutetuksi lukuvuoden 1948—49 alkuun mennessä. Mutta paikallisilla kouluviranomaisilla on ollut lupa ylläpitää useampivuotistakin oppivelvollisuuskoulua. Tätä oikeutta on käytetty niin runsaasti, että lukuvuoden 1946—47 alkaessa n. 12.4% kaikista oppilaista oli velvollinen käymään vähintään 8-vuotista koulua.²⁾

V:n 1940 koulukomitea («1940 års skolutredning») esittääkin, että oppivelvollisuuskoulu olisi oleva 8-vuotinen. Perustelut

1) Kansakoulukomitean mietintö (Komiteanmietintö n:o 2 — 1946), 14

2) 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar, IV. Skolplikstidens skolformer, 2. Folkskolan, A. Allmän del (Statens offentliga utredningar 1946: 11), 96—97. — Seuraavassa lyhennettynä: 1940 års skolutredning IV. 2. A. (SOU 1946: 11).

ovat pääasiassa seuraavat. 8-vuotinen koulu olisi omiaan lisäämään alkeistietoja ja -taitoja sekä yleensä tietopuolista sivistystä. Niin ikään tulisi tätä nykyä tarpeellinen ammatteihin orientoitumisen tarve tyydytetyksi, ja kansakoulu antaisi paremman pohjan ammattiopinnoille. Erittäin tärkeää olisi, että vieraiden kielten opiskelu kävisi 8-vuotisessa oppivelvollisuuskoulussa mahdolliseksi. Koulunkäynnin pidentämisen puolesta puhuvat myös sosiaaliset ja eettiset syyt.¹⁾

Ruotsissa ei ole tyydytty vielä tähänkään. Mainitun komitean työtä jatkava v:n 1946 koulukomitea («1946 års skolkommision») ehdottaa säädettäväksi 9-vuotisen oppivelvollisuuskoulun, koska se katsoo, että yksilön ja yhteiskunnan oikeutettuja tarpeita ei voida tyydyttää lyhempiaikaisessa koulussa.²⁾

Se yleissivistyksen määrä, mikä oppivelvollisuuskoulun on tarjottava, riippuu yhteiskunnan kehitystilasta ja rakenteesta. Mitä pitemmälle työnjako edistyy, sitä enemmän vaaditaan yksilöltä sekä työssä että varsinkin sen ulkopuolella. Vapaa-ajan oikea käyttö on mahdollinen vain, jos koulu pystyy istuttamaan oppilaisiinsa jaloja harrastuksia ja antamaan heille aseet tällaisten tarpeiden oma-aloitteista tyydyttämistä varten. Nykyinen yhteiskunta vaatii yksilöltä enemmän kuin entinen: tarvitaan tietoja yhteiskunnasta ja sen elämästä, taitoa nykyaikaisen yhteiskunnan jäseniltään vaatimien tehtävien suorittamiseen ja sopeutumista kansanvaltaisen yhteiskunnan edellyttämään yhteistyöhön. Nykyään olisi jokaisen kansalaisen kyettävä itsenäisesti muodostamaan mielipiteitä mitä moninaisimmista asioista ja osattava jossakin määrin osallistua yhteisiin hallinto- ym. toimiin. Se koulutus, joka jokin vuosikymmen sitten vallinneessa yhteiskuntaelämässä voittiin katsoa riittäväksi, ei nykypäivän yhteiskunnassa lähestulkoonkaan riitä. Vielä on huomattava, että kansainvälinen yhteistyö asettaa uusia vaatimuksia jokaiselle kansalaiselle.

Kansakoulukomitean ehdottama 7-vuotinen oppivelvollisuuskoulu on vaatimaton tavoite. Se sopii vain välitavoitteeksi pyritäessä kehittämään oppivelvollisuuskoulua korkeammalle tasolle,

¹⁾ 1940 års skolutredning Bil. VI (SOU 1945: 62), 6.

²⁾ 1946 års skolkommision, periaatemietintö. Komitean sihteerin, tri STELLAN ARVIDSONin käytettäväkseni luovuttaman luonnoksen perusteella.

B. Maaseudun oppivelvollisuuskoulu erityisasemassa.

Maamme kaupungeissa ja muissa taajaväkisissä asutuskeskuksissa oppivelvollisuuskoulu on 8-vuotinen. Varsinainen maaseutu sen sijaan on jäänyt kehityksessä jälkeen. Kaksivuotinen jatko-opetus (kouluvuodet VII ja VIII) käsittää siellä vain yhteensä 150—300-tuntisen oppijakson, mikä ei läheskään vastaa kaksivuotista päiväjatkokoulua. Maaseudun koululaitoksessa olisi näin muodoin muutos lähinnä tarpeen.

Asiain nykyisen tilan parantaminen johtaa kuitenkin vaikeuksiin. Maaseudun koulut ovat enimmältä osalta pieniä, 1-, 2- ja 3-opettajaisia. Pienessä koulussa ei yhden tai kahden uuden vuosiluokan kouluun ottaminen läheskään aina kohota oppilasmäärää siinä määrin, että kouluun olisi otettava uusi opettaja. Tästä johtuu, että opetettavat luokat tulevat moniosastoiksi. Vaikkei moniosastoisuutta sinänsä voidakaan pitää haittana, tulee luokista kuitenkin tässä tapauksessa vaikeasti hoidettavia. Ylimpien vuosiluokkien opetussuunnitelmaan nim. kuuluu runsaasti sellaista ainesta, jota ei voida opettaa samoissa opintoryhmissä alempien vuosiluokkien kanssa. Ei myöskään ole helppoa saada ylimpien luokkien erityisaineisiin asiallisesti ja muodollisesti päteviä opettajia.

Pienissä kouluissa on myös uuden opettajanviran perustamisen hankalaa, sillä tämä aiheuttaa niissä suhteellisesti suurempia kustannuksia opetushuoneiden, opetusvälineiden yms. hankimisessa kuin asutuskeskusten suurissa kouluissa.

Toisaalta on yläasteen keskitykselläkin haittansa. Etenkin oppilaiden kyyditys ja majoitus ovat työläästi järjestettävissä, ellei käytetä suuria varoja. Jonkinlainen keskitie löytyy siitä suunnitelmasta, että oppivelvollisuuskoulun keskitys aloitetaan vasta VIII, joskus VII luokasta. Niinpä Norjassa, missä varsinainen oppivelvollisuuskoulu on 7-vuotinen, jatko-opetus suuressa mitassa tapahtuu keskuskouluissa.

En aio tässä lähemmin käsitellä vaikeata kysymystä, missä määrin ja millä tavoin oppivelvollisuuskoulua olisi keskitettävä. Viittaaan vain erääseen seikkaan, joka on syytä ottaa huomioon kysymystä ratkaistaessa. Maassa, missä välimatkat ovat pitkiä ja liikenne kehittymätöntä, on kansakoulu paikkakunnan tärkeimpiä sivistystekijöitä. Tätä koulua ei olisi syytä supistaa liian

pieneksi. Jos kyläkoulun vuosiluokkien määrä on vähäinen, on siinä usein vain yksi opettaja; tällaisen koulun vaikutus on perin heikko.

Maassamme oli lukuvuonna 1943—44 maaseudun ala- ja yläkansakoulujen jakaantuminen opettajien lukumäärän mukaan seuraava:

<i>alakansakoulut</i> (36-viikkoiset)		<i>yläkansakoulut</i>	
1-opettajaisia	91.0 %	supistettuja	30.7 %
2-opettajaisia	7.6 »	muita 1-opettajaisia	49.1 »
3-opettajaisia	0.6 »	2-opettajaisia	17.1 »
4—8-opettajaisia	0.8 »	3-opettajaisia	1.8 »
		4-opettajaisia	0.7 »
		suurempia	0.6 »
Yhteensä kouluja: 5 841		Yhteensä kouluja: 5 830	

Kun lisäksi otetaan huomioon 18-viikkoiset alakansakoulut, havaitaan, että valtava enemmistö maalaiskouluista on sellaisia, joissa on vain 1—3 opettajaa. Tällaisten pienien koulujen määrä on sitä paitsi kasvamaan päin, sillä kaikki syrjäkulmat eivät vielä ole saaneet kouluun. Myös asutustoiminta lisää pienten koulujen lukumäärää.

Vertailukohdan saamiseksi esitän eräitä tietoja muista maista.

Ruotsissa on kevätlukukaudella 1946 maalaiskoulujen jakaantuminen eri koulutyyppeihin ollut seuraava:¹⁾

Kokoajan luokkia (heltidsläsande läraravdelningar)	98.8 %
Puolenajan » (halvtidsläsande »)	1.2 »

Viimeksi mainitut ovat kaikki sekä ala- että yläasteeltaan 1-opettajaisia.

Kokoajan koulujen luokat jakaantuvat seuraavasti:

<i>alakouluaste</i>	<i>kansakouluaste</i>
koulumuoto a (vuosiluokat erikseen): luokkia	koulumuoto A (vuosiluokat erikseen): luokkia
28.0 %	22.9 %

¹⁾ Ruotsin kouluylihallituksen käytettäväkseni asettamien tietojen mukaan.

koulumuoto b t. bv (opettajalla 2—4 vuosiluokkaa): luokkia	72,0 %	koulumuoto B 1 (koulussa 2—3 opettajaa): luokkia	37.8 %
		koulumuoto B 2 (koulussa 1 opettaja): luokkia	23.1 »
		koulumuodot B 3 ja D 1 (alaja yläasteella sama opettaja): luokkia	16.2 »

Kun tilasto on tehty luokittain, on vertailun mahdollistamiseksi otettava huomioon, että tyyppiä a olevissa alakouluissa ja tyyppiä A olevissa kansakouluissa %-luku tarkoittaa opettajien eikä koulujen lukumäärää; sama koskee tyyppiä B 1 olevien luokkien %-lukuja. Ei voida tarkasti sanoa, mikä on vastaavasti koulujen jakaantuminen, mutta arviolta on 1-opettajaisia ylempiä kouluja 51 %, 2—3-opettajaisia 41 % ja suurempia 8 %.

Norjan maalaiskouluja koskeva tilasto esittää koulut jaettuina ryhmiin sen mukaan montako erikseen opetettavaa osastoa (klass) niissä on: ¹⁾

Koulu- piirejä	Erikseen opetettavia osastoja						
	1	2	3	4	5	6	7
1938—39 5 624	14.0 %	38.5 %	18.0 %	16.4 %	3.2 %	2.7 %	7.1 %
1942—43 5 444	15.5 »	40.3 »	16.7 »	16.0 »	2.5 »	2.5 »	6.5 »

On huomattava, että 2-luokkaisen koulun molemmat osastot (I—III ja IV—VII) miltei säännöllisesti ovat saman opettajan opetettavina vuoropäivin tai -viikoin. — Tilaston perusteella voidaan arvioida, että 1—3-opettajaisia yläkouluja on Norjassa noin 88 %.

Tanskan maalaiskouluissa ei ole enää puolenajan kouluja. Virallisen tilaston mukaan oli maalaiskouluja lukuvuonna 1944—45 kaikkiaan 3 326 ja näistä 1-osastoisia (udelt) 3.7 %, 2-osastoisia 37.4 %, 3-osastoisia 19.1 %, 4-osastoisia 28.4 %, 5-osastoisia 5.1 %, 6-osastoisia 4.3 % ja 7-osastoisia sekä sitä suurempia 2.0 %. ²⁾ Sellaisia kouluja, joissa yläasteella on enintään 3 opettajaa, on arviolta 88 %.

¹⁾ Norges Offisielle Statistikk X. 14 (1941), 4 ja X. 96 (1945), 2.

²⁾ Meddelelser om Folkeskolens, Ungdomsundervisningen og Læreruddannelsen 1945, 41.

Karkeasti arvioiden saadaan Pohjoismaiden maalaiskouluista seuraava yhdistelmä:

	Suomi 1943—44	Ruotsi 1946	Norja 1942—43	Tanska 1945
Kouluja, joissa kansakoulun yläasteen opettajia:				
yksi	80 %	51 %	56 %	41 %
kaksi	17 »	30 %?	17 »	19 »

Oppivelvollisuuskoulun laajentumista vaikeuttavat pienet maalaiskoulut ovat näin ollen kaikkialla pohjoismaissa suurena enemmistönä.

Eräät tiedot Yhdysvaltain koululaitoksesta ovat vielä omiaan valaisemaan tätä kysymystä.¹⁾ Siellä on 1-opettajaisten koulujen lukumäärässä tapahtunut huomattavaa laskua. V. 1918 oli tällaisia kouluja 196 037, v. 1936 oli lukukumäärä enää 131 101, v. 1944 vain 96 302. Lukuvuonna 1934—35 kävi valtakunnan 26 267 291 oppilaasta yksiopettajaisissa kouluissa 10.9 % (2-opettajaisissa kouluissa samana aikana 5.1 %). Eräissä osavaltioissa nämä %-luvut kuitenkin olivat verraten korkeita (esim. Arkansasissa 19.8 + 9.2, Kentuckyssä 27.1 + 10.4, Wisconsinissa 21.6 + 4.3).

Tämä pienten koulujen vähentyminen on saatu aikaan voimakkaan koulujen keskittämisen avulla, turvautumalla laajaan oppilaiden kyyditsemiseen. Niinpä lukuvuonna 1945—46 kuljettiin keskuskouluihin 4 962 233 lasta. Pienten koulujen väheneminen näyttää jo tyrehtymisen merkkejä. Lisäksi 1-opettajaisten koulujen lukumäärä on vähentynyt pienemmässä määrässä kuin uusien keskuskoulujen ja kyyditysten lukumäärästä voisi päätellä. Samaan aikaan (1915—1936) kun oli perustettu 12 531 keskuskoulua ja kun kyyditykset olivat nousseet 525 000:sta 3 250 568:aan, oli 1-opettajaisten koulujen lukumäärä vähentynyt vain 68 993:lla. Edellä kuvatun kehityksen täydelliseksi ymmärtämiseksi on kuitenkin otettava huomioon, että Yhdysvalloissa on vasta 1920—30-luvuilla yleisesti ryhdytty asettamaan lainsäädännöllisiä rajoja koulun pienuudelle. Eräissä valtioissa on kotlu vieläkin oikeutettu saamaan valtion-

¹⁾ Tiedot perustuvat julkaisuun »Are the One-Teacher Schools Passing? 18 years of history», U. S. Department of the Interior, Pamphlet No. 92. Washington, D. C. 1940 sekä tri W. H. GAUMNITZin antamiin tietoihin.

apua, vaikka siinä olisi vain 1—5 oppilasta. Niinpä v. 1934 oli Yhdysvalloissa arviolta 7 500—8 000 kansakoulua, joiden oppilasmäärä oli 1—5 ja n. 18 000 koulua, joiden oppilasmäärä oli 1—7. Uusimmassa koululainsäädännössä on koulun oppilasmäärän valtionavun nauttimiseksi oltava 5—25 (määrä vaihtelee eri valtioissa).¹⁾ Kuten tunnettua, ei meillä yhtä vähän kuin muissakaan Pohjoismaissa esiinny tällaisia kääpiökouluja.

Edellä esittämistäni tilastotiedoista käy ilmi, että pienten maalaiskoulujen olemassaolo on otettava huomioon oppivelvollisuuskoulua kehitettäessä. Ei ole todennäköistä, että tällaisten koulujen lukumäärää voitaisiin läheisessä tulevaisuudessa huomattavasti vähentää. Lisäksi on luultavaa, ettei niiden vuosiluokkien määrääkään päästä sanottavasti vähentämään, vaikka niin haluttaisiinkin tehdä. Oppivelvollisuuskoulun keskittäminen on kaikesta päättäen varsin pitkäaikainen tehtävä, sitäkin hitaampi, kun maassamme ei siihen ole hyviä taloudellisia edellytyksiä.

C. Seitsemäs kouluvuosi pienissä maaseutukouluissa.

Kiireisin toimenpide koululaitoksemme uudistamisessa on ilmeisesti asutuskeskusten ja varsinaisen maaseudun koulujen eriarvoisuuden vähentäminen ja poistaminen. Edellisessä kappaleessa sanotusta selviää, että pelkkä keskittäminen näyttää olevan liian hidas keino tämän tuloksen saavuttamiseksi.

Maaseudun kouluolojen kohottamista asutuskeskusten koululaitoksen tasolle ei ole tarpeellista suorittaa siten, että mainitut koululaitokset tulevat samanaikaisiksi. Tämä tuottaisikin maantieteellisten seikkojen vuoksi suuria taloudellisia ja kasvatuksellisia vaikeuksia. On pidettävä riittävänä sitä, että molemmat koulut ovat yhtä hyvin järjestettyjä ja johtavat samaan tulokseen.²⁾

Nopein keino maalaiskoulun tehon lisäämiseksi on VII ja VIII kouluvuoden oppiajan lisäämisen tavalla tai toisella. Sen

¹⁾ W. H. GAUMNITZ, Economies through the elimination of very small schools (Bulletin 1934, No. 3. U. S. Department of the Interior, Office of Education. Washington D. C., 1934.), 18, 48—51.

²⁾ Vrt. 1940 års skolutredning I (SOU 1944: 20), 105.

on kuitenkin tapahduttava sillä tavoin, ettei suoriteta sellaisia pysyviä järjestelyjä, jotka tarpeettomasti vaikeuttaisivat koko koululaitoksen organisaatiossa vast'edes toimeenpantavaa uudistusta. Tätä on maamme koululaitoksen kokonaissuunnitelman ollessa hahmoteltavana pidettävä tärkeänä varauksena. Esim. keskityssuunnitelmille olisi haitaksi, jos pienten maalaiskoulujen yhteyteen käytäisiin rakentamaan lisärakennuksia toisenlaista kouluorganisaatiota varten.

Kansakoulukomitea on katsonut, että maalaiskansakoulua voitaisiin helposti tehostaa muuttamalla se 7-vuotiseksi. Kun alakansakoulun opettajat tulevat ennen pitkää saavuttamaan yläkansakoulunopettajan pätevyyden, voidaan kaksiopeettajaisen koulun ala- ja yläluokan opettajan työnjakoa muuttaa. Kun edellisellä nykyisin on vain kaksi vuosiluokkaa opetettavanaan ja jälkimmäisellä neljä, on vast'edes mahdollista ottaa tällaisen koulun ala-asteelle vuosiluokat I—III, jolloin yläasteelle mahd'uisi vuosiluokkien IV—VI lisäksi myös VII luokka.¹⁾

Pukimäen kokeilukansakoulussa, joka on 2-opettajainen koulu, on sanotun komitean aloitteesta vuosina 1937—39 ja 1941—43 ollut tällainen, 3-vuotisen alakoulun sisältävä 7-vuotinen kansakoulu kokeilutarkoituksessa toiminnassa. Sen ala-asteelta saaduista kokemuksista mainittakoon julkaisemattomien vuosikertomusten mukaan seuraavaa:

1937—38: »Mielestäni ei seitsenvuotisen kansakoulun kolmen ensimmäisen luokan yhtäaikaaisesti opettaminen kohtaa mitään voittamattomia vaikeuksia. Ainoana vaikeutena on saada oppilaat toimimaan mahdollisimman itsenäisesti, opettajalla kun on hoidettavanaan kolme eri läksykuntaa. Nykyaikanahan pyritään juuri omatoimisuuteen, johon tällainen koulumuoto pakottaa. — Mitä oppisaavutuksiin tulee, luulen tämänlaisilla seitsenvuotisen koulun yhdistetyillä alaluokilla päästävän samoihin tuloksiin kuin muissakin kouluissa, kun otamme huomioon, että tämäntyyppisiksi kouluiksi aiotuissa kouluissa on oppilasluku useinkin varsin pieni.»

1938—39: »Yleensä voin yhden vuoden kokemuksen perusteella 7-vuotisen koulun alaluokkien opettajana todeta, että kolmen alaluokan työskentely yhdessä on täysin mahdollinen.»

1942—43: »— Näin ollen voin yhden vuoden kokemuksen perusteella sanoa, että alakoulunopettaja varsin hyvin voi opettaa kolmea

1) Asetus kansakoulutoimen järjestysmuodosta 19 § 5 mom. 5. 3. 43 muutetussa muodossa. Kansakoulukomitean mietintö 1946, 14.

alinta luokkaa. Opetusta ei lainkaan haittaa se, että samanaikaisesti opetetaan kolme eri luokkaa, vaan päinvastoin ns. hiljaisten tuntien aikana oppilaat oppivat keskittymään tehtäviinsä ja itsenäisesti toimimaan. — Lapset ovat mielestäni hyvin menestyneet ja isommat oppilaat kannustaneet pienempiäkin itsenäiseen työhön. —»

Kansakoulukomitea on mainittua ehdotusta tehdessään ilmeisesti nojautunut näihin kokemuksiin. Niiden yleispätevyyttä tarkastelen tämän tutkimuksen jälkiosassa. Tässä on vain otettava tutkittavaksi, onko tämä ehdotus, joka näyttäisi sisältävän verran edullisen mahdollisuuden maalaiskoulun opetuksen tehostadiseksi, oikea siltä osalta, joka koskee VII luokan perustamista. Jos tuollainen suunnitelma on suuremmitta kustannuksista ja järjestelyittä toteutettavissa sekä jos se on pedagogisesti mahdollinen, ei sen toimeenpanemista näyttäisi voitavan vastustaa sillä perusteella, että se haittaa koululaitoksen kokonaisuudistusta. VII kouluvuotta koskevaa maalaiskoulun uudistusta olisi tässä tapauksessa pidettävä hyödyllisenä osaratkaisuna, jota ei olisi syytä viivyttää.

Kuten edellä olen osoittanut, on maamme maalaiskoulujen yläasteista 1- ja 2-opettajaisia noin 97 %. On käytännöllisesti katsoen riittävää rajoittua tarkastelemaan, missä määrin n ä m ä voidaan muuttaa 7-vuotisiksi. Ne uudet opettajanvirat ja lisähuoneistot, jotka vastaava muutos aiheuttaa suuremmissa kouluissa, tuottavat vain pieniä menoja. Sitä paitsi suurten koulujen laajentumiset eivät ole esteenä tuonnempana ehkä toimeenpantavalle keskitykselle. Nuo suuret kouluthan juuri ovat tulevia keskuskouluja.

Tarkasteluni koskee kansakouluja, joissa on yksi ainoa opettaja (supistetut koulut) tai kaksi opettajaa (toinen ala-, toinen yläluokan opettaja) tai kolme opettajaa (yksi ala-, kaksi yläasteella). Kaikissa naapurimaissamme tällaiset koulut ovat 7-vuotisia. — VII luokan oppilaiden päiväkouluun tulemisen vaikutusta koulun oppilasmäärään tutkin seuraavassa käyttäen erästä maan 40:stä tarkastuspiiristä esimerkkinä. Tämän pistokokeen kohteena on Jyväskylän tarkastuspiiri, jossa lukuvuonna 1947—48 on 169 koulua, joista

1-opettajaisia	27 (16.6 %)
2-opettajaisia	92 (56.4 »)
3-opettajaisia	23 (14.1 »)
suurempia	21 (12.9 »).

Jos näissä kouluissa VII luokka liitettäisiin yläkouluun, muutuisi jakaantuminen seuraavanlaiseksi:

T a u l u k k o 2.

*Jyväskylän tarkastuspiirin 3-opettajaiset koulut lv. 1947—48
7-vuotiseksi muutettuina.*

		Yläkoulussa oppilaita												Yht.				
		41—44	45—48	49—52	53—56	57—60	61—64	65—68	69—72	73—76	76—80	81—84	85—88		89—92	93—96	97—100	101—104
Alakoulussa oppilaita	11—14	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
	15—18	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	19—22	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
	23—26	—	—	1	1	2	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	9
	27—30	—	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
	31—34	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	5
	35—38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Yht.	1	—	2	4	6	3	4	1	—	—	—	—	2	—	—	23	

Vain kahdessa koulussa yläkoulun oppilasmäärä muutoksen tapahduttua ylittäisi 80 ja johtaisi lisäopettajan hankkimiseen. Kun yläkoulun toisella opettajalla tulisi olemaan 2, toisella 3 vuosiluokkaa, on teoreettisesti katsoen mahdollista, että luokka V—VII muodostuu paljon suuremmaksi kuin luokka III—IV. Tällöin ei oppilaiden jako molempien yläkoulunopettajien välillä ehkä voisi olla sellainen, että kummallakin olisi tasan 40 oppilasta. Silloin uutta opettajaa tarvittaisiin hiukan aikaisemmin kuin oppilasmäärän laskettu enimmäismäärä edellyttäisi. Käsillä olevassa tapauksessa ei kuitenkaan näin kävisi. Lisäopettajien tarve rajoittuu kahteen kouluun.

K a k s i o p e t t a j a i n e n maalaiskoulu, joka on maamme yleisin koulutyyppe, vaatii tarkemman selvityksen. Tällaisessa koulussa on opettajien työnjaoksi säädetty I—II+III—VI. Jälkimmäinen luokkaryhmä on lähes kaksi kertaa niin suuri kuin edellinen. Yläluokka voi kasvaa sallittuun ylärajaan (40) asti alaluokan jäädessä verraten pieneksi. Tämä on tietysti koulutulokkaiden opetuksen kannalta edullista, koska näiden opastamisen olisi oltava mahdollisimman suuressa määrässä henkilökohtaista ja yksilöllistä. Siksi ei ole suotavaa pyrkiä siihen, että

alaluokka tulisi olemaan yhtä suuri kuin yläluokka, vaikka kummankin opettajalla olisikin sama pätevyys. Kouluorganisaation kannalta on kuitenkin pidettävä epäkohtana, että alaja yläluokan oppilasmäärien suhde on 1:2 ja että yläluokka tarvitsee 41 oppilasta varten toisen opettajan sellaisessakin tapauksessa, jossa alaluokassa on sanokaamme 20 oppilasta. Epäkohtana on myös pidettävä sitä, että yläluokan oppilasmäärän suuresti vähentyessä alaluokan oppilasmäärä yleensä käy niin pieneksi, ettei sille enää voida palkata omaa opettajaa ja että on tyytyminen heikompiin koulumuotoihin (18-viikkoinen alakoulu, supistettu koulu). Jos VII luokka liitetään yläkouluun, josta tällöin tulee 5-luokkainen, käy mainittu epäkohta yhä suuremmaksi. Siitä syystä kansakoulukomitea — kuten edellä on mainittu — on päättänyt suosittelemaan luokkien jakoa I—III+IV—VII.

Seitsemäs luokka on läntisissä naapurimaissamme liitetty kaksiopeettajaiseen kouluun eri tavoin. Ruotsissa on käytännössä miltei yksinomaan luokkajako I—II + III—VII. Norjassa luokat jakaantuvat I—III + IV—VII. Näitä järjestelmiä vertailen tarkemmin seuraavassa luvussa. Tässä todettakoon, että molemmat järjestelmät ovat käytännössä mahdollisia ja koeteltuja. On siis syytä tutkia, mihin ne esimerkkinä olevassa tarkastuspiirissä toteutettuina johtaisivat.

Jyväskylän tarkastuspiirin 2-opettajaisien koulujen ala- ja yläkoulun oppilasmäärät näkyvät seuraavasta taulukosta.

Taulukko 3.

Jyväskylän tarkastuspiirin 2-opettajaiset koulut lv. 1947—48.

		Yläluokassa oppilaita										Yht.			
		9—12	13—16	17—20	21—24	25—28	29—32	33—36	37—40	41—44	45—48		49—		
Alaluokassa oppilaita	3—6	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4
	7—10	—	1	2	1	9	1	3	—	—	—	—	—	—	17
	11—14	—	4	8	4	6	5	1	1	—	—	—	—	—	31
	15—18	—	—	2	1	6	8	1	3	—	—	—	—	—	21
	19—22	—	—	—	2	2	—	3	5	—	—	—	—	—	12
	23—26	—	—	—	—	—	1	4	—	—	—	—	—	—	6
	27—30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	31—34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	35—38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Yht.		—	5	14	9	24	15	12	9	—	3	—	1	92	

Yläkoulun oppilasmäärä ylittää sallitun rajan (40) neljässä kou-
lussa. — Jos VII luokan kouluun tullessa muodostetaan luokka-
ryhmät I—II+III—VII, käy tilasto seuraavanlaiseksi:

Taulukko 4.

*Jyväskylän tarkastuspiirin 2-opettajaiset koulut lv. 1947—48
jaon I—II + III—VII mukaan 7-vuotiseksi muutettuina.*

		Yläluokassa oppilaita											Yht.			
		9—12	13—16	17—20	21—24	25—28	29—32	33—36	37—40		41—44	45—48		49—		
Alaluokassa oppilaita	3—6	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4
	7—10	—	—	1	1	2	5	5	2	—	1	—	—	—	—	37
	11—14	—	—	4	6	5	2	7	2	—	2	2	1	—	—	31
	15—18	—	—	—	1	1	3	7	5	—	2	2	—	—	—	21
	19—22	—	—	—	—	—	2	2	2	—	3	3	—	—	—	12
	23—26	—	—	—	—	—	—	1	2	—	1	1	1	—	—	6
	27—30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
	31—34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	14—38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Yht.	—	—	6	9	9	13	22	13	—	—	9	9	2	—	92	

Jos liittäminen sen sijaan suoritetaan luokkajaon I—III+IV—VII
perusteella, muuttuvat myös alaluokat kooltaan, ja tilastosta tulee
alla olevan lainen.

Taulukko 5.

*Jyväskylän tarkastuspiirin 2-opettajaiset koulut lv. 1947—48
jaon I—III + IV—VII mukaan 7-vuotiseksi muutettuina.*

		Yläluokassa oppilaita											Yht.			
		9—12	13—16	17—20	21—24	25—28	29—32	33—36	37—40		41—44	45—48		49—		
Alaluokassa oppilaita	3—6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	7—10	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	11—14	—	1	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
	15—18	—	4	9	4	8	4	—	—	—	—	—	—	—	—	29
	19—22	—	—	2	4	6	7	1	—	—	—	—	—	—	—	20
	23—26	—	—	—	3	6	6	2	2	—	1	—	—	—	—	20
	27—30	—	—	—	—	2	1	6	—	—	—	—	—	—	—	9
	31—34	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—	—	—	—	—	5
	35—38	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Yht.	—	6	13	15	22	20	11	4	—	—	1	—	—	—	92	

Jyväskylän tarkastuspiirin 2-opettajaisissa kouluissa tapahtuisi mainittuja vaihtoehtoja käyttäen summittain arvioiden seuraavia muutoksia:

Jakoa 2 ala- ja 5 yläluokkaa käytettäessä syntyisi liian suuria yläluokkia 20. Ylärajaa lähellä olevia yläluokkia (oppilaita 37—40) olisi 13. Lisäopettajien tarve olisi 20.

Jakoa 3 ala- ja 4 yläluokkaa käytettäessä syntyisi liian suuria alaluokkia yksi. Ylärajaa lähellä olevia alaluokkia (oppilaita 31—34) olisi 5. Liian suuria yläluokkia olisi vain 1, ylärajaa lähellä olevia yläluokkia 4. Lisäopettajien tarve olisi kaksi.

Nykyisellään on liian suuria yläluokkia 4. Lisäksi on ylärajan lähellä olevia kouluja 9. Lisäopettajien tarve on 4.

Jakoa 3+4 käyttäen siis VII luokka parhaiten mahtuu kaksiopettajaiseen kouluun. Vieläpä on arvioitavissa opettajantarpeen väheneminen. *Jakoa 2+5* käyttäen tarvittaisiin uusia virkoja enemmän kuin kolme kertaa nykyisin tarvittava lisäopettajien määrä. Kun oppilasmäärä lähitulevaisuudessa nähtävästi lisääntyy, on syytä ottaa tarkastelussa huomioon myös ne koulut, joissa oppilasmäärä lähentelee sallittua ylärajaa. Jos oletetaan oppilasmäärän lisääntyvän 10 %:lla, osoittautuu, että *nykyisellään* (jako 2+4) tarvittaisiin yläkoulussa 9 uutta virkaa (4:n lisäksi), että *jakoa 2+5 käytettäessä* tarvittaisiin 13 uutta virkaa (20:n lisäksi) ja että *jakoa 3+4 käytettäessä* olisi tarpeen 7 uutta virkaa (1:n lisäksi). Tältäkin kannalta katsottuna siis jako (3+4) näyttää edullisimmalta, mikäli asia koskee koulun organisaation ulkonaista puolta.

Mitä lopuksi yksi opettajaisiin kouluihin tulee, on niistä nykyisin

liian pieniä muutettavaksi 2-opettajaisiksi	12,
sellaisia, jotka voitaisiin muuttaa »	15 ja
viimeksi mainituista sellaisia, jotka lain mukaan olisi heti muutettava 2-opettajaisiksi	3.

Jos jako 2+5 otettaisiin käytäntöön, olisi kouluista

liian pieniä muutettavaksi 2-opettajaisiksi	8,
sellaisia, jotka voitaisiin muuttaa »	19 ja
viimeksi mainituista sellaisia, jotka lain mukaan olisi heti muutettava 2-opettajaisiksi	6.

Jos jako 3+4 otettaisiin käytäntöön, olisi kouluista

liian pieniä muutettavaksi 2-opettajaisiksi	7,
sellaisia, jotka voitaisiin muuttaa »	20 ja
viimeksi mainituista sellaisia, jotka lain mukaan olisi heti muutettava 2-opettajaisiksi	4.

Edellä esittämistäni luvuista näkyy, että VII luokan liittäminen varsinaiseen kansakouluun hiukan lisäisi niiden koulujen lukumäärää, joita ei enää ole lupa pitää yksiopettajaisina. Seläisten koulujen lukumäärä, jotka voidaan muuttaa täydellisiksi, kasvaa huomattavasti. Kun ottaa huomioon odotettavissa olevan oppilasmäärän kasvun, näyttää todennäköiseltä, että VII luokka olisi omiaan huomattavasti alentamaan supistettujen koulujen nykyisin suurta lukumäärää. On kuitenkin pantava merkille, että muutokseen ei heti ole välttämätöntä pakkoa. Välitön muutos tuottaisikin hankaluuksia, koska usealla supistetulla koululla ei ole erillistä käsityöhuonetta, jossa alaluokka voisi työskennellä. Mitä jakoihin 2+5 ja 3+4 tulee, näyttäivät ne tässä kohden samanveroisilta.

Tarkasteluni osoittaa Jyväskylän piirin kohdalta, että pienien maalaiskoulujen 7-vuotiseksi muuttaminen ei aiheuttaisi suuria perustamiskustannuksia. 1-opettajaisissa kouluissa olisi lisäopettajia tarpeen 1—3, 2-opettajaisissa niitä ei tarvittaisi lainkaan, jos jako 3+4 otettaisiin käytäntöön, ja 3-opettajaisissa kouluissa olisi sanottu tarve 2.

Maalaiskoulun 7-vuotiseksi muuttamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat siis käytännöllisesti katsoen kokonaan suurten koulujen kohdalla. Tulen siis tulokseen, että tämä uudistus ei muodostaisi estettä mahdollisille koko koulujärjestelmän muutoksille. Päinvastoin se saattaisi olla niille hyödyksi vakiinnuttamalla käytännön, että kansakoulu kaikkialla kestäisi vähintään 7 vuotta päiväkouluina.

Tämä tulos ei kuitenkaan riitä osoittamaan, että maalaiskansakoulu olisi syytä muuttaa 7-vuotiseksi. Kuten on käynyt ilmi, on alaluokan useimmissa tapauksissa muututtava 3-vuotiseksi, jotta tämä muutos helposti voitaisiin toteuttaa. Siksi on tutkittava, onko tällainen meillä uusi luokkamuoto pedagogisesti tarkoituksenmukainen. Tämä kysymys on tutkimukseni varsinaisena tehtävänä.

Tämänlaisesta maalaiskoulusta, jossa ala-aste on 3-vuotinen, on meillä tähän asti olemassa kokemuksia vain niukalti. Tietääkseni tätä koulumuotoa on kokeiltu ainoastaan Pukinmäen kokeilukoulussa. Tämäkin kokeilu, joka tapahtui kansakoulukomitean aloitteesta, osui sodanaikaisiin epäedullisiin oloihin.¹⁾

¹ ALIINA SOININEN, 7-vuotisen kansakoulun kokeilua Pukinmäen kokeilukansakoulussa. »Kasvatus ja Koulu» 33 (1947), 89—103.

II LUKU

SEITSENVUOTINEN MAALAIKANSAKOULU MUISSA POHJOISMAISSA.

A. Yleistä.

Pohjoismaista on Norja saanut 7-vuotisen kansakoulun jo 1860-luvulla, Ruotsi v. 1936 ja Tanska v. 1937. Nämä koulut eroavat kuitenkin monessa suhteessa toisistaan. Norjan 7-vuotinen kansakoulu on kokonaisuudessaan pohjakouluna. Tanskassa sisältyy 7-vuotiseen (pääkaupungissa 8-vuotiseen) kansakouluun samalla keskikoulu, joka on linjajakoinen. Ruotsissa vallitsee rinnakkaiskoulujärjestelmä siten, että kansakoulun IV ja VI luokalta on tie keskikouluun.

Tanskan oppivelvollisuuskoulun yläaste (luokat V—VII) on laajassa mitassa keskitetty ja muodostaa erillisen keskikoulun (tutkinnollinen ja tutkinnoton muoto). Vain harvempaan asutulla seudulla 7-vuotinen kansakoulu on yhtenäisenä kyläkouluna. Norjassa on viime aikoina paljon pohdittu kansakoulun yläasteen keskittämistä. Tällainen järjestely on kuitenkin toteutettu vain jatko- ja keskikoulujen osalta. Pienten maalaiskoulujen lukumäärä on kasvamaan päin.¹⁾

Ruotsissa on kansakoulun yläasteen keskittäminen vielä kokeiluasteella. 7-vuotisen oppivelvollisuuskoulun järjestely on siellä kohdannut jonkin verran vaikeuksia siitä syystä, että alakoulunopettajien pätevyys rajoittuu vain kahden alimman luokan opettamiseen.

¹⁾ Ks. tilastoa sivulla 13.

B. Ruotsi.

1. Yhdistettyjen luokkien työn tehostaminen.

Ruotsissa on viime aikoina huomattavalla tavalla pyritty lisäämään pienten maalaiskoulujen työn tehoa. Näiden koulujen jatkuvaa olemassaoloa näytään pidettävän väistämättömänä tosiasiana, josta ei voida päästä radikaalisinkaan keskitystoimenpitein. Niin ikään näyttää ainakin osaksi olevan vallalla käsitys, että tämä maksaa vaivan senkin vuoksi, koska oppilaat tällaisissa osastokouluissa joutuvat pakosta oppimaan omatoimisen työtavan.¹⁾

Pienten maalaiskoulujen korkeinta sallittua oppilasmäärää on jatkuvasti pyritty alentamaan. V. 1920 säädettiin ylimmiksi sallituiksi oppilasmääräksi opettajaa ja luokkaa kohti

tyyppiä	III—IV + V—VI	olevissa kouluissa	40,
»	III—VI	»	» 35,
»	I—VI	»	» 30 ja
»	I—II	»	» 25.

Vuoden 1940 koulukomitea päätyy ehdotuksissaan seuraaviin lukuihin:²⁾

tyyppiä	III—IV + V—VII	olevat koulut:	28,
»	III—VII	»	» 25,
»	I—VII	»	» 20 ja
»	I—II	»	» 25.

Suomessa ei kuten tunnettua eri muotoisilla luokilla ole erilaisia enimmäisrajoja, vaan yhden opettajan yläkoululuokan enimmäissuuruus on luokkamuodosta riippumatta 40, alakoululuokan enimmäissuuruus 34. Poikkeuksen muodostaa vain supistetun koulun yläaste, jolla ei saa olla yli 25 oppilasta.

Toisena pienten koulujen työn tehostamiskeinona on Ruotsissa käytännössä samaan luokkaan kuuluvien vuosiluokkien tai vuosiluokkaryhmien osittainen erikseen opettaminen. Tätä järjestelyä on kokeiltu v:n 1934 asiantuntijakomitean ehdotuksesta ja sel-

¹⁾ 1940 års skolutredning IV. 2. A., 16.

²⁾ Emt., 33—34, 47.

lainen on vahvistettu v:n 1937 asiantuntijakomitean esityksestä. V. 1940 säädettyjen määräysten mukaan voidaan yhdistetty luokka jakaa kahteen erikseen opetettavaan osaan (erityisesti äidinkielessä ja laskennossa), jos oppilasmäärä on riittävän korkea. Näitä ylimääräisiä viikkotunteja, jotka aiheuttavat opettajalle erikseen palkattavaa lisätystä, saa opettajaa kohden olla korkeintaan 4. ¹⁾

Vuoden 1940 koulukomitea ehdottaa, että tätä menetelmää yhä yleistettäisiin. Sitä varten luokan jakamisen olisi saatava tapahtua sellaisissakin kouluissa, joissa oppilasmäärä ei ole varsin korkea (enimmäismäärä 2-opettajaisissa kouluissa 20 ja 1-opettajaisissa kouluissa 15). Ehdotus olisi käytännössä toteutettuna merkinnyt sitä, että syyslukukaudella 1944 olisi 2 885:stä kaksiopeettajaisesta koulusta n. 1 800:ssa ja 2 055:stä yksiopeettajaisesta koulussa n. 1 000:ssa voitu suorittaa tällainen jako. ²⁾

Samalla tavoin on kokeiltu 2-osastoisen alaluokan työn tehostamista siten, että I luokan viikkotuntimäärä on vähennetty 20:sta 22:een opettajan opetusvelvollisuuden pysyessä emmallaan. Näin vapautuvina tunteina ovat I ja II luokka, etenkin ensinmainittu, saaneet erillistä opetusta. Näin on koulutulokkaiden kouluun kotiutuminen helpottunut ja oppimistulokset parantuneet. »Vad som förlorats i timal anses i stort sett ha uppvägts genom den större effektivitet i arbetet, som kunnat uppnås genom möjlighet till mera individualiserad undervisning.» ³⁾ Tällainen järjestely onkin varsin hyvä, koska juuri koulutulokkaat tarvitsevat runsaasti henkilökohtaista ohjaamista. Ei ole pedagogisesti oikein, että he joutuvat odottamaan opettajaa pyrkiessään tyydyttämään aktiivisuuden tarvettaan. Ruotsissa voimassaolevien määräysten mukaan onkin I—II luokassa järjestettävä 2 viikkotuntia erillistä opetusta kummallekin luokalle. Täten on suhteellisen halvalla saatu aikaan hyvä parannus.

1) Enimmäisrajat ovat: B 1-koulussa 35, jos koulu on tyyppiä III—IV + V—VI, ja 30, jos koulu on tyyppiä III—IV + V—VII, B 2-koulussa 30, jos koulu on tyyppiä III—VI, ja 25, jos koulu on tyyppiä III—VII, sekä B 3- ja D 1-kouluissa 25, jos koulu on tyyppiä I—VI, ja 20, jos koulu on tyyppiä I—VII. 1940 års skolutredning IV. A. 2., 17.

2) Emt., 18—19.

3) Emt., 21—22.

2. 7-vuotisen kansakoulun toteuttaminen.

Niissä keskusteluissa, jotka edelsivät v. 1936 tehtyä päätöstä 7-vuotisesta kansakoulusta, esitettiin ajatus, että tällaisessa koulussa olisi alakoulunopettajilla oleva mahdollisuus opettaa myös III ja IV luokkaa. Kaksiopettajaisen koulun yläluokan opetus on työlästä, jos luokka on 5-osastoinen. Jos III luokka voitaisiin sijoittaa alaluokkaan — niin arveltiin —, saataisiin helpommin hoidettava 4-osastoinen yläluokka.

Kouluylivallituksen v. 1934 asettama asiantuntijakomitea, joka sai tehtäväkseen laatia ehdotuksen 7-vuotisen oppivelvollisuus-koulun järjestämisestä, käsitteli myös kysymystä, voisiko tällainen koulu olla pelkästään tyyppiä »2-vuotinen alakoulu + 5-vuotinen yläkoulu» tai tyyppiä »3-vuotinen alakoulu + 4-vuotinen yläkoulu» vai olisiko oleva molemman tyyppisiä kouluja. Komitea päätyi tulokseen, että 3-luokkainen alakoulu ns. poikkeuksellisissa koulumuodoissa (etupäässä puolenajan koulut) lähinnä vahvistaisi ala-astetta, kun se sen sijaan normaalikouluissa lähinnä keventäisi yläastetta. Mitä erityisesti kaksiopettajaisiin kouluihin tulee, lausui komitea, että pintapuolisesti tarkastellen 3-vuotinen alakoulu ja 4-vuotinen yläkoulu olisi oikea tapa kahden opettajan työn jakamiseksi. Mutta tarkastellessaan, miten työ 3-vuotisessa alakoulussa voitaisiin järjestää, komitea tuli siihen tulokseen, että tätä luokkajakoa noudattavissa kouluissa jouduttaisiin pikemminkin huonompiin tuloksiin kuin 2-vuotisen alakoulun pohjalla toimivissa 5-vuotisissa yläkouluissa. Komitea lausuu: »Alakoulun opetus on tarkoitettu vasta-alkaville, jotka eivät osaa lukea eivätkä kirjoittaa. Näitä oppilaita on tämän vuoksi mitä suurimmassa määrässä opetettava välittömästi. Jos alakoulussa opetettaisiin myös yläkoulun alinta luokkaa sille määrätyn oppimäärin, olisi tietysti alakoulun opetuksen välittömyyttä olennaisesti vähennettävä. Vuorokurssijärjestelmää, jolla muuten voidaan kolmen tai useamman vuosiluokan yht'aikainen opettaminen välttää, ei tässä tapauksessa voida menestyksellä käyttää, koska alakoululaisia, jotka eivät ole saavuttaneet perustavaa luku- ja kirjoitustaitoa, ei voida panna opiskelemaan vuorokurssijärjestelmän mukaan. Myös ne käytännölliset kokemukset, joita on saatu alakouluista, joissa samassa luokassa on sekä kaksi alakoululuokkaa että yksi yläkoululuokka, ovat sen laatuksia,

että kysymyksessä olevaa koulumuotoa ei ole syytä suositella yleiseen käyttöön.»¹⁾

Komitea päätyikin suosittelemaan luokkajakoa I—II+III—VII. Luokkajakoa I—III+IV—VII olisi kuitenkin määrätyissä olosuhteissa, etenkin puolenajan kouluissa, sallittava. Lainsäädäntö perustuikin tähän käsitykseen.

3. K y s y m y s k a n s a k o u l u n a l a - a s t e e n l a a j e n t a m i s e s t a.

Ruotsissa on olemassa joukko kouluja, joissa alaluokan opettaja samalla myös opettaa III tai III—IV luokkaa (bv-koulut). Edellisiä oli kevätlukukaudella 1920 294, jälkimmäisiä 82. Kevätlukukaudella 1947 oli olemassa tämän muotoisia kouluja kaikkiaan 67. Tällainen alakoulutyyppi on siis varsin harvinaisen.²⁾

Pääasiallisimpana syynä 3- (ja 4-) vuotista alakoulua vastaan on ollut se, että alakoulunopettajalla ei ole tähän tarvittavaa pätevyyttä. Ruotsi on nim. Pohjoismaista ainoa, jossa vielä on olemassa erillinen alakoulunopettajain valmistus.³⁾ Useasta syystä, mm. taloudellisista, ei tähän ole tahdottu muutosta.

Kolmivuotinen alakoulu on viime aikoina useasta syystä joutunut uudelleen pohdinnan alaiseksi. Ensimmäkin ehdotti sikäläinen alakansakoulunopettajien ammattiliitto valtioneuvostolle 5. 11. 42 jättämässään kirjelmässä, että alakoulunopettajien valmistus kohotettaisiin samalle tasolle kuin muiden kansakoulunopettajien ja että alakoulunopettajat saisivat erikoistua vuosiluokkien I—IV opettamiseen. Toisena virikkeenä on säästäväisyys-toimenpiteitä pohtivan komitean promemoria 4. 1. 43, jossa ehdotetaan, että menojen säästämiseksi käytettäisiin alakoulun-

1) Betänkande och förslag ang. obligatorisk sjuårig folkskola (SOU 1935: 58), 105—109.

2) Lisäksi 44 kolmivuotista alakoulua (puolenajan kouluja). — Ruotsin kouluylihallituksen antamia tietoja. 1940 års skolutredning IV. A. 2., 68.

3) Norjassa on alakoulunopettajain valmistus jo kauan sitten lopetettu. Tanskassa yksityisen alak.-opettajaseminaarin käynyt kelpaa opettajaksi vain maaseudun esikouluun («Forskole»). Suomen ainoan alakansakoulunopettajaseminaarin toiminnan jatkuminen on katsottava väliaikaiseksi.

opettajia myös III luokan opettamiseen (laskettu säästö 3.6 milj. kr.) tai vaihtoehtoisesti III ja IV luokan opettamiseen (laskettu säästö 12.0 milj. kr.). Kolmantena virikkeenä on ollut kansanedustaja Fahlanderin v:n 1945 valtiopäivillä tekemä aloite, jossa esitetään kokeiltavaksi, missä määrin alakoulunopettajien työalaan voitaisiin lukea myös III luokka.¹⁾

Näistä syistä on alakoulun laajentuminen joutunut v:n 1940 koulukomiteassa perusteellisen selvityksen kohteeksi. Kysymyksen pedagogisen, organisatorisen ja taloudellisen laajakantoisuuden vuoksi komitea on käyttänyt asiantuntijana silloista kouluneuvos J. WEIJNEä. Hänen lausunnossaan esitetään kaksiopettajaisten koulujen osalta seuraavaa.²⁾

Ehdotettu alakoulun laajentuminen ei tuottaisi sanottavaa säästöä, koska alakoulunopettajien työmäärän lisääntyessä olisi heidän palkkaustaan vastaavasti korotettava. III luokan alakouluun liittämistä vastaan ei pedagogiselta kannalta yleensä ole huomauttamista, koska II ja III luokan oppiaine on läheisesti yhteenkuuluvaa; ei myöskään III-luokkalaisten psyykinen kehitys ole ehdotetulle järjestelylle esteenä. Sitä voidaan periaatteessa myös puoltaa siksi, että kouluajan olisi jakaannuttava mahdollisimman yhdenpituisiin jaksoihin, jotta opettajanvaihdoksista olisi vähin mahdollinen haitta.

WEIJNE toteaa, että ulkonaisen organisaation kannalta monet syyt puhuvat jaon 3+4 puolesta ja jakoa 2+5 vastaan. Kaksi-vuotinen alakoulu supistuu usein pedagogisesti liian pieneksi; tällaisen koulun oppilaita joudutaan myös kyyditsemään vieraan piiriin kouluun. Lähenumin kysymystä tarkastellessaan WEIJNE päätyy siihen, että luokka, joka on koostunut vuosiluokista I—III -- ja vielä enemmän sellainen, jossa on luokat I—IV —, on hyvin vaikeahoitoinen. »On selvää, että I ja II luokalle ei voida panna samoja oppimääriä. II ja III luokan kohdalla pitää sama

1) Viimeksi mainittu aloite lähti aivan toiselta pohjalta kuin edelliset. Perusteluissa mainitaan, että 2-opettajaisten koulujen yläluokka on sl. 1948 alusta alkaen oleva 5-osastoinen, josta seuraa, että alaluokka useissa koulupiireissä jää suhteettoman pieneksi. On pelättävissä, että alaluokka usein joudutaan muuttamaan heikompiteasoiseen muotoon, jopa järjestämään alaluokkalaisille kyyditystä, vaikka nämä siitä eniten kärsivät. Jako 2+5 näin ollen muodostuisi myös taloudellisesti epäedulliseksi. 1940 års skolutredning IV A. 2., 71—72.

2) Emt., 325—340.

suurin piirtein katsoen paikkansa. Luokka, jossa on joku tai joitakuita vuosiluokkia luokkien I--II lisäksi, on sen vuoksi jaettava kolmeen opintoryhmään. Kolmen eri oppimääriä lukevan luokan opettaminen on kuitenkin vaikeimpia opetusteknillisiä ongelmia. Alaluokkaa, johon on liitetty osia yläkoulusta, on sen vuoksi pidettävä vähemmän toivottavana kouluorganisaationa.»

V:n 1940 koulukomitea ei täysin yhtynyt tähän asiantuntijanlausuntoon. Yleisesti ottaen todettiin, että 2-vuotinen alakoulu on peräisin ajalta, jolloin tyydyttiin 6-vuotiseen kansakouluun. Se, että tämä alakoulutyyppi on säilynyt kansakoulun laajentuessa 7-vuotiseksi, on katsottava lähinnä historiallisen jatkuvuuden seuraukseksi. Komitean mielestä ei kansakoulun vuosiluokkien määrän kasvaessa ole syytä ilman muuta pitää tällaista työnjakoa ala- ja yläasteen opettajan välillä sopivana.¹⁾

Kolmivuotisesta alakoulusta sinänsä on komiteassa esiintynyt erilaisia mielipiteitä. Varsinkin ne, jotka pitävät kiinteästi silmällä kansakoulun laajenemista 8-, jopa 9-vuotiseksi, asettuvat sille kannalle, että alakoulunopettajien työalaa olisi laajennettava. Kannanotto näyttää myös riippuvan siitä, onko asianomaisen käsityksen mukaan oppilaiden differentioiminen suoritettava IV vai VI kouluvuoden jälkeen. Edellisessä tapauksessa on luonnollista, että neljän yhteisen kouluvuoden opetus olisi niin paljon kuin mahdollista säilytettävä samoissa käsissä. Jälkimmäisessä tapauksessa voi sekä 2- että 3-vuotinen alakoulu tulla kysymykseen. Komitean kansakoulujäsenet korostavat erityisesti maaseudulla toimivan 3-vuotisen alakoulun vaikeuksia ja sitä seikkaa, ettei ole syytä laajentaa heikomman valmistuksen saaneen opettajan työalaa. Alakoulunopettajiston edustaja viittaa siihen, että luokkayhteisö hajoaa tarpeettoman varhain, jos opettaja vaihtuu II ja III kouluvuoden välillä. Oppilaiden olisi alasteella saatava olla vähintään 3 vuotta saman opettajan huostassa; vasta yläasteella oppilaalle on hyötyä siitä, että hän joutuu kosketuksiin useiden eri opettajien kanssa. Jos oppilaat V--VI luokilla ainoastaan vieraan kielen opetuksessa jaetaan eri linjoille, ei differentioiminenkaan voi olla esteenä ala-asteen laajentumiselle.²⁾

¹⁾ Emt., 67—68.

²⁾ Emt., 76—84.

Kuten edellisestä ilmenee, on kysymys 3-vuotisesta alakoulusta äntisessä naapurimaassamme muodostunut vaikeasti ratkaistavaksi. Sen selvittäminen liittyy kiinteästi kouluorganisaation kokonaissuunnitelmaan sekä kysymykseen opettajanvalmistuksesta. Mitä viimeksi mainittuun tulee, tuntuu suomalaisesta näkökulmasta kummalliselta, että yhtenäisen opettajanvalmistuksen toimeenpanemisen esteenä pidetään sen kalleutta.

Jakoa 3+4 on eräillä tahoilla pidetty hyvänä.¹⁾ — Kysymys on joutunut sittemmin uuteen valoon, kun v:n 1946 koulukomitea on päättänyt esittämään 9-vuotista oppivelvollisuuskoulua. Tämän kuusi alinta vuotta muodostaisivat luokkaopettajien varassa toimivan yhtenäisen pohjakoulun. Kolme ylintä luokkaa olisivat voimakkaasti differentioituneita, aineenopettajien hoitamia ja ammattiopetusta valmistelevia sekä vastaisivat keskikouluasetta. Jokaisessa kunnassa olisi oleva tällainen oppivelvollisuuskoulun yläaste. 6-vuotinen koulu jäisi maaseudun kyläkouluksi. Se olisi useimmiten kaksiohjelmainen koulu.²⁾

Olen edellä käsitellyt 7-vuotisen maalaiskoulun ongelmia Ruotsin osalta jokseenkin yksityiskohtaisesti, siitäkin huolimatta, että sikäläiset olosuhteet lähinnä opettajain pätevyyden takia poikkeavat meikäläisistä. Näin olen menetellyt siitä syystä, että on hyödyksi tutustua niihin epäilyksiin, joita on esitetty 3-vuotisesta alakoulusta.

C. Norja.

Norjan kansakoulu, joka v:sta 1921 on 7-vuotisena pakollisena pohjakouluna, eroaa sekä Ruotsin että Suomen kansakoulusta siinä, että se maaseudulla on suurelta osalta ns. puolenajan koulu. V:n 1935 tilastojen mukaan eli maalaiskoulujen oppilaiden lukuvuoden pituus seuraava:³⁾

<i>alakoulussa</i> (luokat I—III)			<i>yläkoulussa</i> (luokat IV—VII)		
v i i k k o j a			v i i k k o j a		
≤ 14	15—18	≥ 19	≤ 12	13—18	≥ 19
37.4 %	50.4 %	12.2 %	24.5 %	54.2 %	21.3 %

1) Esim. kansak.-tarkastaja ROBERT E. WENNGRENin lausunto »Svensk Skoltidning» n:o 11 (1946), 7.

2) 1946 års skolkommision, periaatemietinnön luonnos.

3) Innstilling I fra Plankomiteen for den nye skoleordning (Oslo 1936), 9

Sen jälkeen on kouluvuoden pituutta lainsäädäntöteitse lisätty ja yhtenäistetty. Vuoden 1942—43 tilastossa mainitaan luku-
vuoden pituudesta (oppilaiden lukumäärä) seuraavaa:¹⁾

<i>alakoulussa</i>		<i>yläkoulussa</i>	
viikkoja		viikkoja	
< 16	≥ 16	< 18	≥ 18
5.6 %	94.4 %	4.8 %	95.2 %

Lukuvuoden työviikkojen määrä on muutoksen jälkeenkin huomattavasti alhaisempi kuin Ruotsissa ja Suomessa.

Norjassa ei ole sellaisia maalaiskoulun organisaatiovaikeuksia kuin Ruotsissa, koska sikäläisellä kansakoulunopettajistolla on yhdenmukainen pätevyys. Kaksiopettajaisessa koulussa jakaantuvat vuosiluokat opettajien kesken I—III + IV—VII, ts. toisella opettajalla on 1. luokka (I—III) ja toisella opettajalla 2. luokka (IV—V) ja 3. luokka (VI—VII); koulutyyppi on nimeltään »tre-delt skule». Muunlainen jako on luvallinen, mutta käytännössä sitä ei juuri esiinny.²⁾ Yleinen käsitys näyttää olevan, että vuosiluokkien jako 2+5 olisi 1- ja 2-opettajaisessa koulussa sekä epäkäytännöllinen että epäpedagoginen. Kun 2-luokkaisessa (to-delt) yhden opettajan koulussa korkein sallittu oppilasmäärä on 34, johtaisi mainittu jako siihen, että alaluokassa olisi oppilaita vain 8—10, kun 5-osastoisessa yläluokassa oppilasmäärä olisi 20—24. Epäpedagogisena pidetään III luokan sijoittamista yläluokkaan sen vuoksi, että sanotun luokan oppilaat kehitystasoltaan kuuluvat alaluokkalaisten joukkoon.³⁾

Virallisessa opetussuunitelmassa on maalaiskoulun työn järjestelystä annettu erittäin niukasti ohjeita.⁴⁾ Siinä on mainittu eri muotoisten koulujen tuntijaot, mutta siitä ei esim. pääse selville siitä, miten kaksiopettajaisessa koulussa opintoryhmät eri aineissa on muodostettava. Vähäopettajaisia kouluja ja niiden

1) Norges Offisielle Statistikk X. 96 (1945), 3.

2) Rehtori ERLING KRISTVIKIn ja kansak.-tarkastaja MAGNUS ERIKSENin antamia tietoja.

3) Lehtori S. Bj. ARNEKLEIVin antaman tiedon mukaan.

4) Normalplan (Mønsterplan) for landsfolkeskulen. Utgjeven av Kyrkje- og Undervisningsdepartementet. Oslo 1940.

työskentelyä koskeva kirjallisuus on ylen vähäistä. ¹⁾ Edempänä esitettävät tiedot perustuvat Noregs Lærarhøgskulen taholta saattuihin yksityisiin selostuksiin.

D. Tanska.

Tanskan maalaiskansakoulu on 7-vuotinen. Yksiopettajaisessa koulussa on MØLLERIN mukaan ²⁾ tapana jakaa vuosiluokat kolmeen erikseen opetettavaan osastoon, joista alin käsitteää vuosiluokat I—III (joista I luokka kuitenkin saa osaksi erillistä opetusta), keskimmäinen vuosiluokat IV—V ja ylin vuosiluokat VI—VII. Näitä osastoja voidaan opettaa samanaikaisesti tai siirtää alimman osaston opetus iltapäivisin annettavaksi.

Ei ole olemassa virallisia määräyksiä siitä, miten vuosiluokat on jaettava, jos koulu on yhtenäinen ja 2-opettajainen. Tästä jaosta tekee esityksen koulun johtaja ja sen vahvistaa kunnan koululautakunta; käytännössä jako on koulun johtajan määrättävissä. Sääntönä on, että vuosiluokat jaetaan neljään osastoon. Nämä olivat aikaisemmin vuoropäivin koulussa, mutta nykyisin on tapana jakaa työpäivä näitä osastoja varten kahteen osaan (klo 8—11 ja 11—15). Tietyissä aineissa (laulu, voimistelu, käsityö) opetetaan useampia vuosiluokkia yhdessä. Jos toisella opettajista on vain alakoulunopettajan pätevyys, hän opettaa vuorotellen I ja II luokkaa (esim. edellistä klo 11—14, jälkimmäistä klo 8—11). Yläkoulunopettaja vuorostaan opettaa vuorotellen luokkia III—IV ja V—VII (esim. edellistä klo 11—14, jälkimmäistä klo 8—11). Tämän lisäksi ovat yhteiset tunnit. Jos molemmilla opettajilla on täysi opettajanpätevyys, voivat he jakaa vuosiluokat kolmeen osastoon (esim. I—II, III—IV ja V—VII) sekä lisäksi soveltaa keskenään ainejakoa. ³⁾

Tanskassa ei näin muodoin 2-opettajaisen koulun yläasteella ole käytännössä enemmän kuin 3-osastoisia luokkaryhmiä eikä ala-asteella 2-osastoista suurempia. ⁴⁾

¹⁾ Ainoa käytettävissäni ollut painettu lähde: Bridge og tillegg til Normalplanen for landsfolkeskulen som skal gjelda for folkeskulen i Volda. Volda [1946?].

²⁾ P. MØLLER, Den enklassede Skole (Tønder 1941), 14.

³⁾ Statens Pædagogiske Studiesamlingin (tarkast. POUL MULLER) ja sem.-joht. GEORG CHRISTENSENIN antamia tietoja.

⁴⁾ Vaikka edellä onkin rajoitettu koskettellemaan Pohjoismaiden koululaitoksia, saattaa olla syytä lyhyesti mainita, että tri W. H. GAUMNITZIN antamien tietojen mukaan Yhdysvalloissa 2-opettajaisen koulun opettajat yleensä jakavat vuosiluokat tasan (esim. 4+4 tai 3+3).

III LUKU

KOKEILUN JÄRJESTELY.

A. Kansakoulun opetussuunnitelmakomitean koulukokeilu lukuvuonna 1946—47.

Kansakoulun opetussuunnitelmakomitea on asettanut sille kannalle, että opetussuunnitelman uudistamisen on tapahduttava riittävän laajan kokeilun pohjalla. »Niin tärkeällä yhteiskunnan alalla kuin koululaitoksessa ei ole oikeutta määrätä kokeilematta käyttöön otettavaksi sellaisia suunnitelmia, joita kukaan opettaja ei ole koulussa käyttänyt.»¹⁾ Tämän periaatteen mukaisesti komitea 28. 3. 46 esitti kouluhallitukselle, että se saisi tilaisuuden tutkia esittämiensä tuntijakojen käytäntöön soveltuvuutta n. 300 koulussa eri puolilla maata.

Tähän pyyntöön suostuen kouluhallitus 26. 4. 46 päivätyssä kiertokirjeessä kehoitti kansakouluntarkastajia nimeämään piiristään 10—12 erilaisissa kouluissa toimivaa opettajaa, jotka olisivat halukkaita tavalla tai toisella suorittamaan kokeilua. Opettajien valinnassa kouluhallitus kehoitti pitämään silmällä sitä, että kokeilijoiksi saataisiin monelaisilla edellytyksillä varustettuja opettajia; näin ollen ei kokeilijoiksi olisi otettava vain erityisen taitavia ja lahjakkaita opettajia. Kokeilu olisi mikäli mahdollista järjestettävä siten, että kussakin tarkastuspiirissä rajoituttaisiin kokeilemaan etupäässä tiettyjä kysymyksiä tai tiettyjä aineita. Kuitenkin olisi tärkeää, että kaikissa kokeilukouluissa noudatettaisiin jotakin komitean esittämää tuntijakoa.

¹⁾ Kansakoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö I (Komiteanmietintö n:o 10—1946), 6—7.

Kokeilu saatiin, tosin eräiltä kohdiltaan myöhästyneenä, suomenkielisen koulujen osalta alkamaan syyslukukauden alussa 1946. Siihen osallistui koko lukuvuoden 1946—47 ajan 98 kaupunkiopettajaa ja 461 maalaisopettajaa. Viimeksimainitut olivat 309 koulusta. Eri luokkatyypeistä olivat eniten edustettuina

alakoululuokka	I—II	(37 kokeilijaa),
»	I—III	(80 kokeilijaa),
yläkoululuokka	III—VI	(89 kokeilijaa),
»	IV—VI	(52 kokeilijaa),
»	III—IV	(43 kokeilijaa),
»	V—VI	(65 kokeilijaa),
»	IV—VII	(12 kokeilijaa),
supistettu koulu	I—VI	(31 kokeilijaa).

Komitean toimesta lähetettiin kokeilukouluille komitean I mietintö, johon sisältyvät tavallisimpien koulutyypien tuntijaot, työjärjestykset sekä lyhyet viitteet eri aineiden opetus suunnitelmasta. Edelleen toimitettiin kokeilukouluille asiantuntijoiden eri aineita varten laatimat oppimääräluonnokset, joihin komitea myöhemmin teki joukon oikaisuja ja täydennyksiä. Kokeilun johto antoi useimmille opettajille ns. erityistehtävän sen aineen tai niiden aineiden alalta, joita he olivat ilmoittaneet mieluummin pitävänsä kokeilussa silmällä. Vuoden mittaan järjestettiin eri aineissa joukko tietopuolisia ym. kokeita, kouluilta kerättiin työnäytteitä sekä lausuntoja kokeilun järjestelystä ja työn onnistumisesta. Eräiden koulujen oppilaille suoritettiin älykkyysskokeet. Kokeilun johto oli jatkuvasti kirjeenvaihdossa kokeilijoiden kanssa. Eräissä kouluissa suoritettiin käyntejä.

Kokeilu oli luonteeltaan ns. kenttäkokeilua, jonka tarkoituksena oli lähinnä päästä selville siitä, missä määrin teoreettisesti laadittu opetus suunnitelma on toteutettavissa koululaitoksessa yleensä.¹⁾ Mainittakoon, että tämän kokeilun ohessa oli eräitä keskeisiä opetus suunnitelmakomitean suunnitelmiin sisältyviä kysymyksiä tutkittavana toisaalta Pukinmäen kokeilukansakoulussa, toisaalta Kasvatusopillisen korkeakoulun kasvatustieteen laitoksen kokeilukansakoulussa Jyväskylässä.

Syksyllä 1946 aloitettu koulukokeilu jatkui lukuvuonna 1947—48.

¹⁾ MATTI KOSKENNIEMI, Koulukokeilusta ja kokeilukouluista. »Kasvatus ja Koulu» 33 (1947), 147—150.

B. Tyyppiä I—III + IV—VI (VII) olevat kokeilukoulut.

Kun päiväkouluna toimiva VII luokka ei voimassaolleiden oppivelvollisuuslain määräysten mukaan ollut maaseudun oppilaille pakollinen, voitiin 7-vuotista koulua kokeilla vain siellä, missä vapaaehtoisia oppilaita oli riittävästi. Tällaisia kouluja oli 22. Näistä voitiin 12:ssa ottaa käyntöön luokkakajako I—III + IV—VII.

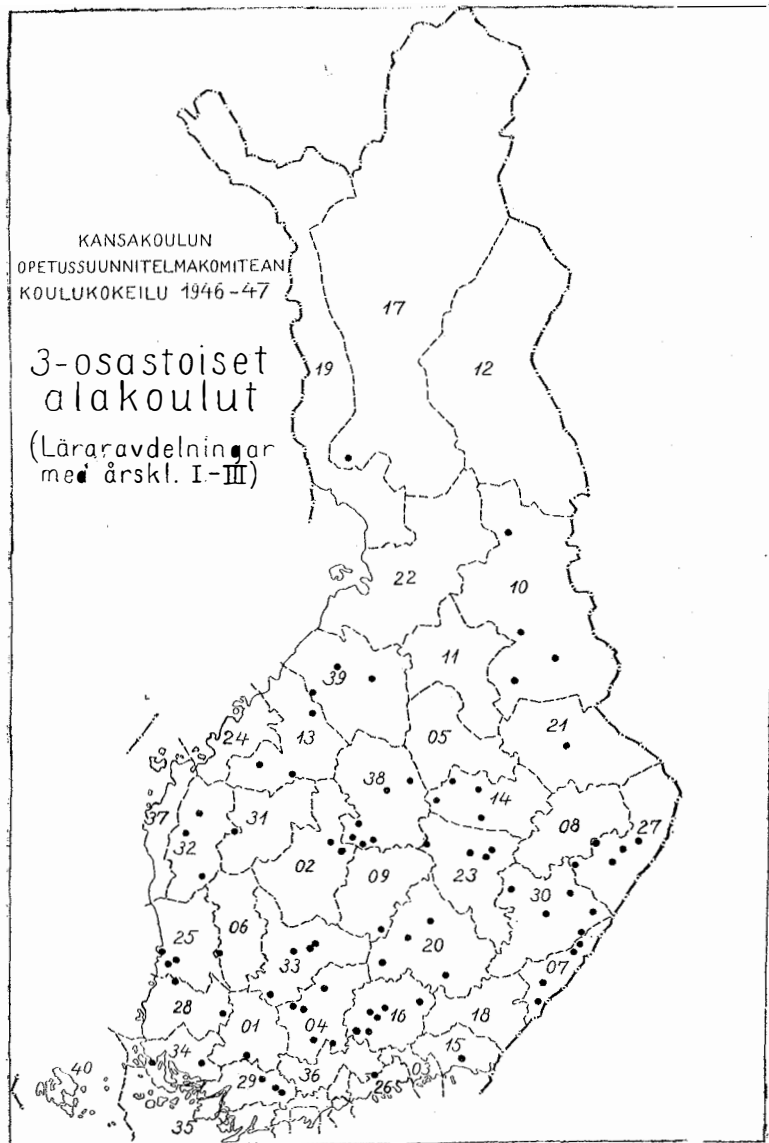
Lisäksi ilmoittautui useita kouluja, joissa oltiin halukkaita kokeilemaan 3-vuotista alakoulua 6-vuotisen kansakoulun puitteissa. Näissä oli siis luokkakajako I—III + IV—VI. Tällaisessa koulussa on sama ala-aste kuin yllä mainitussa 7-vuotisessa koulussa, joten alaluokan osalta nämä koulut antavat 7-vuotisen koulun suunnittelua hyödyttäviä kokemuksia. 6-luokkaisen koulun 3-osastoinen yläaste IV—VI sen sijaan on helpompi hoitaa kuin 7-luokkaisen koulun 4-osastoinen yläaste IV—VII.

Kolmiosastoisia alaluokkia on kaikkiaan ollut toiminnassa 80. Nämä ovat muutamia harvoja poikkeuksia lukuunottamatta toimineet 2-opettajaisessa koulussa. Kokeiluun osallistuneet 3-osastoiset alaluokat on tarkastuspiireittäin merkitty karttaan siv. 38. Niistä on luettelo liitteessä n:o 1.

Näiden kokeiluluokkien toimintaa olen seurannut verraten tarkasti, koska tästä luokkamuodosta ei Suomessa ollut aikaisemmin kokemuksia. Viimeksimainitusta johtuu se kokeilua haitannut seikka, että kokeilijoille ei työvuoden alkaessa voitu antaa riittävän yksityiskohtaisia suunnitelmia. Kouluille annetut ohjeet perustuivat alussa etupäässä professori AUKUSTI SALON komitealle antamaan asiantuntijanlausuntoon.¹⁾

Paitsi muihin kokeilukouluilta saatuihin selostuksiin perustuu seuraava esitys puheenaolevaa koulumuotoa kokeilleilta kouluilta lukuvuoden 1946—47 päättyessä erityisellä lomakkeella kerättyihin tietoihin. Lomake (liite n:o 2) on alaluokan osalta käyttökelpoisesti täytettynä palautettu 79 koulusta. Kun eräät yläluokan opettajat eivät kokeiluun varsinaisesti osallistumattomin ole katsoncet voivansa ilmaista käsitystään ja kun eräissä

1) Jukkaistu vähän supistettuna nimellä »Kansakoulun kolme ensimmäistä luokkaa yhden opettajan hoitamana», »Kasvatus ja Koulu» 32 (1946), 56—64.

kouluissa yläluokka on ollut muuta tyyppiä kuin IV—VI (VII), on yläluokan osalta käytettävissä 67 selostusta.

Opettajilta saatujen tietojen lisäksi on käytettävissäni ollut eräiden tarkastajien asiaa koskevia lausuntoja.

C. Tutkitut 3-osastoiset alaluokat.

Kaksiopettajaisessa, 6-vuotisessa kansakoulussa on yläluokka III—VI huomattavasti suurempi kuin alaluokka I—II. Oppilasmäärien suhde ei kuitenkaan yleensä ole aivan 2:1, koska IV luokalta usein siirtyy oppilaita oppikouluun. Jos tällaisessa koulussa III luokka siirretään alaluokkaan, käy useissa tapauksissa niin, että tämä näin syntyvä 3-osastoinen alaluokka ilmeisesti on vaikeampi hoitaa kuin 3-osastoinen yläluokka. Kuten edellä jo on mainittu, johtuu tämä mm. siitä, ettei edellisessä ole niin paljon mahdollisuuksia yhdessä opetettavien opintoryhmien muodostamiseen kuin jälkimmäisessä. Koulussa, jossa luokkajako 3+3 on käytössä, syntyy epäsuhtaa ala- ja yläluokan opettaja työn välille. Alaluokan olisi oltava melkoisesti yläluokkaa pienempi, jotta sen rakenteesta johtuvat vaikeudet eivät tuntuisi raskailta.

Sanottua epäsuhtaa on kuitenkin omiaan lievittämään se, että alaluokassa vain osan aikaa kaikki kolme luokkaa ovat läsnä. 30 viikkotunnista on II luokka paikalla 24:nä ja I luokka 20:nä. Lisäksi on huomattava, että yläluokan opettajalla kaikesta huolimatta on enemmän vihkotyötä ja opetukseen valmistumista.

Kun koulu on 7-vuotinen, on yläluokka miltei aina alaluokkaa riittävästi suurempi. Tällöin ei 3-osastoisen alaluokan opettaminen tunnu suhteellisesti niin raskaalta kuin 6-vuotisessa koulussa.

Kun edellä mainitsemani seikat vaikuttavat opettajien arviointeihin, on kokeilussa mukana olleet koulut ryhmitetty sen mukaan, miten ala- ja yläluokan oppilasmäärät suhtautuvat toisiinsa. Jako on seuraavalla sivulla olevassa taulukossa 6 (a = alaluokan, y = yläluokan oppilasmäärä).

Alaluokan työn onnistuminen riippuu tietysti suuresti sen oppilasmäärästä sinänsä. Kun 2-osastoisen alaluokan oppilasmäärän maksimi on 34, näyttäisi siltä, että vaikeammin hoidettavan 3-osastoisen alaluokan olisi oltava pienempi, jotta opetus siinä olisi tehokasta ja jottei vallankaan I luokan edistyminen kärsisi. 30:n ja 20:n välillä pysyttelevä oppilasmäärä tuntuisi sopivalta. Silloin olisi kullakin vuosiluokalla keskimäärin 7—10 oppilasta. Työskentely käy vaikeaksi, jos oppilaita on yli 30. Yli 40:n menevää oppilasmäärää (= yläluokan enin sallittu luku-

T a u l u k k o 6.

Tyyppiä I—III + IV—VI (VII) olevat kokeilukoulut ala- ja yläluokan suuruuden mukaan jaettuina.

Experimentaskolor av typ I—III + IV—VI (VII); indelning enligt elevantalet i lägre o. högre skolan.

Ryhmä <i>Grupp</i>	Ala- ja yläluokan oppilasmäärien erotus <i>Diff. mellan elevantalet i lägre skolan (= a) och i högre skolan (= y)</i>	6-vuotisia kouluja <i>6-åriga skolor</i>	7-vuotisia kouluja <i>7-åriga skolor</i>
A	$-25 < (a - y) \leq -15$	2	1
B	$-15 < (a - y) \leq -5$	10	3
C	$-5 < (a - y) \leq +5$	33	5
D	$+5 < (a - y) \leq +15$	15	2
E	$+15 < (a - y) \leq +25$	3	1
Kouluja yhteensä — <i>Summa skolor</i>		63	12

määrä) on joka tapauksessa pidettävä soveltumattomana. Alle 20:n jäävissä luokissa työskentely näyttäisi voivan hyvin käydä päinsä. Sanottuja rajoja noudattaviin koon mukaisiin ryhmiin jakautuvat tutkitut 3-osastoiset alaluokat seuraavasti:

T a u l u k k o 7.

3-osastoiset alaluokat koon mukaan jaettuina.

Läroavdelningar med kl. I—III enligt elevantalet.

Kokoryhmä <i>Storleks- grupp</i>	Suuruus <i>Elevantal</i>	Luokkia <i>Läroavdelningar</i>
N —	15—19	14
N	{ 20—24 25—29	19 } 41 22 }
N +	{ 30—34 35—39	14 } 21 7 }
N ++	40—44	4
		— 4
		80

IV LUKU

KOKEILUN TULOKSET.

A. Kokeilun rajoituksista.

Se, mitä ensimmäisenä kokeiluvuotena on tutkimuksen alaista luokkajakoa soveltaneissa kouluissa saavutettu, ei anna täysin luotettavaa kuvaa niistä tuloksista, joita tämän muotoisissa kouluissa yleensä voidaan saavuttaa.

Tämän kokeiluvuoden tulokset ovat ensinnäkin huonompia kuin ne edullisemmissä tilanteissa voisivat olla. Kokeileville opettajille oli työ uusissa olosuhteissa outoa. Heille ei oltu voitu antaa riittävän yksityiskohtaisia eikä edesjoka suhteessa oikeita ohjeita. Työ oli kuten kokeilun luonteeseen kuuluu hapuilevaa. Mutta tulokset olivat joissakin suhteissa luultavasti myös parempia kuin ne yleensä tulevat olemaan. Tarkastajat olivat yleensä opettajia kokeiluun valitessaan noudattaneet sitä saamiensa ohjeiden kohtaa, jossa korostettiin, että kokeilu tapahtuu vapaaehtoisuuden pohjalla. Ilmoittautuneet olivat näin ollen todennäköisesti innokkaampia, jopa usein taitavampiakin kuin muu opettajistoyleensä. Väsyneet ja välinpitämättömät, muihin toimiin pitäytyneet ja itseensä tyytyväiset opettajat ryhtyvät vain poikkeustapauksessa kokeilemaan.

Luotettavimmat tiedot po. koulumuodon tehosta olisivat saatavissa siten, että kokeilun pohjaa laajennettaisiin ja kokeilua jatkettaisiin niin kauan, että näissä luokissa opintiensä alkanee ehtisivät suorittaa koko koulunkäyntinsä. Näiden oppilaiden menestymistä olisi sitten vertailtava muun muotoisten koulujen oppilaiden tuloksiin. Tällaisen vertailun suorittaminen vaatisi

paljon aikaa ja suuren tutkimuskoneiston; olisihan otettava huomioon myös oppilaiden edellytykset ja opettajien opetusteho. Tässä on tyydyttävä perustamaan tutkimus lyhytaikaisen kokemuksen nojalla esitettyihin arviointeihin.

Tällaista tutkimusta pidän oikeutettuna sen vuoksi, että 3-osastaisen alakoulun osuus perin tarpeellisessa maalaiskoulun laajentamisessa näyttää olevan tärkeä. Kuten edellä olen osoittanut, voitaneen tätä luokkamuotoa käyttämällä verraten vähäisin menoin saada maalaiskansakoulun tehoa nopeasti lisätyksi. On siksi aiheellista ottaa selkoa siitä, onko tämä apukeino muussa suhteessa käyttökelpoinen. Jos kohta tutkimuksen luotettavuus antaa aihetta arvosteluun, näyttää kuitenkin siltä, että jos tutkimuksessa ilmenee verraten varmoja tuloksia, eivät perusteellisemmat selvittelyt voisi tuoda asiassa esille olennaisesti uutta.

Myös on mielenkiintoa kysymyksellä, miten kansakoulunopettajisto suhtautuu heille tarjottuun uuteen opetuksen järjestykseen. Tämä kysymys on koulunuudistuksen kannalta yleisesti tärkeä.

B. Kokemuksia 3-osastaisen alaluokan työskentelystä.

1. Alaluokan luonteen muuttuminen.

Kaksiosastoisessa alaluokassa vaihtuu vuosittain noin puolet oppilaista. Aika, jonka alaluokkalaiset saavat yhdessä työskennellä, on vain vuoden mittainen. I-luokkalaisista tulee sivuutettuaan tulokasasteen saman tien luokan vanhin ikäluokka. Oppilasjoukon vaihtuminen on kieltämättä kovin nopeaa, ja pedagogiset sekä psykologiset näkökohdat puhuvat sitä vastaan.

Jos hyväksytään periaate, että luokkayhteisön kasvattavaa vaikutusta on käytettävä hyväksi, olisi tämän yhteisön oltava mahdollisimman pysyvä. Luokan organisaatio on koetettava saada sellaiseksi, ettei oppilaiden vaihtumista tapahdu tarpeettoman usein.¹⁾

II-luokkalaiset ovat alakoulun päättyessä vasta niin sanoakseni »pääsemässä jaloilleen». Heillä alkaa olla edellytyksiä itsenäisty-

1) Vrt. PETER PETERSEN, *Der Jena-Plan einer freien allg. Volksschule* (7./8. pain., Langensalza 1936), 42—46. MATTI KOSKENNIEMI, *Koulu-
luokan pienoisyhdistys* (Turku 1943), 216—219. J. E. SALOMAA, *Koulu-
kasvatusoppi* (Turku 1947), 112—113, 173—179.

vään työntekoon. Olisi tärkeätä, että he saisivat näitä edellytyksiään käyttäen harjoitusta tässä tärkeässä taidossa. Se olisi erityisen tehokasta, kun opettaja tuntee heidät perin pohjin ja kun ympäristö on tuttu. Tunnettua on, että III luokka on yläluokassa ensi aluksi hyvin avuton, vallankin jos luokka on 4-osastoinen. Opettajalta ei liikene sen ohjaamiseen paljoa aikaa, ympäristö, toverit ja työtavat ovat outoja. Jos oppilaat olisivat saaneet alaluokassa riittävästi harjoitautua itsenäiseen työskentelyyn, he varmaan IV-luokkalaisina selviytyisivät yläluokassa paremmin.

Sekä opettajan persoonallisen vaikutuksen että yhteisöön kasvatuksen kannalta näyttäisi tärkeältä, että ala-aste olisi kolmen eikä kahden vuoden mittainen. Ruotsin v:n 1940 koulukomiteassa 3-vuotista alakoulua pohdittaessa komitean jäsen KARIN CARDELL nimen omaan korosti sitä seikkaa, että alaluokan hajoaminen II kouluvuoden jälkeen tapahtuu liian aikaisin. Tänä kasvatukselle tärkeänä aikana olisi alaluokan opettajan saatava pitää oppilaat kauemmin johdossaan.¹⁾

Jos alaluokassa on kolmen vuosiluokan oppilaita, ei oppilaskoulun vaihtuminen ole liian nopeata. Oltuaan vuoden vastaalkajina ja toisen vuoden jo koulutyöhön tottuneina, mutta opiskeluedellytyksiltään vielä heikonlaisina »kisälleinä» lapset saavat kolmannen vuoden aikana osallistua yhteiseen työntekoon siihen täysin tottuneina ja itsenäiseen työntekoon kehittyvinä. Kolmasluokkalaisille voidaan jo asettaa vastuuta yhteisten toimien hoitamisessa, nuorempien tovereiden hoivaamisessa jne. Toisena vuonna tämä on liian varhaista senkin vuoksi, että tarvitaan riittävä ikäero ennenkuin tämänikäisille ominaisen kilpailupyrkimyksen ohessa voi esiintyä toverien auttamista.

III-luokkalaiset ovat siinä kehitysvaiheessa, että heidät epäilemättä yhtä hyvin voidaan liittää alempien kuin ylempien vuosiluokkien kanssa yhdessä työskentelemään. Tästä ovat asian tuntijat yhtä mieltä.²⁾ Mitä kaksiopettajaisiin ja sitä pienempiin kouluihin tulee, III luokka ilmeisesti enemmän hyötyy alaluokassa kuin yläluokassa opiskelusta. Lisäksi on hyvin todennäköistä, että I—II luokkalaisilla on III luokasta hyötyä,

¹⁾ 1940 års skolutredning IV. A. 2., 81—83.

²⁾ Ks. esim. AUKUSTI SALO, emt., 60; J. WEIJNEN lausunto (ss. 30—31); ALIINA SOININEN, emt., 92.

mitä ei ainakaan vastaavassa määrässä voida olettaa IV ja ylempimistä luokista. — Lopullista ratkaisua tehtäessä on kuitenkin kiinnitettävä huomiota myös järjestelykysymyksiin.

Kokeiluun osallistuneet opettajat ovat vastanneet näitä asioita koskevaan kysymysryhmään:

Kuinka I luokka on kotiutunut koulutyöhön näissä olosuhteissa? Onko se jaksanut olla pirteästi mukana? III-luokkalaisten suhtautuminen koulululokkaisiin?

Kolmiosastoisessa luokassa on opettajalla jokseenkin vähän tilaisuuksia I luokan totuttamiseen koulutyöhön ja tämän luokan oppilaiden henkilökohtaiseen opastamiseen. Kun luokassa, jossa on varttuneempia oppilaita, myös näillä on osuutensa tulokkaiden kasvattamisessa, ei yllä mainittu seikka vielä sellaisenaan merkitse pedagogista vaaraa. Ellei opettajan koulutulokkaimistama aika käy aivan vähäiseksi, voivat kolmiosastaisen luokan III-luokkalaiset, jotka yleensä osaavat ja haluavat ohjata nuorempia tovereitaan, osaksi korvata sen, mitä opettajan opastuksesta puuttuu.

Kokeilukoulujen kokemukset viittaavat tähän suuntaan, sillä I-luokkalaisten kotiutumisesta on annettu seuraavat arvioinnit:

»hyvin»	34 koulua	»heikommin kuin	
»verraten hyvin»	21 »	ennen»	8 koulua
»paremmin kuin ennen»	2 »		
	57 koulua		

Eräissä kouluissa on todettu I-luokkalaisten olleen »entistä avuttomampia» (kokeilukoulu 2705), eläneen omaa elämäänsä jne., mutta tällaiset lausunnot ovat poikkeuksia. Sääntönä näyttää olevan, että I luokka on tuntenut olonsa kotoiseksi II ja III luokan parissa. I-luokkalainen Elsa (kokeilukoulu 3309) lausuu — tarkoittaen sitä, että työjärjestyksen mukaan on keskiviikkoihin vain II—III luokka koulussa —: »Jos minä olisin opettaja, niin en antaisi koskaan lupapäiviä.»

Nämä toteamukset ovat merkittäviä, varsinkin kun opettajat samalla kertovat, että I luokan ohjaaminen on tuottanut vaikeuksia. 14 lausunnossa nimen omaan mainitaan, että alku oli tässä suhteessa hankala. Kokeilukoulu 3807: »Syyslukukausi oli mi-

nusta vaikea. Tunsin 'kahlaavani' tunnint läpi ehtiäkseni pitää II ja III l:n työssä ja saadakseni I l:n mukaan. I l. tottui koulutyöhön hitaasti — —.» Kokeilukoulu 2104:» — — jäi mielestäni liian vähän aikaa yksityiskohtaiselle opetukselle. Hiljaista työtä tuli luokkaa kohden enempi ja se ikävystytti varsinkin I-luokkalaisia.»

Se, että I luokka on jäänyt liian vähälle ohjaukselle, johtuu ratkaisevasti siitä, että komitean suunnittelema opetuksen järjestely oli I-luokkalaisille epäedullinen: heidän koko työskentelynsä oli sijoitettu sellaiseksi ajaksi, jolloin myös molemmat muut luokat olivat koulussa. Tästä epäkohdasta ja sen korjaamismahdollisuuksista tuonnempaa.

Kun tästä huolimatta I luokka on niinkin hyvin sopeutunut koulutyöhön kuin edellä oleva tilasto osoittaa, on luokan rakenne varmastikin ollut vaikuttamassa siihen. I-luokkalaisten kouluelämää totuttamisesta ovat osan suorittaneet heidän varttuneemat toverinsa. Tätä käsitystä tukevat ne lausunnot, joita kokeilukouluilta on saatu III luokan suhtautumisesta koulutulokkaisiin.

III-luokkalaiset ovat kokeilukouluissa joutuneet jäämään alakouluun, sen sijaan että olisivat päässeet yläkouluun, jonne heidät jo oli siirretty II luokan kevätodistuksen mukaan. Lisäksi he ovat tovereikseen saaneet avuttomia koulutulokkaita. Miten he näihin suhtautuvat? Miten he viihtyvät tässä ympäristössä?

Heidän eristäytymispyrkimyksistään on verraten vähän mainintoja. Vain 5 tapauksessa kerrotaan heidän syksyllä vähäksyneen luokkatovereitaan. Yhtä monesti mainitaan, että he ovat pyrkineet yläluokkalaisten pariin. Ilahduttavan paljon on kerrottavaa III-luokkalaisten positiivisesta suhtautumisesta nuorempiin tovereihinsa:

»avulias», »holhoova» tms. käytös	16	tapauksessa,
»hyvä»	28	»
»ei erikoista mainittavaa»	17	»

Ei näytä olevan estettä sille menettelylle, että opettaja koulutulokkaita kouluelämäänsä perhdyttäessään järjestelmällisesti turvautuu III luokkaan. Tähän viittaavat seuraavat lausunnot:

Koulu 0413: »Täysin toverillisesti. Mikäli I l. yleensä apua tarvitsee, antavat sitä auliisti. Matkoilla holhoavat. — — — Vaikka sopu on hyvä, ei se estä 'elämän ankaria lakeja' toteutumasta — pienet ovat kiinniottajia ja isommat lyöjiä aina, jos ei ole aikuista mukana. Muussa samalla tavoin.»

Koulu 1406: »III-luokkalaiset tietysti joskus tunteneet itsensä 'isoiksi', mutta yleensä ovat ison siskon ja veljen hellyydellä kohdelleet pienempiä, jopa auttaneet takkeja päälle, lakkeja päähän jne., niinkuin mielestäni tuleekin.»

Koulu 1409b: »III-luokkalaiset suorastaan ihailtavia I-luokkalaisia kohtaan. Kun opettaja ei aina ehtinyt, saivat he hiljaa opastaa 'pieniä'».

Koulu 1614: »III luokka kohteli heitä kuin pikku siskoja ja veljiä.»

Koulu 2303: »III l. tunsii syksyllä pettymystä joutuessaan 'pirpanoiden' joukkoon. Työn edetessä se on ottanut suojelevan asenteen pienokaisiin nähden.»

Koulu 3308: »III l. on hyvin avuliaasti suhtautunut uusiin. Ovat saaneet silloin tällöin ohjatakin tovereitaan laskujen korjaamisessa, askartelussa yms.»

Tietysti III-luokkalaisten kohdalla sattuu myös vaikeuksia. Koulusta 2805 mainitaan mm., että III luokan pojat ovat juhlia valmisteltaessa »hanganneet kovin vastaan». Ilmeistä kuitenkin on, että varttuneemmillekin oppilaille riittää luokkayhteisössä sopivaa toimintaa, jos vain opettaja oivaltaa oikein tilanteen.

2. Kolmiosastoisien alaluokan opetus- suunnitelma.

a.

Kolmiosastoisissa luokissa on ollut kokeiltavana seuraava tuntijako:¹⁾

	I luokka		II luokka		III luokka	
	Väli- töntä opetusta	Hilj. harj.	Väli- töntä opetusta	Hilj. harj.	Väli- töntä opetusta	Hilj. harj.
	Omedel- bar un- derv.	Tysta övning- ar	Omedel- bar un- derv.	Tysta övning- ar	Omedel- bar un- derv.	Tysta övning- ar
Uskonto — <i>Religion</i>	2	—	2	—	2	—
Ympäristö-, kotiseutuoppi ja askartelu — <i>Omgivnings- o. hembygdslära o. syssel- sättning</i>	2	2	3	2	3	2
Äidinkieli — <i>Modersmålet</i> ..	3	4.5	3	5	4	7
Laskento — <i>Räkning</i>	2	1.5	2	2	2	4
Käsityö — <i>Handarbete</i>	1	—	1	1	2	1
Laulu — <i>Sång</i>	1	—	1	—	1	—
Leikki ja voimistelu — <i>Lek o. gymnastik</i>	1	—	2	—	2	—
	12	8	14	10	16	14
	20		24		30	

¹⁾ Kansakoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö I (Komiteamietintö n:o 10—1946), II.

Opetussuunnitelmasta annetaan komitean mietinnössä seuraavia ohjeita: ¹⁾

»Tuntijaossa olevista tunteista ovat kaikille luokille yhteisiä laulutunti, 1 voimistelutunti ja 1 käsityötunti (III luokan opetus voidaan myös yhdistää yläkoulun käsityöopetukseen). Äidinkielen ja laskennon tunnit ovat kaikille luokille erillisiä. II ja III luokkaa opetetaan yhdessä vuorokursseittain uskonnossa ja kotiseutuopissa. Oppimäärään nähden olisi noudatettava seuraavia suuntaviivoja.

»Uskonto: I luokalla se oppimäärä, joka tähän asti on ollut käytännössä 2-opettajaisen alakoulun I luokalla. II ja III luokan yhteinen oppimäärä on yhdistelmä siitä oppimäärästä, joka tähän asti on ollut käytännössä 2-opettajaisen alakoulun toisella luokalla (sekä Uutta että Vanhaa Testamenttia), ja siitä oppimäärästä, joka edempänä esitetään moniopettajaisen koulun III luokalla opetettavaksi.

»Ympäristö- ja kotiseutuoppi: I luokalla se oppimäärä, joka tähän asti on ollut käytännössä 2-opettajaisen alakoulun I luokalla, II ja III luokalla luetaan vuorokursseittain (ks. edempänä esitettyä III ja IV luokan kotiseutuopin vuorokurssijakoa, jota ilman Suomen maantiedon ainesta ja jonkin verran helpotettuna voidaan käyttää II ja III luokalla).

»Äidinkielessä ja laskennossa vastaavien vuosiluokkien oppimäärät.

»Leikki ja voimistelu: Yhteisillä tunteilla etupäässä leikkiä. III luokan opetus voidaan myös yhdistää yläluokkien opetukseen, jolloin I ja II luokalla on yhteiset tunnit.»

Näiden ohjeiden lisäksi on kokeilukouluille toimitettu joukko lähempiä oppimäärää koskevia ohjeita. — Kun kokeilu vielä jatkuu ja kun oppimäärien kehittäminen kuuluu lähinnä opetussuunnitelmakomitealle, en tässä käy lähemmin pohtimaan kolmiosastaisen luokan oppimääriä. Totean vain, että uutta luokkamuotoa varten on jouduttu sommittelemaan eräitä uusia oppimääräehdotuksia (esim. kotiseutuopin ja uskonnon vuorokurssit II—III luokkaa varten ja käsityön oppimäärät II ja III luokkaa varten siten, että vain osa tunteista on yhteisiä). Kuntällaiset oppimäärät poikkeavat aikaisemmin käytännössä olleista, ovat ne tuottaneet opettajille päänvaivaa.

¹⁾ Emt., 14.

Yleisesti katsoen on III luokan liittäminen I—II luokan yhteyteen opetussuunnitelmallisesti luonnollinen toimenpide. III luokan opetussuunnitelma on läheistä sukua alempien luokkien opetussuunnitelmalle, elimellisesti sen jatkoa. Sekä 7—9-vuotiaille että 9—10-vuotiaille on sopivin sellainen oppimisen järjestely, joka perustuu toisaalta lapsenomaisten ja harrastuspitoisten asiakokonaisuuksien käsittelemiseen (ns. kokonaisopetus laajemmassa tai rajoitetummassa mielessä), toisaalta ns. kotiseutuperiaatteeseen. Lukuunottamatta III luokan tavanomaiseen oppimäärään sisältyvää vähäistä isänmaan maantiedon kurssia ovat sanottujen luokkien oppimäärät — sellaisina kuin ne ovat olleet käytännössä — sisällykseltään hyvin samanluontoisia. Ei myöskään ole sellaista sielullisen kehityksen taitekohtaa, joka aiheuttaisi työskentelytavan suurta muuttumista II luokalta III luokalle siirryttäessä.

Kolmivuotisessa alakoulussa on tarpeen jossakin määrässä käyttää vuorokurssijärjestelmää, jottei opintoryhmien lukumäärä jatkuvasti olisi sama kuin vuosiluokkien lukumäärä. Luku- ja kirjoitustaidon erilaisuus eri luokilla asettaa tällöin tiettyjä esteitä, mutta yllämainitusta syystä ei järjestelyä ole periaatteessa hyljättävä. Onpa sellainenkin järjestely jossakin määrin mahdollinen, että kaikki kolme vuosiluokkaa työskentelevät yhdessä (esim. eräät uskonnolliset aiheet). Ns. kulttuuritekniillisten taitojen harjoittelussa eri luokat kuitenkin opiskelevat erikseen.

Tärkeää olisi, että näistä esteistä huolimatta 3-osastoisessa luokassa voisi olla riittävästi yhteistä työtä ja toimintaa. Erityisesti sosiaalisen kasvatuksen takia tähän olisi pyrittävä.

b.

Erään mahdollisuuden tähän tarjoaa ns. »luokan yhteinen tunti», jota komitea mietinnössään suosittelee kaikille luokille III luokasta ylöspäin ja jolle tuntijaoissa on varattu oma aikansa.¹⁾ Tämä tunti on aiottu opettajan harkinnan mukaan käytettäväksi vaatimattomiin juhla- ym. tilaisuuksiin, keskusteluihin, puhutteluihin ym. välitöntä kasvatusta tarkoittaviin toimintoihin. Se on yläkoulunopettajien taholla vastaanotettu varsin myönteisesti.

¹⁾ Emt., 10—13, 39. — MATTI KOSKENNIEMI, Luokan yhteinen tunti. »Opettajain Lehti» 41 (1946), n:o 26.

Työjärjestyksessä n:o 1 A, joka oli kokeilukoulujen käytettävissä kevätlukukauden 1947 alusta, oli opettajalle varattu tilaisuus järjestää myös alaluokalle tällainen »yhteinen tunti» tai osallistua III luokan tai koko alaluokan kanssa koko koulun yhteiseen tuntiin.

Kun kokeilussa ei tässä kohden pyritty tietyn edeltäpäin määrätyn järjestelyn tutkimiseen, voidaan tuloksista nähdä vain, millaista järjestelyä opettajisto yleensä pitää tarpeellisena. Opettajistolta ei kysytty, missä laajuudessa »yhteistä tuntia» on käytetty, joten seuraavassa ei kokemuksiin perustuvien käsitysten ja arveluiden välille voida vetää tarkkaa rajaa. Selostuksista päätellen on 43 luokassa kokeiltu luokan yhteistä tuntia jossakin mitassa.

Voitaisiinko luokan yhteinen tunti ottaa säännöllisesti viikon lopun ohjelmaan? Missä määrin se voisi olla yhteinen yläkoulun kanssa?

Miltei kaikki opettajat pitivät suotavana, että luokan yhteinen tunti kuuluisi myös alaluokan ohjelmaan (72 myönteistä lausuntoa). Monilla opettajilla on esitettävänään myönteisiä kokemuksia: 13 mainitsee tulokset erittäin hyviksi, 11 hyviksi. Vain muutama kertoo epäonnistuneensa.

Koulu 3203: »Luokan yhteinen tunti on koulussamme odotetuin, joten se siis edelleen viikon lopun ohjelmaan. Joka toinen yhteinen tunti ainakin yhdessä yläkoulun kanssa.»

Koulu 0704: »Kyllä. Luokan yht. tuntia on odotettu hartaasti. Ohjelmattunilla voisivat kaikki luokat olla yhdessä. Vierailu toiseen luokkaan ja päinvastoin on mielenkiintoista. Koulullamme on kokeiltu luokan yht. tuntia kerran viikossa useana vuotena ns. ohjelmattunina.»

Koulu 3402: »En ole tässä onnistunut, joten minusta parempi olisi 1/2 tunnin keskusteluhetki maanantai-aamuisin tai lauantai-iltaisin. En pidä mukavana yhteistä tuntia yläkoulun kanssa. Mahdollisesti tunnin kestävä juhla silloin tällöin vuoroin kummassakin koulussa olisi paikallaan.»

Merkille pantavaa on, että lapset toimivat innokkaasti tällaisella tunnilla ja yleensä odottavat sitä. I luokka on tietysti, valankin syyslukukaudella, suureksi osaksi passiivisena seurailijana.

Siitä, miten luokan yhteinen tunti olisi järjestettävä, esitetään monenlaisia käsityksiä. Toiset katsovat, että se voisi olla sään-

nöllisesti viikon ohjelmassa (37 koulua). Toiset taas ovat sitä mieltä, että jokaviikkoiset tilaisuudet olisivat tällä asteella haitaksi. Ehdotetaan, että niitä olisi harvemmin, esim. 2—3 viikon päästä, tai että niitä järjestettäisiin vain aika ajoin tilapäisesti. Seuraavassa muutamia perusteltuja lausuntoja:

Koulu 3007: »Yhteinen tunti on mielestäni tarpeellinen, mutta on vaikea sitoa sitä, koska jonkin asian esillä ollessa se olisi käsiteltävä asian tuoreena ollessa, silloin on innostus asiaan suurempi. Ellei mitään erikoista viikolla satu, sopisi se lauantaina lasten esitysten tunniksi ja yhdessä ehkä silloin yläkoulun kanssa.»

Koulu 3308: »Säännöllisesti pidettynä siitä mielestäni muodostuu jonkin verran 'keinotekoinen' I ja II l:n kohdalta. III l. voisi kyllä osallistua yläkoulun yhteiselle tunnille, mutta ei mielestäni myöskään aivan säännöllisesti.»

Koulu 3309: »Ei I ja II l. säännöllisesti. 'Vierailunäytäntöjä' silloin tällöin yläluokkaan. Juhlat ja yht. laulu- ja ohjelmaharjoitukset yhteisiä. III l. aina yläluokan ohella yhteisellä tunnilla.»

Koulu 1410: »Kyllä voitaisiin, mutta jokaviikkoisena se menettäisi osan viehätysvoimastaan. Ehkä harrastus on suurempi, kun sitä ei ole aivan joka viikko. Se voisi olla yhteinen yläkoulun kanssa vietetäessä jotain kansallista muistopäivää tai suurmiesten päivää samoin kuin lasten omista tilaisuuksissa, kuten urheilukilpailujen palkintojen jakotilaisuus.»

Kysymys luokan yhteisen tunnin säännöllisestä pitämisestä on yhteydessä vuosiluokkien ryhmittelyä koskevaan kysymykseen. On vaikeata pitää yhteistä tuntia joka viikko, jos niihin osallistuvat kaikki koulun oppilaat. I- ja VI (VII)-luokkalaisia yhtäläisesti kiinnostavaa sisällystä ei niille jatkuvasti voi saada. Jos sen sijaan luokan yhteinen tunti on toisinaan erikseen alaluokalle ja erikseen yläluokalle tarkoitettu, toisinaan koko koulun yhteinen, ei ole pelkoa siitä, että tilaisuudet muodostuisivat väkinäisiksi. Opetusopilliselta kannalta on kuitenkin tietynlainen säännöllisyys paikallaan, jotta oppilaat tietäisivät tunnin tulon ja voisivat sille valmistua. Yhteisten tuntien merkitys on suurelta osalta siinä, että ne suovat oppilaille tilaisuuden aktiivisuuden osoittamiseen.

Mutta kysymys siitä, otetaanko alaluokka muun koulun pariin yhteistunneilla, riippuu myös opettajan pedagogisista mieltäpidteistä. Ne menevät tässä tapauksessa melkoisesti ristiin. Eräät opettajat pitävät tärkeänä sitä, että näissä tilaisuuksissa on mukana koko koulu:

- Koulu 1505: »Kyllä. Mieluummin aina kaikki luokat yhdessä I—VI asti.»
- Koulu 0408: »Kyllä. Meni hyvin yläkoulun kanssa. Oppilaat olivat jaetut 3 ryhmään sekä ala- että yläkoulussa ja jokainen ryhmä vuorollaan suoritti ohjelmaa.»
- Koulu 3803: »Ehdottomasti. Mielestäni monipuolisin tulee luokan yhteisestä tunnista, jos se on ala- ja yläluokkien yhteinen. Myöskin voisivat alaluokat väliin kutsua yläluokat vieraiksi oman luokansa yht. tunnille ja päinvastoin. I.y.t. ei saisi koskaan kangistua kaavoihinsa, vaan eri menettelytapoja on kokeiltava kaikkien virkistykseksi.»

Eräät opettajat pitävät mieluummin alaluokan erillään ja katsovat koko koulun yhteisten tilaisuuksien kuuluvan harvinaisuuksiin:

- Koulu 3003: »Sitä on vaikea vakinaisesti ottaa yhteiseksi yläkoulun kanssa, koska oppilaat ovat niin erilaisella kehitystasolla. Ns. vierailuja puolin ja toisin voidaan joskus järjestää. Juhlia vaatimattomissa puitteissa myös yhteisiksi.»
- Koulu 2704: »Luokan yht. tunti hyvä. Mutta ei sovi yläkoulun kanssa. Ainoastaan joskus juhlavammassa tapauksissa voisi ajatella.»
- Koulu 2003: »Kyllä voitaisiin. Mieluummin erikseen, sillä I ja II luokan oppilaat ovat hyvin ujoja esittämään jotain isompien oppilaiden läsnäollessa. Joskus voisi olla yhteinenkin tunti, jotta alakoululaiset näkisivät 'mallia' isommista.»
- Koulu 1609: »Mielestäni alakoululla pitäisi olla oma luokan yhteinen tuntinsa, mieluummin vain kevätlukukaudella, jolloin I l. kykenee mukaan.»

Erilaiset luokan yhteisen tunnin järjestelyä koskevat mielipiteet jakaantuvat seuraavasti:

alaluokka erikseen:	säännöllisesti viikoittain	10	} 31
	harvemmin, mutta säännöllisesti	17	
	aika ajoin	4	
ala- ja yläluokka yhdessä:	säännöllisesti viikoittain	6	} 40
	harvemmin, mutta säännöllisesti	9	
	erityistapauksissa	25	

Lisäksi on 12 opettajaa sitä mieltä, että III luokan sopii osallistua yläkoulun yhteisiin tunteihin.

Mitä luokan yhteisen tunnin ajankohtaan tulee, eivät kaikki opettajat ole pitäneet viikon viimeistä tuntia sen parhaana sijoituspaikkana. Koulussa 2004 halutaan päättää viikko uskonnollisella hartaushetkellä. Sellaisessa tapauksessa onkin »ohjelma-

tunti» syytä sijoittaa toisaalle. Muuten kuin uskonnollisessa hengessä vietetty yhteinen tunti voidaan tietysti päättää uskonnollisesti sävytetyyn loppuhartauteen.

c.

Koska kaikkien kolmen vuosiluokan kokoaminen yhteisiin tilaisuuksiin näyttää kasvatuksellisesti tärkeältä, tiedusteltiin kokeilukouluilla edelleen:

Voisiko kerran viikossa olla tunnin t. puolen tunnin mittainen koko alakoulun yhteinen »keskusteluhetki», jossa pohditeltaisiin »päivänkysymyksiä»? Olisiko sen sopivin sijoituspaikka viikon ensimmäinen tunti?

Tällaista keskustelutuntia ei oltu kokeiluohjeissa mainittu. Vastaukset ovat sen takia osaksi arveluja. Mutta monella opettajalla näyttää olevan kokemuksia tällaisista tilaisuuksista. Vastaukset jakaantuvat seuraavasti:

Ei kokemuksia	4	Sopii	32	Ei sovi	2
		Sopii aika ajoin	11	Ei onnistu	3
		Sopii hyvin	10	Ei tarvita	4
			<u>53</u>		<u>9</u>

Mitä keskusteluhetken laajuuteen tulee, on 12 opettajaa sitä mieltä, että tällä asteella riittää puoli tuntia. — Sen sijoituspaikasta ollaan eri mieltä; useimmat (25) kannattavat kuitenkin viikon ensimmäistä tuntia. Esimerkkejä opettajien käsityksistä:

Koulu 2801: »Viikon 1. tunnin alkupuoli käytettäisiin yhteiseen keskusteluun. Esim. lyhyesti viitattaisiin ed. viikon asioihin ja sitten yhdessä suunniteltaisiin ikäänkuin yht. otsikko viikon tehtäville. Sopisi esim. ajankohtainen asia, raittiuskilpajirjoitus viikolla jne. Se olisi kuin 'alkulause'. 'Loppulauseeksi' sopisi viikon lopulla l.y.t. Kaavamaisuutta vältettävä.»

Koulu 3303: »Maanantain 1. tunti sopivin. Etenkin I-II luokan totuttaminen koulunkäyntiin syyslukukauden alussa kävisi silloin helposti.»

Koulu 3806: »Pelkään, että menee 'juoruiluksi'. Joka maanantai-aamu olen käyttänyt muutaman minuutin ja olen tullut siihen tulokseen. Kerrotvat helposti kotoiset asiat.»

Koulu 3812: »Luulisin, ettei se onnistuisi: välittömin I l. pian sulkeutuisi, kun vanhemmat oppilaat nauraisivat heidän 'lapsellisuuttaan'.»

Koulu 3813: »En usko tällä asteella olevilla lapsilla olevan mahdollisuutta tämääntapaiseen keskusteluun. Sanavarasto on pieni, eikä aina satu tulipalon tapaista ihmetapausta, josta keskustelu syntyisi luontevasti. Silloinhan voi opettaja käyttää aikaa jostakin muusta tuesta.»

Tähänastiset kokemukset viittaavat siihen, että 3-osastoinen luokka voi sopivia järjestelyjä käyttäen muodostua kasvatusympäristöksi, jossa kaikkien kolmen vuosiluokan työskentely tapahtuu heidän tarpeitaan vastaavasti. Erityisesti on syytä kiinnittää huomiota koko luokalle järjestettäviin yhteisiin toimiin ja tilaisuuksiin. Niitä näyttää olevan syytä pitää säännöllisesti ja siten totuttaa eri kehitystasolla olevia oppilaita antamaan arvoa toistensa suorituksille. Ainakin silloin tällöin näyttää olevan hyödyksi koota koko koulu yhteen yhteiseen tilaisuuteen.

3. O p i n t o r y h m ä t.

a. Kokeilun lähtökohta.

Kokeilussa noudatettiin pääasiassa seuraavia opintoryhmityksiä:

uskonto: I ja II—III,

ympäristö- ja kotiseutuoppi sekä askartelu: I ja II—III, ¹⁾

äidinkieli: I ja II ja III, ²⁾

laskento: I ja II ja III, ²⁾

käsityö: I ja II ja III, ³⁾

laulu, leikki ja voimistelu: I—II—III ja II—III. ⁴⁾

Pukinmäen kokeilukoulussa on *uskonnossa* ollut käytännössä opintoryhmä I—II—III; *kotiseutuopissa* I—II ja III; *äidinkielessä* eivät opintoryhmät ole olleet kiinteitä, vaan tunteja on käytetty tilanteen mukaan. *Käsityössä* III luokka on ollut yhdistettynä yläluokkaan. ⁵⁾

Ruotsin perin harvalukuisten 3-osastoisten alakoulujen opintoryhmäjärjestelystä ei käytettävissäni ole tietoja.

¹⁾ III l:n piirustus erikseen.

²⁾ Kevätl. 1947 alkaen myös yhteisiä tunteja.

³⁾ Kevätl. 1947 alkaen I—II ja III.

⁴⁾ Kevätl. 1947 alkaen I—II, II—III ja I—II—III.

⁵⁾ ALIINA SOININEN, emt., 93—95.

Norjassa on ns. Volda-suunnitelman mukaan opintoryhmien koostumus seuraava: ¹⁾

uskonto: I—II—III,

kotiseutuoppi: I—II ja III (eräitä aiheita käsiteltäessä I—II—III),

äidinkieli: I ja II—III (eräissä tapauksissa yhteisiä tunteja),

laskento: I ja II ja III.

Mitä Tanskaan tulee, esiintyy siellä kolmen alimman luokan yhl'aikaista opettamista yleensä vain yksiopettajaisissa kouluissa. Näiden kolmivuotisella ala-asteella I luokka tavallisesti saa erillistä opetusta, mutta esim. uskonossa suositellaan ryhmitystä I—II—III. ²⁾

Jos vertailemme kokeilussa käytettyä ja norjalaista opintoryhmitystä toisiinsa, havaitsemme eräitä merkittäviä eroavuuksia. Norjassa käytetään enemmän kaikille vuosiluokille yhteistä opetusta. Kotiseutuopissa on Volda-suunnitelman mukaan liitetty yhteen kaksi alinta luokkaa, eikä kahta ylintä kuten kokeilussa. Meikäläinen järjestely perustuu lähinnä komitean asiantuntijan, prof. SALON lausuntoon, jossa hän mm. toteaa panneensa merkille, että ahtaamman ympäristön aiheet eivät II luokan lapsia kiinnosta siinä määrin kuin I-luokkalaisia. ³⁾ II—III luokan kotiseutuoppi on suunniteltu käsittämään kotipitäjän ja kotimaakunnan yhteiskuntaelämää, luontoa, maantietoa ja historiaa. — II luokan liittämistä I luokan kanssa samaksi opintoryhmäksi voitaisiin perustella sillä, että ensinmainitut tukevat I-luokkalaisia, jotka vallankin syyslukukaudella ovat vielä avuttomia.

Huomiota kiinnittää myös se, että norjalaisessa suunnitelmassa eri vuosiluokkien yhdistämistä käytetään myös taitoaineissa, nim. äidinkielessä. Tavallisestihan katsotaan, että juuri tämänlaisessa opiskelussa vuosiluokkien väliset eroavuudet ovat suurimmillaan.

Vaikka olojen erilaisuuden takia lähempi vertailu ei olekaan mahdollista, on tässä kuitenkin syytä mainita, että Yhdysvaltojen yhdistetyissä luokissa on määrätietoisesti pyritty luopumaan vuosiluokkajakoa noudattavista opintoryhmityksistä ja kehittä-

¹⁾ Bridge og tillegg til Normalplanen — — — i Volda. 8, 11—20.

²⁾ MØLLER, Den enklasse Skole, 14—15.

³⁾ AUKUSTI SALO, emt., 61.

mään joustavampia opintoryhmyksiä. Niinpä CASWELL mainitsee: »The concept of grades and that progress is indicated by movement from grade to grade has greatly weakened during the past decade. Emphasis is now placed on flexible grouping and individual and small-group guidance.»¹⁾

Seuraavassa käsittelen niitä kokemuksia, joihin kokeilussa on tultu käytössä olleen järjestelyn pohjalta.

b. Käsitteitä opintoryhmien koostumuksesta.

I. Yleistä,

Kokeiluopettajien käsitystä opintoryhmien suuruudesta yleensä pyrittiin saamaan esille seuraavin kysymyksin:

Missä aineissa kaivattaisiin enemmän kuin nyt luokkien erottamista erikseen opetettaviksi ryhmiksi?

Missä aineissa voitaisiin tähänastista enemmän yhdistää luokkia yhdessä opetettaviksi?

Kaikkien vuosiluokkien erottamiseen tähtäviä toivomuksia on esitetty yhteensä 18, niiden yhdistämistä tarkoittavia toivomuksia yhteensä 49.²⁾ Muutoksia käytännössä olleeseen opintoryhmykseen esitetään 50. Kaikissa tapauksissa, joissa on olemassa mahdollisuus pienentää tai suurentaa opintoryhmää, on molemmilla mahdollisuuksilla puoltajansa. Kokeilun alaisena ollut järjestely näyttää olleen eräänlainen »keskitie», jos kohta vuosiluokkien yhdessä opettamiseen näyttään enemmän kallistuttavan.

Eri aineiden ja eri vuosiluokkien osalle jakaantuvat toivomukset taulukossa 8 olevalla tavalla (seur. sivulla).

Erityisesti komitean ehdottomasta järjestelystä poikkeavia ehdotuksia esiintyy uskonnon, ympäristö- ja kotiseutuopin, laskennon ja liikunnanopetuksen kohdalla. Uskonnessa ja kotiseutuopissa joukko kokeilijoita on ehdottanut siirryttäväksi 2-osas-

¹ H. L. CASWELL, Education in the elementary school (New York 1942), 42—43. Vrt. myös »Organization of Curriculum for One-Teacher Schools», Bulletin of The Department of Rural Education, Febr., 1933. Washington, D. C.

²⁾ Lisäksi 4 opettajaa on sitä mieltä, ettei olisi enempää yhdistettävä luokkia, ja 5 opettajaa esittää, ettei luokkia olisi enempää erotettava.

Taulukko 8.

Kokeilijoiden toivomukset opintoryhmien muuttamisesta.

Av lärarna uppställda önskemål ang. studiegruppernas förändring.

Oppiaine <i>Ämne</i>	Olisi yhdistettävä <i>Borde sammansfogas</i>	Olisi erotettava <i>Borde åtskiljas</i>	Mieluummin <i>Hellre</i>	
	Kaikki <i>Alla</i>	Kaikki I III <i>Alla</i>	I—I kuin — än I—I	I—I kuin — än I—I
Uskonto — <i>Religion</i>	21	—		9
Ympäristö- ja kotiseutu- oppi — <i>Omgivnings- o. hembygdslära</i>	6	—		13
Äidinkieli — <i>Modersmälet</i>	6	6		2
Laskento — <i>Räkning</i> ...	4	12		
Askartelu — <i>Sysselsättning</i>	—	—	7	—
Käsityö — <i>Handarbete</i> ...	4	—	I	
Laulu, leikki, voimistelu — <i>Sång, lek, gymnastik</i> ...	8	—	I 4	3
Yleensä — <i>I allmänhet</i> ...			I	

toisessa alaluokassa käytettyyn opintoryhmään I—II. Tämän ehdotuksen vastapainona on taas ehdotus, että kaikki kolme vuosiluokkaa näissä aineissa yhdistettäisiin.

Mitä laskentoon ja äidinkieleen tulee, on syyslukukaudella käytetyssä työjärjestyksessä sijoitettu nämä aineet kullekin vuosiluokalle erillisiksi, kevätlukukauden työjärjestyksessä sen sijaan oli kaikille luokille yhteisiä tunteja, joiden käyttö oli jätetty opettajan harkinnan varaan. Tätä järjestelyä on kannatettu ja vastustettu.

Usea opettaja toivoo I-luokkalaisille erillisiä leikkিতunteja.

Seuraavissa kohdissa tarkastelen eri aineissa käytettyä opintoryhmitystä yksityiskohtaisesti. Tässä yhteydessä on syytä todeta seuraavat yleiset seikat. — Ensiksi: kolmiosastaisen alaluokan vuosiluokissa olevien oppilaiden lukumäärä ja kehitystaso vaikuttavat suuresti opintoryhmien muodostamiseen. On ilmeistä, että se ryhmitys, joka soveltuu esim. kokeilukoulussa 3303, jossa I luokalla on 1 oppilas, II luokalla 10 ja III luokalla 15 oppilasta, ei ole tarkoituksenmukainen esim. kokeilukoulussa 1007, jossa

vastaavat oppilasmäärät ovat 17+6+8. Samoin on laita II luokan aseman esim. kokeilukoulussa 2801 (oppilaita 3+12+7) ja esim. kokeilukoulussa 2302 (oppilaita 13+5+14). Kokeiluluokka, jossa kaikki vuosiluokat ovat suuria (esim. koulu 1015: 16+16+11) puolestaan edellyttää toisenlaisia ryhmitystapoja kuin luokka, jossa kullakin vuosiluokalla on vain harvoja oppilaita. — Samaten on välttämätöntä ottaa huomioon se henkisen taso, millä oppilaat kussakin vuosiluokassa sattuvat olemaan.

Toiseksi: opintoryhmitys I & II—III on ollut kokeilleille opettajille outo. Alaluokan opettajat ovat tottuneet opettamaan I ja II luokkaa yhdessä. I luokka, joka aiemmin opiskeli II luokan turvissa, jää nyt avuttomaksi ja kaipaava aivan toisenlaista ohjausta kuin aikaisemmin. Toisaalta on myös III luokan opetusta muutettava, jotta se soveltuisi II luokalle, joka on ikäänkuin siirtynyt porrasta ylemmäksi. Kuluu aikaa, ennenkuin opettaja on tottunut uuteen järjestelyyn, oppinut sopeuttamaan opetustapansa tämän mukaiseksi ja oivaltanut sen tarjoamat mahdollisuudet.¹⁾ Sama koskee vielä suuremmassa määrässä opintoryhmää, johon kuuluvat kaikki kolme vuosiluokkaa.

Kolmanneksi: opettajien mielipiteet usean vuosiluokan erikseen tai yhdessä opettamisesta näyttävät periaatteellisista syistä eroavan toisistaan. Eräät opettajat katsovat, että eri-ikäisten yhdessä opettaminen on tietyistä hankaluuksista huolimatta suotavaa ja hyödyllistä. He näkevät eri-ikäisten parvessa perheenomaisen yhteisön, jossa keskinäiselle vaikuttamiselle on tilaa²⁾. Toiset opettajat ovat sitä mieltä, että useiden vuosiluokkien yhdessä opettaminen vaarantaa oppimistuloksia ja tekee opettamisen työlääksi sekä vaatii opettajalta liikaa satunnaisiin tilan-

1) Esimerkkinä siitä, miten ehdotettuun uuteen järjestelyyn voidaan suhtautua, esitän seuraavan katkelman tarkastajan 28 lausunnosta. »— Luokkayhdistelmässä, jossa luokat I—III ovat yhdessä, on II luokka irroitettu (paitsi mm. uskonnossa) sille läheisestä ja tarpeellisesta ympäristö-opista ja I luokasta. Viimeksimainittu jää samasta syystä yhtä orvoksi kuin III luokkakin, joka päiväkausiksi on tuomittu istumaan toimettomampana kuin 'uudistettavan koulun' vastaava luokka. Iltapäivällä III luokka taasen harvalukuisena istuu viimeisen tuntinsa opettajasta kaukana luokan perällä, oikeasta ympäristöstään IV luokan yhteydessä irroitettuna.» — Mainittakoon, että ao. piirin opettajien lausunnot eivät ole näin kielteisiä.

2) Tästä esimerkkinä kokeilukoulu 0413:n lausunto, jossa todetaan, tettä »I luokan välittömyys elävöittää muidenkin oppimista», ja sen vuoksi oivotaan mahdollisimman paljon yhteisiä ja yht'aikaisia tunt eja.

teisiin sopeutumista. Tämän vuoksi on yleensä pidetty suotavana, että opettajalla olisi tiettyä vapautta opintoryhmien muodostamisessa. Niinpä P. MØLLER esittää: »Delingen i Hold maa ogsaa i nogen Grad rette sig efter Lærerens Arbejdsevne og Evne til at indrette sig efter de foreliggende Forhold.»¹⁾

Opettajien erilaiset käsitykset ovat suuressa määrässä peräisin opettajaksi valmistumisen ajalta. Moni opettaja ei myös koskaan ole käytännössä tullut koettaneeksi muunlaista opetuksen järjestelyä kuin sitä, jonka on harjoituskoulussa oppinut. Useilla ei edes ole ollut tilaisuutta seurata muulla tavoin järjestettyä opetusta. Mutta tämä ei riitä selitykseksi.²⁾ Syytä luulisin olevan myös siinä, että opettajien katsomukset persoonallisista syistä eroavat toisistaan.

Neljänneksi on vielä mainittava, että luopuminen tietyn opintoryhmitymisen kiinteästä soveltamisesta merkitsee asettumista tilanteen vaihteluille alttiiksi. Varsin yleisesti on ollut tapana, ettei satunnaisten tilanteiden anneta järkyttää opintoryhmitystä. Improvisoimista on opetustyössä yleensä pidetty pikemminkin tuomittavana kuin avuna.

II. III luokan osittainen opetus yläluokassa.

Kolmiosastaisen alaluokan opintoryhmitystä voidaan yksinkertaisinmin helpottaa siten, että III luokka jossakin aineessa tai joissakin aineissa siirretään yläluokan yhteydessä opetettavaksi. Kun useimmat kokeilussa mukana olleet yläluokat ovat olleet 3-osastoisia, on tämä tie ollut houkutteleva. Jos koulu on 7-vuotinen, ei tämän keinon käyttäminen ole niin itsestään selvä.

Kysymykseen

Missä aineissa Teidän koulunne olosuhteissa on havaittu sopivaksi opettaa III luokkaa yhdessä yläkoulun kanssa? Tuloksia?

on saatu seuraavia vastauksia:

Ei ole voitu yhdistää III luokkaa	Yhdistäminen suoritettu:
yläluokan kanssa 2	käsityössä 51 ²⁾
	laulussa 35
	voimistelussa 28 ³⁾
	muissa aineissa 6

¹⁾ Emt., 14.

²⁾ Pojat mainitaan erikseen 8, tytöt 2 kertaa. — Näin on menetelty myös Pukinmäen kokeilukansakoulussa.

³⁾ Pojat mainitaan erikseen kerran.

Tulokset: hyvät käsityössä 14, laulussa 8, voimistelussa 5 tapauksessa.

Yhdistämiseen on useimmiten turvauduttu niissä aineissa, joissa III luokka erityistä hankaluutta tuottamatta hyvin voidaan yhdistää yläluokkaan. Käsityössä ja osaksi voimistelussa tämä toimenpide on luonnollinen sen vuoksi, että varsinkin poikien harrastukset alkavat siinä määrin erota I—II-luokkalaisten harrastuksista, että yhdessä opettamisesta on hankaluuksia. Tarkastaja 29 pitää III luokan yhdistämistä yläkoulun käsityöopetuksessa välttämättömänä, »koska alakoulumainen askartelu ja erilaiset 'naisten työt' eivät tämänikäisille pojille enää ole riittäviä miesten aikanaan tarvitseman kätevyuden kasvattajina.» Tämä yleensä pitääkin paikkansa, ellei III luokan poikia varten järjestetä erityisiä tehtäviä; näiden ei nähdäkseni välttämättä tarvitse olla puunveistosarjasta. Sellaisia tapauksia varten, joissa III luokkaa ei voida liittää yläkouluun, on tämänsuuntainen käsityön oppimäärä tarpeen (vrt. seuraavassa s. 70). — Mitä liikuntakasvatukseen tulee, ei järjestelylle voida asettaa yleistä sääntöä, koska olosuhteet mm. huonetilojen suhteen suuresti vaihtelevat. — Laulussa lienee yhdistämiseen ohjannut enimmäkseen halu antaa III luokalle musiikin teorian opetusta ja lisätä sen lauluvarastoa.

Viimeksi mainitussa tapauksessa — osaksi myös edellisissä — on syytä ottaa huomioon myös luovuttava osapuoli. III luokan erikseen opettaminen merkitsee kieltämättä järjestelyn helpottumista. Mutta se merkitsee jossakin määrin myöskin vahinkoa I—II luokalle, joka jää vaille niitä virikkeitä ja sitä kiihoittavaa esimerkkiä, jonka varttuneemmat toverit voivat antaa. Erityisesti laulussa, missä suurin osa aikaa käytetään laulamisen harjoitteluun, tämä on havaittavissa. Ellei oteta lukuun musiikin teorian alkeiden opettamista, on III luokan erikseen opettamisesta I—II luokan kannalta enemmän tappiota kuin hyötyä. Varttuneempien oppilaiden mukana olo olisi nim. omiaan edistämään nuorempien laulutaidon kehittymistä. Tätä asiaa koskeva kysymys kuului:

Pyydetään selostamaan miten III luokan mukanaolo on vaikuttanut laulunopetuksessa.

Vastaukset:

III l:n mukanaolo on edistänyt laulujen oppimisen nopeutta ja laulamisen reippautta	52	Ei erityistä vaikutusta I—II l. jää helposti kuunte- lijan asemaan III l. on liikana joukossa	7 2 1 10

Perusteluja:

Koulu 1007: »Laulu voimakkaampaa ja puhtaampaa.»

Koulu 2906: »I luokka uskaltaa korottaa ääntään.»

Koulu 1704: »III l. ollut avuksi ja reippaudeksi aroille I—II luokille.»

Jos III luokkaa opetetaan yhdessä I—II luokan kanssa, on musiikkiopin opettaminen tietysti hankalaa. 20 koulusta mainitaan, ettei sitä ole voitu tehdä. Eräissä tapauksissa on menetytty siten, että vain musiikkioppi on opetettu yläluokan yhteydessä.

Siihen nähden, että III luokan musiikkiopin oppimäärä on — ja sen onkin oltava — varsin vaatimaton, ei sen oppimisen jäämistä tuonemmaksi voida pitää suurena haittana. Sen vuoksi ei I—II-luokkalaisilta mielestäni olisi riistettävä sitä tukea, minkä III luokka heille voi laulujen oppimisessa antaa.

III. Asia-aineiden opintoryhmitys.

Seuraavassa siirryn käsittelemään asia-aineiden opintoryhmityksestä saatuja kokemuksia. Uskonnon kohdalla kysyin:

Onko II ja III luokan yhdistäminen uskonnossa onnistunut toimenpide vai ei? Muita ehdotuksia?

Kaksiopettajaisessa alaluokassa on aina tuottanut jonkin verran hankaluutta, että I ja II luokkaa on ollut opetettava uskonnossa samana opintoryhmänä. I luokan opetus on kirjaintonta, mutta II luokalla on usein pidetty tärkeänä, että oppikirja on käytännössä. Tällainen haitta poistuu siten, että 3-osastoisessa luokassa opetetaan erikseen I luokkaa ja II—III luokkaa. Tällöin kuitenkin opettajan on huomattavassa määrässä muutettava opetustapaansa I luokan kohdalla; näiden avuttomien tulokkaiden parissa on vaikeampaa saada aikaan hedelmällisiä oppimistilanteita. Toisaalta tietysti nämä voivat I-luokkalaisten välittömyyden ansiosta onnistua mainiosti. Myös II—III luokan

•opetus muodostuu III-luokkalaisten takia aikaisemmasta poikkeavaksi. — III luokan erikseen opettaminen uskonnossa luonnollisestikin olisi se järjestely, joka vähiten poikkeaisi totutusta.

Opettajien käsitykset sanotusta kysymyksestä ovat seuraavallaisia:

Kannatetaan opintoryhmää I—II	33 ¹⁾	Opintoryhmä II—III melko tyydytt. hyvä	4 <u>21</u> 25	Suosittelaa opintoryhmää I—III yleensä joissakin tap.	19 <u>2</u> 21

Ne opettajat, jotka pitävät sovinnasta opintoryhmitystä parhaimpana, perustelevat kantaansa lähinnä sillä, että I luokan on vaikeaa menestyä opinnoissaan yksin:

Koulu 3305: »Ei ole mielestäni onnistunut, sillä II l. ei pysty III l:n kanssa lukemaan samoja läksyjä. I l. ei pysty koko tuntia olemaan hiljaisissa harjoituksissa, vaan opetus täytyy keskeyttää liian useasti, mikä häiritsee uskontotuntia.»

Koulu 3812: »Ei ollenkaan onnistunut. II l. ei pysty seuraamaan, paitsi joku kehittynein. I—II l. sopii hyvin yhteen, silloin voi II l. käyttää sekä oppikirjaa että opetusta hyväkseen. — III l. ehdottomasti erikseen — —.»

Koulu 2303: »Mielestäni ei ole onnistunut yhdistää II—III l. Ehdottaisin I—II l. yhteen uskonnossa, koska I l. paremmin oppii kuunnelleensa ja myös II l. pysyisi lyhyemmissä läksyissä. III l. ehdottomasti yksin. Jäisi enemmän aikaa syventävään käsittelyyn ja voitaisiin tehdä vertailuja enemmän nykyaikaan.»

Koulu 0606: »Mielestäni ei, sillä Raamatun historian kertomukset ovat pitkiä ja toisenluontoisia ent. uskonnonopetukseen verrattuna. Suosittelemme opetusta vielä yhdessä I l:n kanssa vuorokurssein.»

Kokeiltavana ollutta järjestelyä kannatetaan seuraavin perustein:

Koulu 2919: »I l:n erillinen uskontotunti niin suuriarvoinen ja onnistunut toimenpide, etten haluaisi siitä luopua.»

Koulu 2710: »Syyslukukaudella II ja III l:n yhdistäminen näytti vähemmän onnistuneelta, mutta kevätlukukauden puolella on opetus alkanut yhä paremmin onnistua.»

Koulu 3309: »Pidän onnistuneena. Keväällä ehkä osa tunneista yhteisiä I—III.»

1) III luokkaa suositellaan yläluokan yhteyteen 2 tapauksessa. — Lisäksi ehdotetaan järjestelyä I—II syys- ja järjestelyä II—III kevätlukukaudella.

Melko moni opettajista on päätenyt opintoryhmitukseen I—III, jota kokeiluohjeissa ei oltu mainittu:

Koulu 2501: »II ja III l:n yhdistäminen sopii, mutta hyvä olisi, jos voitaisiin yhdistää I l:kin edellisten mukaan, koska sitä juuri siinä aineessa näyttää kiinnostavan muiden asiat.»

Koulu 3809: »Opetin pitemmän aikaa jo uskontoa kaikille kolmelle luokalle yhdessä. Yhdistelmä oli mielestäni onnistunut, sillä näillä tunneilla on mielestäni iäisyysarvojen ja Raamatun totuuksien mieleen painuminen pääasia. Niissä on I l. melkein pä vastaanottavaisempi kuin II ja III. Läksyt tietysti pitää antaa kullekin luokalle sen tason mukaan.»

Että sovinnainen opintoryhmä I—II saavutti näin suuren kannatuksen, on ymmärrettävää, etenkin kun III luokan erikseen opettaminen aiheuttaa vähemmän päänvaivaa kuin I-luokkalaisten erikseen ohjaaminen. Tällä en tarkoita sitä, että kannanotto olisi johtunut halusta välttää lisätyötä, vaan sitä, että muunlainen järjestely on tuntunut vähemmän luontevalta.

Merkille pantavaa on, että huolimatta tietopuolisen opetuksen järjestelyn kohdalla esiintyvistä vaikeuksista moni kokeilija on päätenyt kaikkien kolmen vuosiluokan yhdistämiseen uskonnonopetuksessa. Kuten edellä mainitsin, tätä tapaa käytetään Norjan kouluissa. — Uskonnollisen ja eettillisen tunteen kasvatusta näyttäisi näin menetellen tehokkaimmalta.

On jossakin määrin yllättävää, että tällaista koko luokan yhteistä opetusta on näinkin paljon arasteltu, vaikka se yläluokassa on yleisesti käytössä. Kokeilun järjestely ehkä on ollut tähän syynä. Kenties myös se, että opetus on sujunut enemmän tietopuolisen kuin tunteen kasvatuksen merkeissä. Ala-asteella ei ole tarpeen omaksua järjestelmällistä raamatunhistorian oppimäärää, vaan voidaan tyytyä käsittelemään tiettyjä lapsenomaisia Raamatun kertomuksia samaan aihepiiriin liittyvien arkielämän tapausten rinnalla. Sen vuoksi ei opetussuunnitelman kannalta pitäisi olla vaikeuksia järjestää kolmea peräkkäistä vuotuista oppimäärää. Ei myöskään se seikka, että osa oppilaista taitaa jotenkin, osa verraten hyvin käytellä oppikirjaa, välttämättä tuota hankaluuksia. Tällä tavoinhan voidaan huolehtia siitä, että kehittyneemmille oppilaille riittää työtä.

Muodollisesti sama, mutta sisällykseltään erilainen on kysymys opintoryhmien muodostamisesta aineryhmässä ympäristöoppi — kotiseutuoppi — askartelu. III luokan oppimäärään sisältyy yleensä melkoisesti kotiseutuoppia maantiedon opiskelun johdantona, jopa sen rinnalla. Jotta III luokan oppimäärä niveltäisiin 3-osastoisen alaluokan opetussuunnitelmaan, lähdettiin kokeilussa siitä, että aikaisemmasta III—IV luokan oppimäärästä näiden luokkien joutuessa erilleen kotiseutuoppi pääasiassa muodostaisi III luokan, maantieto IV luokan osuuden. Siten on suunnitelmissa II ja III luokka voitu yhdistää samaan opintoryhmään, jossa vuorokursseittain käytäisiin läpi se kotiseutuopillinen aines, joka muuten kuuluu II ja III sekä osaksi IV luokalle. I luokkaa sitten ohjattaisiin erikseen ympäristöopissa.

Vaikeuksia on aiheutunut siitä poikkeuksellisesta järjestelystä, että varsinainen maantiedon opiskelu jää IV luokan varaan. Eräät opettajat myös ovat tässä kohden käsittäneet saamansa ohjeet väärin.

Miten II ja III luokan yhdessä opettaminen kotiseutuopissa on käytännössä onnistunut? Muita ehdotuksia?

Mielipiteet jakaantuvat seuraavasti:

Kannatetaan opintoryhmää I—II	Opintoryhmä II—III onnistunut	Suosittelaa opintoryhmää I—III
37 ¹⁾	toisinaan	3
	tydyttävästi	6
	hyvin	21
	kunhan ei lueta maantietoa	6
		<u>36</u>

Tällä kertaa on kysymys pääasiassa tietopuolisesta aineesta, joten kaikkien vuosiluokkien yhdistämiseen ei ole sitä mahdollisuutta kuin uskonnonopetuksessa. Mitä opettajien suhtautumiseen uuteen yhdistelmään II—III tulee, pitää suurin piirtein katsoen paikkansa se, mitä edellä jo esitin. Niinpä sovinnasta jakoa kannatetaan seuraavin perustein:

Luokka 3812: »Samoin kuin edellä: II l. ei jaksu seurata. I—II l. sopii erinomaisesti yhteen. Tällöin luultavasti III l. voisi paremmin kehittyä; II l. ei silloin jarruttaisi sitä. —»

1) III luokkaa suositellaan yläluokan yhteyteen 3 tapauksessa. -- III luokkaa on opetettu erikseen myös Pukinmäen kokeilukansakoulussa.

- Luokka 0606: »II l:n on vaikeampi oppia maantiedosta melko pitkiä läksyjä ja tehdä itsenäisesti työkirjaa, vain parhaat kykenevät siihen. Eiköhän kotiseutuopetus piirustuksineen, paperileikkauksineen ja ja itsenäisine kirjoittelmineen I l:n kanssa olisi heille sopivampi?»
- Luokka 3807: »III l. edistyisi paremmin ylempien luokkien mukana. II l. tuntui kyllä innostuneelta asiaan. I l. tuntuu niin avuttomalta yksinään, II l:n yhteydessä se minusta oppisi paremmin.»

Opettajien näkyy olevan työlästä tinkiä III luokan totutusta oppimäärästä, ja siitä on seurauksena, että II luokan opiskelu käy vaikeaksi. — II—III luokan opintoryhmästä on saatu seuraavanlaisia myönteisiä kokemuksia:

- Luokka 0413: »Hyvin. II l. on — — — tav. heikompi, mutta ovat melkoisesti olleet mukana ja etenkin työkirjapiirustukseen innostuneita. Kaikkea eivät kyllä ole käsittäneet, mutta luulen silti, että heillä ensi vuonna tämä aine on tav. helpompi. III l. on ollut erittäin kiinnostunut — — —.»
- Luokka 2303: »Mielestäni II—III l. sopivat hyvin kotiseutuopissa. Mielenkiintoa on II l:lla ollut. Suomen maantieto, joet, järvet ym. ovat selvillä. Suomen kartta on rakas. Sen tutkiminen on ollut opettajalle sekä oppilaille mielenkiintoista. En osaa parempaa ehdottaa.»
- Luokka 1704: »Olivat kaikki innostuneita.»
- Luokka 2919: »Hyvin. Ehdottaisin, että III l. saisi opiskella myös vähän maantietoa, ja sinä aikana II l. 'vierailisi' I l:n kanssa ympäristöopitunnilla. En tahtoisii II l:aa kokonaan yhdistettäväksi I l:aan — — —.»
- Luokka 2903: »Hyvin. Tosin ei ole opetettu sellaisena kuin suunnitelmassa on esitetty III—IV l:lle, vaan on jätetty kokonaan maantieto pois ja käsitelty kotiseutuopissa mol. vuorokurssit. Tätä menettelyä suositti täkäl. tarkastaja sopivimpana luokille II—III. Ja se on käytännössä osoittautunut tarkoituksenmukaiseksi.»

Merkille pantavaa on, että II-luokkalaisilla näyttää yleisesti olleen aika suurta harrastusta niitä asioita kohtaan, joita he ovat yhdessä III luokan kanssa joutuneet tutkimaan. Opiskelutapaa ei aina liene osattu sopeuttaa tämän opintoryhmän nuorimpien jäsenten kehitystason mukaiseksi, kuten kielteisistä kannanotoista on havaittavissa. Monet opettajat ovat II luokalla kokeilleet ns. työkirjamenettelyä. Luultavasti ei useissa tapauksissa ole tullu huomanneeksi, että tämä työtapu onnistuakseen vaatii hyvin yksityiskohtaista harjoittautumista siihen ja että sitä ei tällä asteella vielä voida käyttää suuressa mitassa. Tämän tapaisen, etupäässä kirjallisen ja piirroksellisen ilmaisun rinnalla olisi runsaasti käytettävä konkreettisempaa ilmaisutapaa, muovailua, rakentelua jne.

IV. Opintoryhmitys äidinkielessä ja laskennossa.

Äidinkielessä ja laskennossa onnistuu teknillisen taidon harjoittaminen parhaiten, jos tehtävät ovat mahdollisimman tarkoin yksilön suoritustasolle sopivia ja jos työskentely tapahtuu relevantissa yhteisössä. Tämän takia moniosastoisissa luokissa vuosiluokat yleensä järjestetäänkin opiskelemaan erikseen. Oppilaan vuosiluokka ja ikä eivät kuitenkaan vielä lähestulkoonkaan osoita hänen kielellisen tai matemaattisen kehityksensä astetta. Vuosiluokissa ilmenee laajaa hajontaa. Niissä on usein niin eri tasolla olevia oppilaita, että opetuksen onnistumiseksi olisi suoritettava myös vuosiluokan sisäistä ryhmittelyä tai turvaututtava yksittäisopetukseen. Vuosiluokkien rajat saattavat tämän ilmiön takia olla vain nimellisiä.¹⁾ Ja erikseen opettavien oppilaiden ryhmät käyvät yhtenäisemmiksi (so. helpommiksi opettaa), ellei niitä muodostettaessa pidetä kiinni vuosiluokkien välisistä rajoista.

Tällainen ryhmittely on mahdollinen ainoastaan silloin, jos ko. ainetta opetetaan kokonaan tai osittain samanaikaisesti, samoilla tunneilla. Mainitun mahdollisuuden selvittämiseksi kokeiluvuoden jälkipuoliskolla käytetyssä työjärjestyksessä oli varattu joukko tämänlaisia äidinkielen ja laskennon yhteistunteja (ks. liite n:o 4).

Yhteistunnit ovat kansakoulun yläasteella, varsinkin 4-osastoisessa yläluokassa, tärkeämpiä kuin alaluokassa. Niiden järjestäminen on myös helpompaa, koska oppilaat ovat yleisesti saavuttaneet jonkinlaisen perusvalmiuden kirjoittamisen ja laskeamisen teknillisessä taidossa. Tärkeätä on kuitenkin tutkia, onko tällaisten yhteistuntien käyttö ala-asteella edes tilapäisesti mahdollinen, jotta opettaja voisi tarpeen mukaan jakaa oppilaansa heidän taitonsa mukaisesti ryhmiin.

¹⁾ RIBSSKOG on tutkinut WIGFORSSin laskukokeen norjalaisella laitoksella 1 053 kansakoulun II- ja 1 116 III-luokkalaista ja saanut poikien osalta seuraavat keskiarvot ja hajonnat:

	II luokka		III luokka	
	keskiarvo	hajonta	keskiarvo	hajonta
koe 1:	4.54 ± 0.09	2.06 ± 0.06	6.00 ± 0.10	2.24 ± 0.07
koe 2:	4.52 ± 0.10	2.32 ± 0.07	6.47 ± 0.11	2.58 ± 0.08

Vuosiluokkien keskitulosten erot ovat pienempiä kuin luokan tulosten hajonta. B. RIBSSKOG, Standpunktprøver i regning (Oslo 1936), 23.

Tarkastelen ensin äidinkielenopetuksessa saatuja kokemuksia.

Miten suhtaudutte kaikille luokille yhteisesti varattuihin äidinkielen tunteihin? Onko niitä voitu käyttää hyödyllisesti luokkien ollessa eri tehtävissä? Missä määrin niitä on voitu käyttää yhteisiin tehtäviin (esim. keskustelut, vuoropuhelut tms.)?

Opettajat ovat antaneet yhteisten äidinkielen tunteiden onnistumisesta seuraavia tietoja:

Niitä ei ole ollut	7 ¹⁾	Vaikeita hoitaa, ei ole voitu käyttää hyödyksi	11 ²⁾	Myönteiset tulokset	37

Vuosiluokkia on yleisimmin pidetty eri tehtävissä (25 tapusta). 13 opettajaa mainitsee silloin tällöin järjestäneensä yhteisiä tehtäviä.³⁾

Yhteisillä äidinkielen tunteilla on useimmin mainittu olleen seuraavia työmuotoja: keskustelu viikon tapahtumista ym. (21), vuoropuhelut (15), puheharjoitukset ym. esitykset (14), kuoroluku (12), sadut (10), erilaiset kilpailut (5) ja oikeinkirjoitus (5). Myös sanelu- ja kaunokirjoitusta on harjoitettu. Yhteinen työskentely on etupäässä ollut suullista.

Yhteiset tunnit voivat edistää opiskelun viihtyisyyttä ja sosiaalista kasvatusta. Seuraavat lausunnot osoittavat, että tämä tarkoitus usein on saavutettu. Samalla niistä käy ilmi, että yhteistunnit helpottavat yksilöllistä ohjausta. 8 opettajaa mainitsee erityisesti tästä.

Koulu 0401: »Ehdottoman tarpeellisia. Herättää kilpailua ja yritetään päästä pois ns. 'lukkarikoulusta' 'hiljaisten' joukkoon.»

Koulu 2805: »Tunti viikon pidetyin.»

Koulu 3002: »Odotettu tunti.»

Koulu 0606: »Se hyöty ainakin, että kun opettaja ei itse ennätä jokaista ohjata, saavat etevämmät ohjata toisiaan.»

Koulu 1316: »Yht. äidinkielen tunti on ollut hyvin hauska ja opettava. Kukin oppilas on kotona valmistanut jonkin esitettävän sadun, runon, kertomuksen, laulun, vuoropuhelun, omakoht. kokemuksen jne. Esitykset arvosteltu. Paljon opittu. Oppilaat ja opettaja erittäin tyytyväisiä. Jokainen yrittää parastaan ja tulokset sen mukaisia. Säilytettävä edelleen työjärjestyksessä.»

1) Syynä mainitaan mm. sopivan oppikirjan puute.

2) Mm. kirjoituksen mainitaan kärsivän.

3) Kahdessa tapauksessa ei vielä syyslukukaudella.

Kun kaikki opettajat eivät ole tulleet näin myönteisiin tuloksiin, on hyödyllistä tarkastaa, miten kielteisiä käsityksiä esittäneet opettajat perustelevat kannanottoaan:

Koulu 1618: »En ole ihastunut tuohon yht. tuntiin. Vähän olemme ehtineet käyttää tuntia yht. tehtäviin, joten tuo tunti on usein liikaa kuormitettu, jos mieli ehtiä joka luokalla jotain opettaa. Ainekirjoitusta olen yrittänyt, jolloin I l:lakin on jäljennöskirjoitusta, nimi-
kirjoituksen alkeita.»

Koulu 3812: »Yht. äidinkielen tunnit eivät ole täällä onnistuneet. Sen sijaan II ja III l. sopivat kyllä sekä eri tehtäviin että yhteisiin. — Oppilaskirjastoon I l:lle sopivaa kirjallisuutta, samoin II ja III l:lle, niin silloin voisi — eri tehtävissä ollen — I l. hyötyä näistä tunteista.»

Kolmen eri tasolla olevan luokan yhteisten äidinkielen tunteiden hoitaminen näyttää useimmille opettajille tuottaneen aluksi melkoista pääänvaivaa. Niinpä koulusta 3213 kerrotaan: »Aluksi en keksinyt muuta kuin koetimme 'hosua' kaikille kolmelle luokalle erikseen luentaakin, myös mallivihkojen mukaista kaunokirjoitusta hiljaisena työskentelyinä. — — Pieniä ohjekirjasia kaipaisin juuri näille tunneille — —.»

Yhteisiä äidinkielen tunteja voisi hyvin käyttää lukemisen alkeisopetuksen helpottamiseksi siten, että sovellettaisiin AHTI RYTKÖSEN suosittamaa erislukua. Tässä oppilaille annetaan joukko erilaisia lukemistehtäviä, jotka suoritetaan hiljaisesti. Sillä aikaa kun tämä lukemisos on käynnissä, on opettajalla tilaisuus kädestä pitäen ohjata heikoimpia lukijoita. ¹⁾

Laskennonopetuksessa ei yhteistunneilla ole sanottavasti mahdollisuuksia yhteisten tehtävien suorittamiseen. Sen sijaan niillä näyttäisi olevan merkitystä henkilökohtaisen ohjauksen tehostamisessa. Tarkastelen, onko opettajilla ollut halua ja taitoa käyttää näitä mahdollisuuksia hyväkseen.

Miten suhtaudutte kaikille luokille yhteisesti varattuihin laskentotunteihin? Onko niiden olemassaolo helpottanut eri tasolla olevien oppilaiden ohjaamista?

Saaduista selostuksista ilmenee seuraavaa:

Ei ole ollut yhteisiä laskentotunteja	8	Yhteistunnit sopivia » erinomaisia	30 13	Yhteistunnit antoisia	15
			43		

1) AHTI RYTKÖNEN, Äidinkielen opetusopin alalta. »Kasvatus ja Koulu» 33 (1947), 193—196.

Mitä eri tasolla olevien oppilaiden ohjaamiseen tulee, 22 opettajaa mainitsee tämän helpottuneen, ja yksi, ettei näin ole käynyt. — Esimerkkejä myönteisistä lausunnoista:

Koulu 3003: »Ovat paikallaan h y v i ä. Silloin on voinut olla kokeita, eräiden vaikeampien tehtävien lisäohjausta ja heikkojen oppilaiden opettamista pienin annoksin eri ryhmissä.»

Koulu 0102: »Lapset ovat miltei eniten lask.-tunneista pitäneet tästä yhteisestä. Se on eri tavalla ollut innoittamassa.»

Koulu 0404: »Niiden varaaminen o n n i s t u n u t toimenpide.»

Koulu 1308: »Tulokset ovat hyvät, jos opettaja ehtii ja saa kaikki töihin — kannatetaan.»

Koulu 2919: »Ovat mielestäni suositeltavia. II ja III l. voivat hyvin olla yhdessä esim. kertotaulun, mittojen ja jakotaulun kertauksissa, päässä-laskuharjoituksissa jne. Yhteiset tunnit tuovat lisäksi rauhaa vähän 'hypähtelevään' työjärjestykseen, joka pakosta sisältää moninaista yhden tunnin osalle. — Yhteistä tuntia voidaan käyttää eri tasolla olevien opettamiseen.»

Koulu 3308: »Laskentotunnit saisivat olla melkein kaikki yhteisiä, koska juuri laskennossa sattuu odottamattomiakin tilanteita varsinkin III l:lla. Kun tunti on kokonaan laskentoa, voi siinä saada sopivan ajan kaikkienkin ohjaamiseen samalla tunnilla.»

Koulu 3402: »Näistä olen myös erikoisesti pitänyt ja olen huomannut, miten I l. on esim. oppinut kertotaulun aivan huomaamattaan. Samoin II l. — — — on oppinut 4 laskutapaa ja kertotaulun. Ainoastaan syksyllä ja kevätlukukaudella kotityönä II l. on laskenut ns. peräkkäisiä laskuja päässä-laskuna. Ovat erinomaisia.»

Koulu 2705: »Mielestäni yhteiset laskentotunnit sittenkin ovat soveliaita, siinä jää aikaa heikompien oppilaiden ohjaamiseen, pysyy järjestys töissä, eikä oppilaita vaivaa uteliaisuus, kun tietävät kaikkien olevan samoissa ponnistuksissa.»

Kielteisiin kokemuksiin tulleet opettajat esittävät mm. seuraavaa:

Koulu 1618: »Ei ole suotavaa myöskään yht. laskentotunti. En ole osannut ohjata hyödyllisesti eri tasoilla olevia oppilaita, vaan on opetus ollut luokittain opettamista, koska alakoulun laskentotunnit tarkkaan kuluvat luokkaopetukseen, jos mieli saada edes jonkinlainen päässä-laskutaito.»

Koulu 1016: »En pidä. Olen opettanut joka luokkaa erikseen, koska kursit ovat siksi erilaiset.»

Koulu 1406: »Melkein toivoisin, että tunnit olisivat erillisiä. Lukuala luokilla niin erilainen, että heikkojen sanottavampi yhteisohjaus ei juuri tule kysymykseen. Korkeintaan 2 luokkaa ehtii tunnissa opettaa erillisenä, kun työjärjestyksessä useimmille luokille on vielä merkitty

hilj. lask. — — —. Etuja mm. että äänekkäänä voi ohjata sitä luokkaa, joka kipeimmin on avun tarpeessa. Päässälaskuun myös sopii Jonkin yht. tunnin voi säilyttää.»

Koulu 2501: »Mieluummin laskentotunnit erillisinä joka luokalla, sillä ei käy kolmen eri tasolla olevan luokan ohjaaminen samanaikaisesti.»

Osa kielteisistä lausunnoista perustuu väärinkäsitykseen. Yhteisillä tunneilla ei ole ollut tarkoituksena aina pyrkiä yhteisiin tehtäviin. Mutta monet pitävät erillistenkin, yht'aikaisten laskentoryhmien ohjaamista liian vaikeana. Näin onkin laita, ellei oppilaita ole totutettu oma-aloitteiseen työntekoon. Itse asiassa laskento on niitä aineita, joissa tällainen itsenäistynvä työtapana on jo varhaisella asteella mahdollinen. Laskemisessa on lapselle voimakas ylykearvo; verraten vähäisin taidoin siinä voi saavuttaa »suuria» tuloksia. Voisi näin ollen asettua sille kannalle, että yhteiset laskentotunnit ovat omatoimisuuden ja itsenäisen työnteon kasvattamisen kannalta toivottavia.

V. Opintoryhmitys muissa aineissa.

Ns. harjoitusaineiden kohdalla on opintoryhmien järjestelyssä toisensuuntaisia vaikeuksia. Ne johtuvat osittain siitä, että eri luokilla on aineessa erilainen viikkotuntimäärä. Tämän vuoksi yhteisen opetuksen jatkuvuus häiriintyy. Osittain ne aiheutuvat siitä, että eri vuosiluokkien fyysilliset edellytykset ovat niin erilaisia, että harjoituksia tämän takia on ainakin osaksi pidettävä erikseen. Molempien tässä mainittujen vaikeuksien välttäminen on onneksi mahdollista samoin keinoin.

Mainitsen esimerkkinä voimistelun ja leikin opetuksen. Nämä tunninit on työjärjestys n:o 1:ssä järjestetty siten, että viikossa on kaksi yhteistä yhdistettyä laulu- ja leikkituntia sekä näiden lisäksi II—III luokan voimistelutunti. Näin on varttuneemmille oppilaille pyritty tarjoamaan tilaisuus vaativamman liikunnan harjoittamiseen. — Työjärjestys n:o 1 A:ssa on menetelty siten, että viikossa on yksi I—II luokan laulu- ja leikkitunti, yksi II—III luokan voimistelutunti ja yksi kaikille yhteinen laulutunti (III luokalla mahdollisuus opiskella erikseen laulua).

Opettajat ovat tulleet varsin vastakkaisiin kokemuksiin yllä selostamistani voimistelun ja leikin opetuksen järjestelyistä. Nimen omaan siitä, sopiiko III luokka liikuntatunneille muiden

luokkien kanssa, on eri käsityksiä. Myönteisesti vastaa tähän kysymykseen 22 opettajaa, kielteisesti 25 opettajaa (pojista on 15 tapauksessa mainittu, että he ovat liian isoja leikkimään). On ilmeistä, että yhteisten liikuntatuntien ohjelma on eri kouluissa ollut hyvin erilainen.

III luokalle on eräissä kouluissa koetettu saada sopivaa liikuntaa siten, että heidät on osittain (7 koulua) tai kokonaan (4 koulua) siirretty yläluokkaan voimistelemaan. Tätä on perusteltu myös sillä, että I—II-luokkalaisille tulee muuten liian vaikeita harjoituksia. Toisissa kouluissa nämä haitat on pyritty poistamaan siten, että liikuntakasvatuksessa on ollut sekä opintoryhmä I—II että II—III; edellisellä on lähinnä leikin, jälkimmäisellä lähinnä voimistelun luontoista liikuntaa. Tällainen järjestely on pakollinen, jos koulussa ei ole tilavia, voimisteluun sopivia suojia. Jos alaluokka toimii käsityöhuoneessa, on siellä yleensä liian ahdasta koko alaluokan liikunnalle (16 mainintaa). Kaikkien luokkien yhteiselle liikunnalle ovat sopivimpia ulkoilmatunnit.

Kaikesta esitetystä käy ilmi, että kolmiosastoisessa luokassa on laulu- ja liikuntatuntien järjestely suoritettava paikallisten olosuhteiden mukaan.

Myös käsityöopetuksessa on eräitä järjestelyvaikeuksia. I luokka näyttää välttämättä tarvitsevan omat käsityötuntinsa. Jos III luokkaa ei opeteta yläluokassa, on sen käsityöohjelmassa otettava huomioon poikien erikoistumassa olevat tarpeet. Nämä harjoitukset olisi järjestettävä niiksi tunneiksi, joihin III luokkaa opetetaan erikseen. Lisäksi on II—III luokalla oleva sellainen oppimäärä, joka soveltuu molemmille vuosiluokille. Täällaisestä järjestelystä seuraava esimerkki.

<i>Yhteisesti</i>		<i>Erikseen</i>
II—III l:lla		III l:lla
II luokka	III luokka	
<i>Virkkaus:</i> patalappu	kukkaro	<i>Askartelua:</i> luuta, vihta,
<i>Neulominen:</i> —	patalappu	vitsakset, patasuti
<i>Ompelu:</i> kirjankannet	käsityöpussi	<i>Parsintaa</i>
neulatyyny	nenäliina	<i>Pahvityöt</i>
	Pojille tilanteen	<i>Paikkausta, napinompelua</i>
	mukaan ompelutyön sijasta vaneri-,	<i>Askartelua:</i> tomutuskeppi,
	leppä- t. lastutöitä.	pajupilli, kirjokeppi

4. Työjärjestys.

a. Yleistä.

Kolmiosastaisen alaluokan työjärjestyksen laatimisessa on melkoisia vaikeuksia. Edellä olen selostanut, miten Ruotsissa on mm. tästä syystä suhtauduttu kielteisesti tähän luokkamuotoon. V:n 1934 asiantuntijakomitea esittää asiasta mm. seuraavaa:¹⁾ »Tavanomaisissa alakouluissa järjestettävissä oleva työnilo ja työrauha joudutaan olennaisesti menettämään, jos luokkaan liitetään joku yläkoulun luokista. Opettajan täytyy toisaalta huolehtia siitä, ettei vasta-alkavien opetusta laiminlyödä, toisaalta on varsinaisen kansakoulun oppimäärät saatava edes tyydyttävästi opituiksi. Toinen vuosiluokka, jota ei edullisesti voida laajemmassa mitassa opettaa yhdessä molempien muiden vuosiluokkien kanssa, joutuu usein laiminlyödyksi. Seurauksena on työn kiihdyttäminen, joka ei tällä ikäasteella ole toivottavaa ja joka aiheuttaa levottomuutta sekä kiusaantumista opetustyössä, ainakin ellei oppilasmäärä ole varsin pieni. Oppimääriä ei myöskään voida perusteellisesti omaksua.» Samaa suuntaa käy J. WEIJNEN v:n 1940 koulukomitealle antama lausunto, jota edellä jo olen selostanut (ss. 30—31).

Ruotsissa ei kuitenkaan ole järjestelmällisesti tutkittu niitä mahdollisuuksia, joita tällaisen koulun työjärjestyksen laatimiseksi on olemassa. Sikäläisessä virallisessa opetussuunnitelmassa ei ole asiantuntijoiden laatimia työjärjestysluonnoksia 3-osastaisia alakouluja varten, ei myöskään muita ohjeita. Kuten edellä on käynyt ilmi, suhtaudutaan ko. koulutyyppiin muistakin syistä pidättyvästi.

Opetussuunnitelmakomitean koulukokeilussa on 3-osastaisen alaluokan outouden takia kokeiltu kahta eri tyyppiä olevaa työjärjestystä. Toinen näistä (n:o 1) oli yksinomaisessa käytössä syyslukukauden 1946, toinen (n:o 1 A) toimitettiin kouluille kevätlukukauden 1947 alussa (liitteet n:o 3—4). Viimeksi mainittua laadittaessa otettiin huomioon kokeilukouluista saapuneet lukuisat muutosehdotukset.

Työjärjestystä n:o 1 A on kevätlukukaudella käyttänyt 54 koulua, kun 17 koulua sen sijaan on käyttänyt työjärjestystä n:o 1

¹⁾ Betänkande och förslag ang. obligatorisk sjuårig folkskola (SOU 1935: 58), 108.

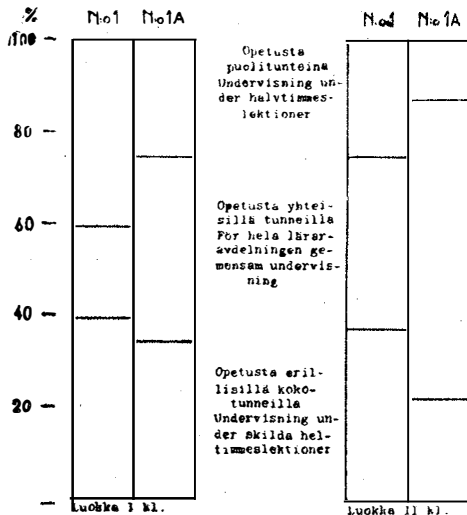
koko lukuvuoden. Muilla kouluilla on ollut sanotuista ehdotuksista enemmän tai vähemmän poikkeavia omia työjärjestyksiä.

Nämä kaksi työjärjestystä eroavat huomattavasti toisistaan. Jälkimmäisessä on pyritty järjestämään mahdollisimman paljon tilaisuuksia kaikille vuosiluokille yhteiseen opiskeluun. Siinä on myös luovuttu sovinnaisesta tavasta käyttää I—II luokan opetuksessa puolitunteja. Edelleen on siinä otettu huomioon III luokan mahdollinen liittäminen yläluokan opetukseen. Yleisesti katsoen työjärjestys n:o 1 edustaa traditionaalista kantaa.

Näiden työjärjestysten tärkeimmät eroavuudet käyvät ilmi allaolevasta yhdistelmästä:

	I luokka		II luokka	
	Työj. n:o		Työj. n:o	
	1	1 A	1	1 A
Tunteja, jotka on jaettu kahteen puolituntiin, joiden aikana eri aineita	8	5	6	3
Kokotunteja, joiden aikana s a m a n aineen opetusta osaksi välittömän ohjauksen alaisena, osaksi hilj. työskentelynä	8	4	5	1
Luokalle varattuja erillisiä kokotunteja	—	3	4	1
Kokotunteja, jotka ovat yhteisiä yhden tai kahden muun luokan kanssa	4	8	9	19
	20	20	24	24

Eroavuudet esittää yksinkertaistetussa muodossa seuraava kaavakuva.

Kuva 2. Käytettyjen työjärjestysten eroavuudet — Skiljaktigheter mellan de i försöksskolorna använda arbetsordningstyperna

b. Oppitunnin pituus.

Edellä olen jo käsitellyt kysymystä useammalle luokalle yhteisten tuntien käyttökelpoisuudesta, mikä on myös työjärjestysteknillinen kysymys. Seuraavassa tarkastelen kysymyksiä puolitai kokotuntien käytöstä sekä opetuksen välittömyydestä.

Alakoulussa on tähän asti käytetty verraten runsaasti puolen tunnin mittaisia oppitunteja. Yleisessä käytössä olleet mallisuunnitelmat on laadittu täten.¹⁾ Ellen erehdy, on kuitenkin käytännössä usein menetelty toisin, kuin virallinen työjärjestys ohjaa tekemään, ja pidetty pitempiä oppitunteja. — Tätä asiaa koski kysymys

Missä määrin kokemuksenne mukaan olisi I ja II luokalla vähennettävä tai lisättävä 1/2-tuntien käyttöä? Missä aineissa erityisesti?

Tulokset:

T a u l u k k o 9.

I—II luokan oppituntien pituutta koskevia toivomuksia.

Önskemål ang. längden av timmarna på kl I—II.

A i n e A m n e	Lisää koko tunteja Mera hela timmar			Lisää puolitunteja Mera halvtimmar		
	I	II	Yleensä I allm.	I	II	Yleensä I allm.
Uskonto — <i>Religion</i>	2	—	—	I	—	I
Ympäristö-, kotiseutuoppi ja askartelu — <i>Omgivnings-, hembygdslära o. sysselsätt- ning</i>	1	—	6	I	—	2
Äidinkieli — <i>Modersmålet</i> ..	6	4	8	—	—	—
Laskento — <i>Räkning</i>	—	—	8	—	—	2
Käsityö — <i>Handarbete</i>	—	—	1	I	—	—
Laulu, leikki, voimistelu — <i>Sång, lek, gymnastik</i>	—	—	—	—	—	I
Yleensä — <i>I allmänhet</i>	2	10 ²⁾	4	—	—	—
Yhteensä — <i>Summa</i>	11	14	27	3	—	6

¹⁾ Maalaiskansakoulun opetussuunnitelma (Komiteanmietintö 1925), 40, 42, 44. AUKUSTI SALO, Alakansakoulun opetussuunnitelma (2. p., Helsinki 1937), 49—51.

²⁾ Näistä 2 vain kevätlukukaudella.

Useat kokeilijat ovat jättäneet vastaamatta näihin kysymyksiin. 8 mainitsee olevansa tyytyväisiä tähänastiseen järjestelyyn. Kaksi toivoo, ettei puolitunteja lisättäisi.

Toivomuksia oppitunnin pidentämiseksi yleensä tai erityisesti jossakin aineessa on yhteensä 51.¹⁾ Oppituntien puolen tunnin mittaisiksi järjestämistä (lähinnä I luokan osalta) toivotaan vain 9 tapauksessa. Enemmistö on sitä mieltä, että 3-osastoisen alaluokan alimmillakin luokilla olisi siirryttävä kokotuntien käyttöön. Suuntaus on ymmärrettävä, sillä tällaisessa luokassa on oppiaineesta toiseen siirtyminen kesken tunnin paljon hankalampaa kuin 2-osastoisessa alaluokassa. Häiriintyviä opintoryhmiä on usein kaksi aikaisemman yhden asemesta.

Tuo pyrkimys ei kuitenkaan näytä johtuvan vain halusta välttää sanottua hankaluutta. Ei juuri kukaan perustele kannanottoaan siten, että kokotunteihin olisi siirryttävä *siitä huolimatta*, että I ja II luokan opetuksessa muuten olisi käytettävä puolitunteja. Sen sijaan moni mainitsee, että tämä kolmiosastoisessa luokassa tarpeellinen järjestely muutenkin on hyväksyttävä, jopa toivottava.

Koulu 1505: »En yleensä pidä puolituntisista missään aineessa. Ne rikkoivat työrauhan.»

Koulu 3003: »Kokemus osoittaa, että I l:kin pian sopeutuu kokotuntiseen, kun opetus on sopivaa.»

Koulu 3004: »Äidinkielen opetuksessa en ollenkaan kannata 1/2-tuntisia, en ainakaan 3-luokkaisessa alakoulussa.»

Puolituntien käyttöä on alakoulussa, etenkin I luokalla, perusteltu lähinnä sillä, että tämänikäisten on vaikea keskittää tarkkaavaisuuttaan 20—25 minuuttia pitempään.²⁾ Toisaalta on yhä selvemmin käynyt ilmi, että lasten väsyminen on riippuvainen paljon muustakin kuin oppitunnin pituudesta. Jos oppilailla on tilaisuus työskennellä omintakeisin työtavoin ja omin tavoittein, esiintyy väsymystä huomattavasti pitemmän ajanjakson päästä. Esim. Jenan-suunnitelman mukaan työskenneltäessä on havaittu I—II luokalla voitavan käyttää jopa 100 minuutin mittaisia yhtäjaksoisia »tunteja», kunhan vain niiden aikana työn kohde

¹⁾ Tähän on pyritty myös Pukinmäen kokeilukansakoulussa.

²⁾ Yleisesti käytetyssä ARVO VARTIAN kouluhygienian oppikirjassa (2. p., Helsinki 1931), 70.

riittävän usein vaihtuu ja oppilaat saavat liikkua luokkahuoneessa.¹⁾

Useat kokeilijat ovat saaneet myönteisiä kokemuksia kokotuntien käyttämisestä, jotkut sen sijaan kielteisiä:

Koulu 1316: »Tällaisessa luokassa mahdollisimman paljon kokotuntisia.»
Koulu 3402: »Puolitunneista olisi miltei kokonaan päästävä III luokan takia.»

Koulu 2004: »Uskonossa II luokka jaksoi koko tunnin olla pirteästi III luokan kanssa.»

Koulu 3812: »I luokalla sopivat kokotunnit vain käsityössä, II luokassa vain uskonossa ja kotiseutuopissa.»

Koulu 1409b: »Joskus uskonossa II luokka väsyi.»

Opettajat esittävät lisäksi lukuisia käytännöllisiä viitteitä puoli- ja kokotuntien sijoittelusta. Useat huomaavat siitä, että I luokan puolitunnit on järjestettävä siten, etteivät ne häiritse II—III luokan samanaikaista opetusta (esim. työjärjestys n:o 1 [liite n:o 3], lauantain 2. tunti). Jotkut toivovat, että uskonnonopetusta tiivistettäisiin muuttamalla kaikki tunnit vain puolitunneiksi.

Siirtyminen kokotuntien yleiseen käyttöön edellyttää, että opiskelu tapahtuu mahdollisimman lapsenomaisesti ja lapsikeskeisesti. Vain sillä edellytyksellä voidaan I-luokkalaisten rasittuminen välttää. Jos opettaja syystä tai toisesta haluaa pitää opetuksen ohjat tiukasti käsissään ja käyttää pääasiassa luokkaopetusta, on parasta, että I luokan kohdalla käytetään puolitunteja. Koko alaluokan työn hahmottumisen kannalta tämä tietystikään ei ole edullista.

c. Välittömät ja »hiljaiset» tunnit.

3-osastoisessa luokassa opettaja ei voi välittömästi ohjata oppilaitaan siinä määrin kuin hän haluaa. Työjärjestystä laadittaessa ollaan sen vuoksi tietynlaisessa pakkotilassa: jos jossakin aineessa järjestetään suhteellisen runsaasti välitöntä opetusta, täytyy siitä muissa aineissa tinkiä. Kun kaikkien luokkien yhteisiä tunteja ei voi olla kovin runsaasti, ei tätäkään tietä saada mainittuun pakkotilaan helpotusta. Siksi on tärkeää tutkia, missä aineissa välittömän opetuksen tarve on suurin.

1) KOSKENNIEMI, Kansakoulun opetusoppi (2. p., Helsinki 1946), 186—187. Vrt. PETERSEN, emt., 74.

Missä aineissa kaivattaisiin enemmän kuin nyt ns. välitöntä opetusta? Missä aineissa voitaisiin käyttää enemmän ns. hiljaisia tunteja?

Useimmat vastaukset sisältävät välittömän opetuksen lisäämistä tarkoittavia toivomuksia. Vain parissa tapauksessa on mainittu, mistä tämä lisäys olisi saatavissa. Voidaan siis vain tarkastaa, missä aineissa välitöntä opetusta eniten kaivataan. Työjärjestysteknillinen tasoitus voidaan tietysti tämänkin nojalla suorittaa. — Esitetyt toivomukset jakaantuvat seuraavasti:

Taulukko 10.

Välittömän opetuksen lisäämistä koskevia toivomuksia.

Önskemål ang. ökning av direkt undervisning.

Aine <i>A m n e</i>	Luokka tai luokkaryhmä <i>Klass l. klassgrupp</i>					Yhteensä <i>I allmänhet</i>	Yhteensä <i>Summa</i>
	I	I—II	II	II—III	III		
Uskonto — <i>Religion</i>	—	—	—	I	—	—	I
Ympäristö-, kotiseutuoppi <i>Omgivnings-, hembygdslära</i>	I	—	—	—	—	—	I
Askartelu — <i>Sysselsättning</i> ..	4	14	—	—	I	—	19
Äidinkieli — <i>Modersmälet</i> ..	11	14	I	—	5	I	32
Laskento — <i>Räkning</i>	3	5	—	—	10	2	20
Käsityö — <i>Handarbete</i>	—	9	2	—	—	—	11
Yhteensä — <i>Summa</i>	19	42	3	I	16	3	84
Luokkaa kohden — <i>Per klass</i>		61	46		17		

I ja II luokka, tässä järjestyksessä, näkyvät olevan eniten välittömän opetuksen lisäämisen tarpeessa. Mitä eri oppiaineisiin tulee, keskittyvät toivomukset selvästi toisaalta äidinkieleen ja laskentoon, toisaalta käden työn aineisiin. Muissa aineissa ei sanottavasti ole kaivattu välittömän opetuksen lisäystä, joten tasoitus voinee ainakin osaksi tapahtua näiden kustannuksella, ellei sopivin järjestelyin saada erillistä opetusta aikaan.

II luokan hyväksi luetut toivomukset ovat nähtävästi peräisin lähinnä I luokkaa tarkoittaneista yleistoiivomuksista. Parannuksissa olisi näin muodoin lähinnä otettava huomioon I luokka.

Konkreettisia, tästä seuraavia toimenpiteitä esitän tuonnempana (ss. 103—105).

Työjärjestyksen edelleen kehittämiseksi pyydettiin kokeilijoilta lausuntoa kummastakin työjärjestysluonnoksesta. Kun useimmat koulut olivat käyttäneet molempia, oli vertailu mahdollinen.

Pyydetään esittämään käsitys työjärjestyksistä 1 ja 1 A sekä ehdottamaan, mihin suuntaan työjärjestystä olisi käytävä kehittämään. Luokalla käytetty työjärjestys pyydetään oheistamaan.

Käsityksiä työjärjestyksestä n:o 1:	Käsityksiä työjärjestyksestä n:o 1 A:
Parempi ja selvempi	Hyvä
kuin n:o 1 A	Parempi kuin n:o 1
Hankala, sopimaton	
6	2
5	42

Työjärjestykseen n:o 1 A sisältyvät käytännölliset järjestelyt on siis katsottu ylivoimaisesti soveliaimmiksi. Tästä voitaneen tehdä se johtopäätös, että suurin osa kokeilijoista asettuu kannattamaan niitä periaatteita, joita tätä työjärjestystä laadittaessa on pidetty silmällä.

Vaikka työjärjestystä n:o 1 A yleensä puolletaan, on siihen tehty lukuisasti parannusehdotuksia. Näistä toivomuksista on eräitä jo edellä käsitelty (oppituntien pituus, välittömän ja välillisen opetuksen jakaantuminen, opintoryhmät). Muutosehdotusten pohjalla esitetään kaksi parannettua työjärjestysluonnosta, n:ot 1 B ja 1 C (liitteet n:o 5—6).

Vasta-alkavalle opettajalle on tietysti hyödyllistä käyttää valmista työjärjestystä. On kuitenkin korostettava sitä seikkaa, että luokan työjärjestyksessä on otettava huomioon paikalliset olosuhteet. Niinpä opintoryhmien muodostaminen on oleva riippuvainen siitä, minkä kokoisia ja millä kehitysasteella vuosiluokat ovat. Niin ikään on tutkittava mahdollisuudet yhdistää III luokka yläkoulun opetukseen, otettava huomioon voimistelu- ja käsityötilat jne. Paikallaan on niin ikään, että työjärjestys sopeutetaan opettajan kokemusten ja opetusopillisten käsitysten mukaisesti. Kolmiosastoisen alaluokan työjärjestyksen laatimisessa on joustavuus tarpeen vielä suuremmassa määrässä kuin yleensä.

Tämä koskee sekä työjärjestyksen periaatteellista rakennetta että sen yksityispiirteitä. Laaditun työjärjestyksen yksityiskoh-

distä ei ole tarpeen eikä lupa pitää jäykästi kiinni. Kokeilukoulun 3308 opettaja korostaa tätä lausueessaan: »3-osastaisen alakoulun työtä ei mielestäni voida orjallisesti sitoa työjärjestykseen, jotta työ luontevasti sujuu eteenpäin. Milloin jollakin luokalla ei ole kunnollista hiljaista työtä, on mielestäni parasta panna se ryhmä hiljaiseen työhön, jolla on valmista hiljaista tehtävää.»

5. Kokeiluvuoden tulokset eri aineissa.

Kokeilijoille lähetetyssä kyselylomakkeessa oli ensimmäisenä eri aineissa saavutettuja tuloksia koskeva tiedustelu:

Pyydetään tekemään yksityiskohtaisesti selkoa siitä, miten I, II ja III luokan oppilaat ovat eri aineissa, vallankin tärkeimmissä, kehittyneet verrattuna aikaisempaan luokamuotoon.

Se, että oppilasaines vuosittain vaihtelee, on tehnyt tiedusteluun vastaamisen jokseenkin vaikeaksi. Vertailu on ollut sitäkin vaikeampaa, kun monella opettajalla ei ole ollut aikaisempia kokemuksia kaikkien ko. luokkien opettamisesta. Eräät olivat aiemmin opettaneet vain I—II luokkaa, joten heillä ei ollut henkilökohtaisia kokemuksia III luokan yleistasosta. Muutamat olivat vasta joutuneet opettamaan alaluokkaa, joten I—II luokka oli heille vieraanlainen.

Koko kokeilijajoukossa on kuitenkin riittävästi molempia tapauksia, joten kokemukset kokonaisuutena antanevat liki pitäen oikean kuvan. Kukin on yleensä lausunut mielipiteensä lähinnä siitä, minkä on tuntenut. Osa opettajista on tyytynyt esittämään mielipiteensä luokan kehityksestä yleensä, useimmat ovat olleet lausunnossaan yksityiskohtaisempia.

Kaikki esitetyt edistymistä (+) tai taantumista (—) tarkoittavat maininnat on kerätty viereiseen taulukkoon ja ryhmitetty aineittain ja vuosiluokittain. Taulukossa on lisäksi alaluokat eritelty kokonsa mukaisiin ryhmiin. »Yhteensä» sarakkeessa on positiivisten ja negatiivisten mainintojen erotus, joka tässä tapauksessa parhaiten soveltunee eräänlaisen yleiskuvan antajaksi.

Taulukko 11.

Opettajain käsityksiä 3-osastoisen alaluokan tuloksista.

Läraråsikter över resultatet i treårig lägre skola.

Kokoryhmä Storleksgrupp	Kehitystä koskeva maininta Uvecklingsriktning	Tulokset — Resultaten i																											Yhteensä Summa	Erotus — Differens	Luokkien lukumäärä Antalet lärodelningar
		Yleensä I allmänhet			Uskonnoissa Religion			Ympäristö- ja kotiseutuopissa Omgivnings- o. hembygglära			Askartelussa Sysseletning			Äidinkiessä Modersmålet			Laskennossa Räkning			Käsityössä Handarbete			Voimistelussa Gymnastik								
		I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III	I	II	III						
N ₋	+	3	3	3	1	1	-	1	2	1	-	-	1	1	1	2	1	1	4	1	1	3	-	-	-	-	-	1	32	+	14
	-	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	10	-	
N	+	4	9	7	4	2	1	3	3	1	1	1	1	3	3	4	3	6	9	5	1	10	-	-	-	-	-	-	86	+	41
	-	3	2	-	2	-	-	3	-	1	8	3	-	10	4	3	15	5	1	5	5	-	1	1	-	1	-	-	73	-	
N ₊	+	2	-	2	1	-	-	1	1	-	-	-	-	1	4	3	2	3	2	-	2	2	-	-	-	-	-	-	26	+	20
	-	2	1	2	1	-	-	1	1	-	-	-	1	2	-	1	2	1	2	-	-	1	-	3	1	-	-	-	22	-	
N ₊₊	+	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	7	+	4
	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-	-	2	1	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	11	-	
Yht. Summa	+	9	13	14	5	4	1	4	6	3	1	2	5	8	9	7	12	15	15	6	5	15	-	-	-	-	-	1	145	+	79
	-	7	5	2	2	2	-	3	2	2	8	3	13	4	4	12	8	4	9	9	7	2	1	4	1	1	-	-	116	-	
Erotus — Diff.		+2+8+12			+3+2+1			+1+4+1			-8-2+1			-8-4+5			-14+4+11			-3-2+13			-1-4-1			-1-0+1			+29	-	-
Luokat I—III kl.		+22			+6			+6			-9			+1			+1			+8			-6			0					

Huolimatta siitä, että oli kysymyksessä oudon luokkamuodon ensimmäinen kokeiluvuosi, on positiivisia mainintoja enemmän (56 %) kuin negatiivisia. Tulosta voidaan pitää ilahduttavana, kun ottaa huomioon, miten hapuilevaa kokeilu pakostakin on ollut. On syytä uskoa, että 3-osastoista alaluokkaa koskevien suunnitelmien ja ohjeiden kiteytyessä sekä opettajien saavuttaessa tottumusta positiiviset kokemukset vielä lisääntyvät.

Mitä eri kokoiisiin luokkiin tulee, ovat positiiviset maininnat enemmistönä kaikissa muissa kokoryhmissä paitsi suurimmassa (oppilaita > 40). Jotta taulukon oikeassa laidassa olevat positiivisten ja negatiivisten mainintojen erotukset antaisivat oikean kuvan, on ne asetettava suhteeseen ko. ryhmän lukumäärään. Näin saadaan seuraavat keskiarvot:

N —	(alle 20)	+ 1.6
N	(20 — 20)	+ 0.2
N +	(30 — 39)	+ 0.2
N ++	(40 —)	— 1.0.

Taulukko antaa kuvan myös eri aineiden opetuksessa saaduista kokemuksista. Voittopuolisesti positiivisesti on selviydytty seuraavien aineiden kohdalta: laskento + 8, uskonto + 6, ympäristö- ja kotiseutuoppi + 6, lukeminen + 1 ja kirjoitus + 1. Voittopuolisesti negatiivisia kokemuksia ovat tuottaneet: askartelu — 9 ja käsityö — 6.

Nämä luvut ovat kuitenkin kaikkien kolmen luokan yhteistuloksia. Kun kullakin luokalla on erilaiset työskentelymahdollisuudet, on tämä luettelo laadittava luokittain. Tällöin saadaan seuraavat luvut:

	<i>I luokka</i>	<i>II luokka</i>	<i>III luokka</i>
Parhaat tulokset:	uskonto + 3	kotiseutuoppi + 4 lukeminen + 4 kirjoitus + 4	laskento + 13 kirjoitus + 11 lukeminen + 5
Heikoimmat tulokset:	kirjoitus — 14 askartelu — 8 lukeminen — 8 laskento — 3	käsityö — 4 askartelu — 2 laskento — 2	käsityö — 1

Opettajien käsityksen mukaan on I luokka yleensä menestynyt aikaisempaa heikommin.¹⁾ Sitä koskevat maininnat ovat

¹⁾ Ei kuitenkaan puutu lausuntoja, joiden mukaan I luokka on saavuttanut parempia tuloksia kuin aikaisemmin. Esim. 3904: »I l. on saanut enemmän tehostettua opetusta osakseen kuin aikaisemmin yhdistetyssä luokassa, joten kirjoituksessa ja laskennossa on kehitytty paremmin kuin ennen.»

voittopuolisesti negatiivisia (−29). II luokkaa koskevat maininnat sen sijaan ovat lopputaseeltaan lievästi positiivisia (+14) ja III luokkaa koskevat melkoisen positiivisia (+44). Toimenpiteisiin on siis ensi sijassa ryhdyttävä I luokan suhteen.

III luokan tuloksia voidaan pitää ilahduttavina, vaikkakin hyvin ymmärrettävinä. Kaksiopettajaisen koulun yläluokassa tämä luokka joutuu opiskelemaan yhtenä neljästä vuosiluokasta, tottumattomana uuteen ympäristöönsä ja saamatta paljoakaan erillistä opetusta alkuvaikeuksiensa voittamiseksi. Alaluokassa, missä opettaja ja opiskelun ympäristö ovat vanhastaan tuttuja ja missä viides osa opetusta tapahtuu erillisillä tunneilla, luonnollisesti päästään parempiin tuloksiin. Tällaisessa luokassa myös paremmin perehdytään itsenäiseen työtapaan.

Tarkastaja 07 mainitsee tarkastaneensa piirinsä 3-osastoiset koulut kahteen kertaan ja päätyneensä tulokseen, että tämä luokkamuoto on III luokan kannalta hyvin onnistunut. »Sanottujen luokkien oppilaat ovat vaikuttaneet hyvin kehittyneiltä; varsinkin heidän huomiokykynsä on vaikuttanut yleensä kehittyneemmältä — —. Kirjalliset kokeet äidinkielessä ja laskennossa ovat antaneet yleensä paremman tuloksen kuin tavallisen koulumuodon vastaavalla luokalla.»

II luokan asema ei näytä sanottavasti muuttuneen. Kielteisiä ja myönteisiä kokemuksia on esitetty vähän.

I luokan osalta tilanne on vaikea. Tärkeät aineet äidinkieli ja askartelu tuottavat heikompia tuloksia kuin aikaisemmin. Kirjoituksen suhteen 21 selostajaa 79:stä on tullut kielteiseen tulokseen, vain 7 myönteiseen. Lukemisessa ovat vastaavat luvut 12 ja 5, askartelussa 8 ja 0. Kun ensimmäisen kouluvuoden opiskelu on perustaa laskevaa, ei tällaiseen huononnuksen olisi varaa. Sanottavaa edistymistä ei ole missään aineessa. Jos tarkastellaan eri kokoisia luokkia, on tilanne niissä yleensä sama, joten oppilasluvun alentaminenkaan ei ilmeisesti johtaisi parempaan tulokseen.

Tästä on tehtävä seuraava käytännöllinen johtopäätös. Joko on saatava yleisillä, kolmiosastoisen luokan työtä koskevilla parannuksilla aikaan tämän luokan yleisen opetuksen tehon lisääntyminen, tai — ellei tämä ole mahdollista — on käytävä etujen ja haittojen tasoittamiseen. Siinä missä ylemmät luokat (lähinnä III) ovat päässeet suhteellisen hyviin tuloksiin, voidaan

niiden työn edellytyksistä tinkiä. Jostakin saavutetusta edusta voidaan luopua, jotta I luokan asemaa voitaisiin parantaa. Kun III luokan tulokset näyttävät monessa kohdassa ylittävän aikaisemmin saavutetut tulokset, voidaan tällaista tasoitusta puolustaa.

Voitaisiin tosin ajatella, ettei tällainen tasoittaminen olisi tarpeen, koska III vuonna ehkä korvaantuu se, mikä I vuonna on jäänyt keskeneräiseksi tai saavuttamatta. Nyt eivät kuitenkaan III luokan suurimmat edistysaskelet osu samoihin kohtiin, joissa I luokka on jäänyt jälkeen. Näin on laita varsinkin käden työssä. Tämä menetelmä ei siis ole suositeltava.

Lyhyeen kooten esitän opettajien lausuntoihin perustuvat johtopäätökset 3-osastoisen alaluokan tulostasosta:

1) Kun 2-osastoinen alaluokka muuttuu 3-osastoiseksi, esiintyy yleistä tulostason laskua vain, jos luokka on kohtuuttoman suuri. Luokan ollessa pieni voi taso noustakin.

2) III luokka saavuttaa yleensä melkoista parempia, I luokka aika lailla huonompia tuloksia kuin aikaisemmassa luokkamuodossa.

3) I luokan tulostason heikkeneminen ilmenee perustavan tärkeissä aineissa. Siitä syystä parannuksen saaminen on välttämätöntä; sitä voitaneen suorittaa jossakin määrin III luokan kustannuksella.

Eräät opettajat vertaavat 3-osastoisen alaluokan tuloksia supistetun koulun vastaavan asteen tuloksiin; usein nim. koulumuodon muutos on ehkäissyt koulun muuttumisen supistetuksi. Yleisesti katsotaan, että tulokset supistetussa koulussa olisivat olleet huonompia. Tähän on jo SALO asiantuntijanlausunnossaan viitannut.¹⁾

Kokeilukoulujen tuloksia ei kuitenkaan ole jätävä tarkastamaan vain yksityisten aineiden opetuksessa esiintyneiden haittojen ja edistysaskelten kannalta. Kokonaistulosta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota myös kasvatuksellisiin seikkoihin yleensä.

Sellaiset maininnat kuin »itsenäiseen työhön tämä luokkamuoto kehittää» (koulu 3813) tai huomautus, että 3-osastoisessa luokassa oppilaat oppivat entistä vapaammin ja paremmin puhumaan, ovat tärkeitä. Huomiota on kiinnitettävä myös siihen, että monet

¹⁾ Emt., 60.

selostajat kertovat eri luokkien välisestä sosiaalisesta vaikutuksesta. Kokeilukoulu 3402 mainitsee II luokasta: »Kova kilpailu III luokan kanssa on yhteisissä aineissa ollut ilahduttava.» Monet opettajat mainitsevat yhteisten keskusteluhetkien ja muiden senlaatuisten tilaisuuksien kasvattavuudesta. Tämän kanssa yhdemukaista on, että siellä missä näitä tilaisuuksia ei ole käytetty, on jouduttu toteamaan, että »III luokan liittäminen I–II luokan yhteyteen on pienimmille haitaksi» (koulu 2003). Kun 3-osastoisella alaluokalla näyttää olevan edellytyksiä muodostua tehokkaasti kasvattavaksi ympäristöksi, on syytä kiinnittää suurta huomiota tämän luokkamuodon kehittämiseen niissä suhteissa, joissa puutteellisuuksia on ilmennyt.

Tässä on paikallaan vielä pysähtyä tarkastelemaan I luokan asemaa. — Aluksi jokin toteamus I-luokkalaisten fyysisestä kunnosta.

Kokeilussa on I luokan viikkotuntimäärä ollut vain 20, oppivelvollisuuslain täytäntöönpanoasetuksen 8 §:n määrätessä täksi 24. Käytännössä ollut järjestely on ollut kansakoulukomitean laatiman kansakouluasetusluonnoksen 5 §:n mukainen, missä mainitaan seuraavat viikkotuntimäärät: I luokalla 20—24, II luokalla 24, III luokalla 28—30.¹⁾ Viisipäiväinen viikko tietysti on vähemmän rasittava kuin kuusipäiväinen, vallankin kun se I luokalla ei edes voi johtaa kotityön lisäämiseen. Kehoitus

Arvioikaa I-luokkalaisten fyysillistä kuntoa aikaisempaan verrattuna.

tuotti seuraavat arvioinnit:

kunto on ollut	heikompi	6	tapauksessa,
	samanlainen	37	»
	tydyttävä	3	»
	hyvä	5	»
	parempi	20	»
		40	
		25	

Eräs vastaaja huomauttaa erityisesti siitä, että kunto on ollut »yhtä hyvä kuin ennen, vaikkei esim. keskellä tuntia ole voimisteltu tai muutenkaan virkistäydytty» (koulu 3303). Voidaankin katsoa, että I-luokkalaisten työtä on varaa enentää, jos siihen on mahdollisuuksia.

¹⁾ Kansakoulukomitean mietintö (Komiteanmietintö n:o 2—1946), 56.

Heikoimmin I luokka on menestynyt äidinkieliessä ja askartelussa. Mitä nimen omaan kirjoituksenopetukseen tulee, kysyttiin:

Miten pitkälle I luokalla on lukuvuoden loppuun mennessä ehditty kirjoituksessa?

Vastaukset on yhdistetty seuraavaksi taulukoksi:

T a u l u k k o 1 2 .

I luokan edistyminen kirjoituksessa.

Kokoryhmä	Luokkia	Kokeilukoulujen I luokasta on lukuvuoden lopussa päässyt seuraavalle tasolle				
		kaikki pienet kirjaimet	kaikki isot kirjaimet	sanoja	lauseita	aineita
N -	14	100 %	100 %	—	100 %	71 %
N	40	100 %	93 %	73 %	75 %	35 %
N +	18	100 %	61 %	67 %	61 %	33 %
N ++	4	100 %	75 %	—	75 %	50 %

Vertauskohdan saamiseksi voidaan mainita, että v:n 1925 maalaiskansakoulun opetussuunnitelmaehdotuksessa esitetään I luokalla opittavaksi kirjoituskirjaimet sekä harjoitettavaksi näiden käyttämistä lyhyissä lauseissa.¹⁾ SALON opetussuunnitelmassa katsotaan sen lisäksi ehdittävän harjoittaa vapaita kirjoitelmia, jotka alkavat 24. kouluviikolla.²⁾ Kokeilukoulujen oppiennätyksissä on siis kohentamisen varaa.

Askartelun suhteen kysyttiin:

*Miten I luokka on edistynyt askartelussa näissä olosuhteissa?
Olisiko sen opettamiseksi oleva enemmän erillisiä tunteja?*

Koulutulokkaat ovat käden työssä verraten avuttomia. Tarpeellisten teknillisten taitojen opettaminen edellyttää runsasta tilaisuutta henkilökohtaiseen ohjaamiseen. Kokeilussa ei ole näin ollut. Työjärjestys n:o 1:ssä ovat kaikki I luokan askartelutunnit ns. hiljaisia tunteja, joiden aikana opettajan on pääasiassa

¹⁾ Maalaiskansakoulun opetussuunnitelma (Komiteanmietintö 1925), 31.

²⁾ SALO, Alakansakoulun opetussuunnitelma (2. p., Helsinki 1937), 45 ja seur.

opetettava II-III luokkaa, vieläpä niin suuressa määrin tarkkaavaisuutta vaativissa aineissa kuin uskonto ja kotiseutuoppi. Työjärjestys n:o 1 A on tässä suhteessa jonkin verran parempi: on yksi »äänekäs» II—III luokan yhteinen askartelutunti, ja I luokan askartelu osuu vain kerran yhteen II—III luokan asia-aineen kanssa.

46 opettajaa toivookin lisää erillisiä I luokan askartelutunteja ja vain 7 katsoo tähänastisen määrän riittäväksi. Huonontuneista tuloksista kertoo 33 opettajaa, 5 pitää niitä kohtalaisina ja vain 2 entistä parempina. — Työharjoitukset, jotka näissä puuttellisissa oloissa ovat osoittautuneet sopivimmiksi, ovat piirtäminen ja muovailu, joissa teknillisellä taidolla ei ole suurta merkitystä.

Parantamisen vaaraa on askartelunkin kohdalla. On kuitenkin syytä huomauttaa, että työjärjestyksen joustavasta soveltamisestakin on apua.¹⁾

C. Yläluokkaa koskevia kokemuksia.

1. Kolmiosastoinen yläluokka IV—VI.

Kokeiluun osallistuneissa kouluissa on aikaisemmin selostetuista syistä useimmiten ollut 3-osastoinen yläluokka IV—VI. Tällaisesta luokkamuodosta on käytettävissäni 56 selostusta.

Kolmiosastoiseen yläluokkaan ei oikeastaan olisi syytä kiinnittää sanottavaa huomiota, koska 7-vuotinen maalaiskoulu edellyttää vähintään 4-osastoista yläluokkaa. Kuusivuotisessa koulussa ei yleensä ole tarpeellista siirtyä 3-osastosiin luokkiin. Useimmissa tapauksissa se ei ehkä olisi tarkoituksenmukaistakaan. Alaluokasta tulee suhteellisesti liian suuri, mikä häittää mm. huoneistojen käyttöä.

Tyyppiä IV—VI olevalla yläluokalla on eräissä suhteissa samoja piirteitä kuin tyyppiä IV—VII olevassa yläluokassa. Näin erityisesti siinä, että IV luokka kummassakin luokkamuodossa on eri asemassa kuin tyyppiä III—VI (VII) olevassa yläluokassa.

¹⁾ Koulusta 0701 lausutaan: »I luokka on yleensä yksinään avuton, mutta jos opettajan ei tarvitse olla kiinteästi sidottu tuntijakoon, voidaan I luokan vaikeimmat askartelutyöt aloittaa silloin, kun toisilla on sellaisen kohta, jolloin selviytyvät omin voimin.»

Niin kauan kuin IV luokan päättyessä tapahtuu oppikouluun siirtymistä, on tämän luokan selviäminen opinnoistaan tärkeämpää kuin III tai V luokan onnistuminen. Tähän asti on tässä kohden pienissä maalaiskouluissa ollut eräitä vaikeuksia siitä syystä, että IV luokkaa on ollut opetettava vasta-alkavan III luokan rinnalla, useissa aineissa yhteisin vuorokurssein. Jos IV luokka muodostaa oman opintoryhmänsä, joka monessa aineessa saa erillistä opetusta, on ainakin oppikouluun siirtymistä silmällä pitäen paljon voitettu. Tätä asiaa koski kysymys:

*Pyydetään arvioimaan IV luokan asemaa tässä koulu-
muodossa erityisesti verrattuna aikaisempaan alaluokkaan
(III—IV).*

IV luokan asemasta on esitetty seuraavat käsitykset:

Ei sanottavasti eroa	2	Asema parempi	16
Pyrkii jäämään varjoon	1	Asema erittäin paljon parempi	36
	3		52

Aseman parantumiseen näyttää eniten vaikuttaneen se, että III luokan aikaansaama »jarrutus» on poissa. Opettajat mainitsivat seuraavia syitä: III luokka ei enää ole haittana (18), opetus tehostuu (8), IV luokan oppimäärää voidaan laajentaa (7), ei ole rinnakkaistehtäviä (3), opetus hauskeempaa (1), IV luokka ei enää »loista» (1).

Kun lisäksi otetaan huomioon, että III luokka alakoulussa saa hyvän valmennuksen, näyttäisi IV luokan asema vast'edes entistä paremmalta.

Kokeiltu järjestely tuntuu miellyttäneen eräitä opettajia myös sen tähden, että III luokan siirtyminen alaluokkaan on ollut omiaan alentamaan kynnystä, mikä ennen on ollut ala- ja yläluokan välillä.

Jos III luokka, joka ennen on ollut yläluokassa enimmäkseen samassa opintoryhmässä IV luokan kanssa, siirretään alaluokkaan, täytyy kummankin luokan tuntijakoihin tehdä muutoksia. Kokeilevia opettajia on se jako, jonka opetussuunnitelmakomitea on esittänyt, yleensä tyydyttänyt (47 mainintaa »hyvä»). Kuitenkin esitetään suuri joukko muutostoivomuksia, joista 34 tähtää viikkotuntimäärän lisäämiseen ja 12 vähentämiseen tietyissä aineissa. Toivomukset ovat enimmäkseen yleisiä (uskonnon

tuntimäärän lisääminen, historian opiskelun siirtäminen ylemmälle asteelle jne.), eivätkä kohdistu vain tähän luokkamuotoon.

Samaten ovat useimmat opettajat (30) tyytyväisiä oppimääräehdotuksiin. Tässä yhteydessä mainitsen lyhyesti eräästä tähän liittyvästä opintoryhmitystä koskevasta kysymyksestä. — Kun kotiseutuopin opiskelu suurimmalta osalta on siirretty III luokalle, on ehdotuksissa katsottu voitavan IV luokan oppimäärään maantiedon ohella sijoittaa myös jokin määrä luonnontiedollista ainesta (yht. 1 viikkotunti, lähinnä kevätlukukaudella, eläinoppia, fysiikan alkeita ja puutarhanhoitoa). Tässä IV luokka muodostaisi oman opintoryhmänsä. Varsinainen luonnontiedon järjestelmällinen opiskelu jäisi kuten ennen V—VI luokalle. Tämän järjestelyn sijaan on ehdotettu sellaista, että luonnontiedon opiskelu luonnonhistorian, terveystieteiden ja raittiusopin sekä maatalouden osalta tapahtuisi opintoryhmässä IV—VI (siis 3 vuorokurssia) ja luonnonopin osalta opintoryhmässä V—VI (siis 2 vuorokurssia). Tätä kokeilukoulu 3207:n ehdotusta vastaan on kuitenkin huomautettava, että siitä olisi seurauksena luonnontiedollisen oppimäärän järjestelyvaikeuksia. IV luokan erikseen opettaminen nim. tekee mahdolliseksi sen, että eräitä tärkeitä ja lapsen kannalta kiintoisia kysymyksiä aluksi käsitellään erillisinä, harrastuspitoisina kokonaisuuksina kiinnittämättä huomiota järjestelmään. Viimeksimainittu on paikallaan vasta V—VI luokan opetuksessa. Esitetty suunnitelma voitaisiin arveluita toteuttaa, jos voitaisiin olla yhtä mieltä siitä, että varsinaisen kansakoulun luonnontiedon opetus kokonaisuudessaan voisi olla vähemmän järjestelmällistä kuin tähän asti.

2. Neliosastoinen yläluokka IV—VII.

Edellä olen pyrkinyt osoittamaan, että seitsenvuotisessa, kaksiopeettajaisessa kansakoulussa on vuosiluokkien jako 3+4 koulunorganisaation kannalta (varsinkin taloudellisesti) edullisempi kuin jako 2+5. Ensinmainittu yläluokka IV—VII on oppilasmäärältään myös pienempi ja opettajan helpompi hoitaa. Eriyisesti on pantava merkille, että siinä ei ole jokseenkin avutonta III luokkaa, jonka tarpeista moniosastoisessa luokassa on vaikeahkoa huolehtia.

Nykyisissä oloissa, rinnakkaiskoulujärjestelmän vallitessa, ei 5-osastoinen yläluokka kuitenkaan eräässä suhteessa ole vaikeam-

min hoidettava kuin 4-osastoinen, vaikka siinä vuosiluokkien lukumäärä onkin suurempi. Kun opetuksen suunnittelussa on otettava huomioon IV luokan jälkeen tapahtuva oppikouluun siirtyminen, on tyyppiä IV—VII olevassa yläluokassa IV luokan oltava useissa aineissa omana opintoryhmänään, josta seuraa, että ylempi osasto on 3-vuotinen, kuten tyyppiä III—VII olevassa yläluokassa. 4-osastoinen yläluokka poikkeaa aikaisemmasta 4-osastoisesta yläluokasta joka suhteessa, kaikki opintoryhmät ovat uuden muotoisia. Sen sijaan on 5-osastoisessa yläluokassa alempi osasto III—IV sama kuin entisessä yläluokassa III—VI. 4-osastoisessa yläluokassa mutkistaa asiaa sekin, että kun IV luokkaa ei kaikissa aineissa voida tai tarvitse opettaa erikseen, on olemassa myös uuden mallinen opintoryhmä IV—V. Näin joutuu V luokka kuulumaan toisaalta lähinnä alempaan luokkaan, toisaalta kahteen ylempään luokkaan.

Tästä on varsinkin työjärjestysteknillistä haittaa. Ei ole helppoa välttää sellaisia tunteja, jolloin erikseen ja eri aineissa opetettavia opintoryhmiä on kolme. Kuten jo alaluokan kohdalla oli havaittavissa, tämä on useimmille opettajille vaikeata, joten tätä järjestelyä ei sovi tehdä yleiseksi.

Tässä yhteydessä on hyödyllistä vertailla toisiinsa kokeilun alaisia opintoryhmien järjestelyjä ja niitä, joita on käytännössä norjalaisissa kouluissa, joissa yläluokka IV—VII on tavallinen. Nojaudun Volda-suunnitelmassa esitettyihin tietoihin.¹⁾

	<i>Suomalainen kokeilu</i>	<i>Volda-suunnitelma</i>
<i>Kaikki vuosi-</i> <i>luokat</i> <i>yhdessä:</i>	uskonto (osittain) äidinkieli (osittain) laskento (osittain) harjoitusaineet	uskonto (osittain) äidinkieli (osittain) historia (osittain) maantieto (osittain) harjoitusaineet
<i>Kaksi opinto-</i> <i>ryhmää:</i>	uskonto: IV—V & VI—VII maantieto: IV & V—VII luonnontieto: IV—V & VI—VII (osittain) historia ja yhteiskuntaoppi: V—VII & VI—VII kielioppi: IV—V & VI—VII	uskonto: IV—V & VI—VII maantieto: IV+VII & V—VI luonnontieto: IV—V & VI—VII historia: IV—V & VI—VII
<i>Opintoryhmiä</i> <i>kolme t.</i> <i>useampia:</i>	äidinkieli (osittain) laskento (yleensä) luonnontieto (osittain)	äidinkieli (osittain): IV—V & VI—VII laskento

¹⁾ Bridge og tillegg til Normalplanen — — — i Volda, 8, 11—20.

Järjestely on suuressa määrässä samanlainen.¹⁾ Historian kohdalla aiheutuu eroavuutta siinä, että norjalaisissa kouluissa aloitetaan historian opiskelu aikaisemmin kuin suomalaisissa, mistä on se hyöty, että järjestelmällinen, myös yhteiskuntaopin alkeet sisältävä oppimäärä voidaan jättää varttuneemmille oppilaille. Maantiedon norjalainen opintoryhmitys on mielenkiintoinen: IV luokka, joka alustavasti perehtyy isänmaan maantietoon, ja VII luokka, joka tätä opiskelee järjestelmällisesti, työskentelevät samanaikaisesti, jolloin viimeksimainitulla luokalla on paljon omatoimisia tehtäviä; V ja VI luokka tutustuvat vieraisiin maihin ja maanosiin.

Suurin eroavuus on luonnontiedossa, missä komitean esittämä työjärjestys edellyttää kolmen eri opintoryhmän muodostamista. Kuten mainitsin, tämä on tuottanut opettajille vaikeuksia.

Pukinmäen kokeilukansakoulussa on vuosina 1937—39 ja 1941—43, jolloin siellä oli käytännössä 4-osastoinen yläluokka IV—VII, ollut etupäässä seuraavia opintoryhmiä:²⁾ *uskonto*: IV—VII; *maantieto*: IV, V—VI (VII); *luonnonhistoria*: V—VI; *luonnonoppi*: VI—VII; *historia*: V, VI, VII; *yhteiskuntaoppi*: VI—VII; *äidinkieli*, lukeminen: IV—V, V—VII, kirj. harj.: IV, V—VI ja IV—VII; ja *laskento* IV, V—VI, VII.

On otettava huomioon, että tässä kokeilussa VII luokalle koettiin saada mahdollisimman itsenäinen, osittain ammattiin johtava opetus.

MØLLER on 1-opettajaisia kouluja varten laatimassaan ohjekirjassa esittänyt yläasteen (IV—VII) opintoryhmityksinä eri aineissa seuraavia:³⁾ *uskonto*: IV—V & VI—VII; *maantieto*: IV—V & VI—VII; *luonnontieto*: IV—VII; *historia*: IV—V (joskus III mukana) & VI—VII; *äidinkieli*: IV—V & VI—VII ja IV—VII; *laskento*: esim. III—IV & V—VI & VII; sekä *laulu* ja *voimistelu*: IV—VII

Kun kokeilussa oli mukana vain 11 seitsenvuotisen koulun 4-osastoista yläluokkaa, ei erilaisia järjestelyjä tässä voida järjestelmällisesti vertailla toisiinsa. Harvalukuisten kokeilijoiden

¹⁾ Volda-suunnitelmaan sain tutustua vasta syksyllä 1947 reht. E. KRISTVIKIn välityksellä.

²⁾ Julkaisemattomien vuosikertomusten mukaan.

³⁾ Emt., 15—18.

mielipiteet menevät hajalleen jo siitäkin syystä, että heidän käytettävissään ei ollut yksityiskohtaisia, yläluokkaa koskevia työsuunnitelmia ja ohjeita.

Eräaseen kysymykseen, nim. siihen, sopiiko IV luokkaa yleensä opettaa yhdessä V luokan kanssa, tässä kuitenkin lyhyesti kajoan. Kysymys kuului:

Missä määrin on tuottanut hankaluutta se, että IV ja V luokalle on osaksi erillistä opetusta (oppikoulun vuoksi)?

Puolet vastanneista on havainnut tällaisia vaikeuksia muodostuvan (vallankin luonnontiedon kohdalla), toinen puoli ei sano hankaluuksia kokeneensa. — Seuraava kysymys kuului:

Ellei viimeksimainittua estettä olisi, kumpaa jakoa pitäisitte sopivampana, IV + V—VII vai IV—V + VI—VII?

Viisi kokeilijaa asettuu kannattamaan ensinmainittua jakoa perustellen tätä vallankin oppikouluun siirtymisen huomioonottamisella ja viitaten oppikirjojen nykyiseen rakenteeseen. Neljä opettajaa kannattaa jälkimmäistä jakoa; samassa kuitenkin huomautetaan, että se edellyttää uudenlaisia oppikirjoja. Niin ikään mainitaan, että tämä jako on opettajalle edullisempi, jos kohta oppilaiden kannalta näin ei ole asian laita (mm. laskennon ja luonnontiedon kohdalla).

Kysymyksessä olevissa kouluissa on kukin vuosiluokka jokseenkin pieni. Sen vuoksi asian onnistunut järjestely riippuu melkoisesti myös vuosiluokkien tasosta. Jos esim. V luokan oppilaat ovat heikosti kehittyneitä, on yhdistelmä IV—V luonteva, muussa tapauksessa yhdistelmä V—VII. Kuitenkin näyttää oppimäärien järjestelyn kannalta epäilyttävältä jättää opintoryhmien muodostumista tästä seikasta riippuvaksi. Ainakin niin kauan kuin on olemassa kaksi oppikouluun johtavaa tietä, näyttäisi olevan tarpeellista menetellä yhdenmukaisesti ja vallankin asia-aineiden kohdalla rajoittaa opettajan harkintavapautta. Kumpi opintoryhmitys sinänsä on suotavampi, on kysymys, joka vaatii erillistä tutkimusta.

Kokeilijoiden käytettävissä oli komitean mietintöön sisältyvä työjärjestys n:o 6 (liite n:o 7). Siitä saaduista kokemuksista jokin sana. — Kokeilijat pitävät vaikeasti hoidettavina sellaisia tunteja, joiden aikana on ohjattava kahta erillistä, asia-aineita opiskele-

vaa opintoryhmää ja lisäksi huolehdittava kolmannesta, mutta harjoittelevasta ryhmästä. Toinen tällaisista tapauksista (tiistai) tosin on järjestetty siten, että käytettävissä on kaksoistunti; sen alkupuolella IV luokka saa ohjausta suorittaakseen työn jatkon seuraavalla tunnilla omin päin, sen loppuosa on varattu VI—VII luokalle, joka varttuneempana voi kaksoistunnin alkuosan tehdä omintakeista työtä; siinä sivussa äidinkieltä opiskeleva V luokka tietysti joutuu jäämään vähälle ohjaukselle. Pahemmaksi on katsottava maanantain 4. tunti, jolloin opettajalla ilmeisesti on liian kiire ehtiäkseen riittävästi kiinnittää huomiotaan kolmelle taholle.

Ottaen huomioon mainitut seikat sekä noudattaen ylempänä esitettyjä opintoryhmitystä koskevia ajatuksia olen laatinut tästä IV—VII luokan työjärjestyksestä tuden ehdotuksen (työjärjestys n:o 6 A, liite n:o 8).

D. Yleisarviointia luokkajaosta I—III & IV—VI (VII).

Edellä olen osoittanut, että kaksiopettajaisen koulun ala-asteen muuttuminen kolmivuotiseksi tuottaa vaikeuksia alaluokan opetukselle, mutta on omiaan helpottamaan yläluokan opetusta ainakin mikäli koulu on 6-vuotinen. Vaikka kokeilu ei voikaan sitä osoittaa, näyttää siltä, että sanottu helpotus olisi vielä suurempi, jos koulu olisi 7-vuotinen.

On tarpeen yrittää punnita näitä haittoja ja etuja. Sen vuoksi kokeilukoulujen opettajilta pyydettiin tätä koskevaa yhteistä lausuntoa.

Pyydetään opettajien yhteistä perusteltua lausuntoa 3-osaisen alakoulun tuottamista eduista ja haitoista. Tällöin olisi otettava erityisesti huomioon oppilasmäärät. — Vastaako yläkoulun opetuksen keveneminen 6-luokk. koulussa alakoulun mahd. lisääntyneitä haittoja? — Jos koulussanne olisi otettava yläkouluun myös VII luokka, niin olisitteko luokkajaon I—III + IV—VII vai luokkajaon I—II + III—VII kannalla (edellyttäen, ettei 3. opettajanvirkaa voitaisi perustaa)? Mainitkaa, olkaa hyvä, kuinka monta oppilasta olisi tulossa VII luokalle.

Pyydetty lausunto on saatu 66 koulusta; useimmissa tapauksissa se on yhteinen ja yksimielinen. Eräissä lausunnoissa esitetään vain toteamuksia, muttei tehdä niiden perusteella lopullista arviointia. Viereisessä taulukossa esitän opettajiston kannanotot sekä alaluokan koon että ala- ja yläluokan oppilasmäärien erotuksen mukaisissa ryhmissä.

Annetuista lausunnoista on varauksetta myönteisiä 28 (45 %) ja tietyin varauksin myönteisiä 15 (24 %). Lausuntoja, jotka eivät päädy varmaan lopputulokseen, on 9 (14 %). Kielteisen kannan esittää 11 koulua (17 %).

Varaukset koskevat useimmissa tapauksissa alaluokan korkeinta oppilasmäärää: eräs koulu pitää 34:ää korkeimpana mahdollisena, neljä koulua asettaa täksi määräksi 30, kolme koulua 20. Kahdessa lausunnossa edellytetään alaluokan opettajan työtä helpotettavan siten, että jokin III luokan aine (esim. käsityö) opetetaan yläluokassa. Muuan koulu esittää, että I luokan olisi syyslukukauden alussa saatava erillistä opetusta. Eräessä koulussa pidetään suotavana, että oppilaita otettaisiin joka toinen vuosi. Muudan opettaja pitää alaluokan opettajan palkankorotusta aiheellisena. — Varauksiin sisältyvät ehdot ovat yleensä täytettävissä.

Kokonaistulosta tarkasteltaessa kokeilu seitsemässä tapauksessa kymmenestä osoittaa myönteistä tulosta. Muista tapauksista puolet suhtautuu kielteisesti kokeiltuun luokkamuotoon. Tulosta voidaan pitää hyvänä kokeilun olosuhteisiin katsoen.

Myönteiset kannanotot eivät näytä sanottavasti olevan riippuvaisia siitä, mihin ryhmään kokeilukoulu on kuulunut, ts. siitä, miten suuri alaluokka on ollut kooltaan ja miten suuri on ala- ja yläluokan oppilasmäärien erotus. Sen sijaan esiintyy absoluuttisesti suurempien alaluokkien ja suhteessa yläluokkaan suurempien alaluokkien kohdalla enemmän varauksia, mikä onkin varsin luonnollista.

Näyttää siis siltä, ettei alaluokan koko sinänsä yhtä vähän kuin ala- ja yläluokan oppilasmäärärien erotus vaikuta niinkään paljon opettajien kannanottoon kuin ne yleiset vaikeudet, jotka ovat ominaisia 3-osastoiselle alaluokalle. On selvää, että alaluokan absoluuttisesti ja suhteellisesti pienetesssä ko. opettajan vaikeudet pienenevät. Alaluokan opettaminen ei myöskään tunnu kohtuuttoman raskaalta, jos sen koko on totutussa suhteessa ylä-

Taulukko 13.

Kokeilukoulujen opettajiston yhteinen käsitys 3-osastoisesta alaluokasta.
Lärarnas gemensamma åsikt över den treåriga lägre skolan.

Opettajiston kanta <i>Lärarnas ståndpunkt</i>	Alaluokan koko <i>Lägre skolans storlek</i>				Ala- ja yläluokan oppilasmäärien erotus <i>Differens mellan elevantalet i lägre o. högre skolan</i>				
	N—	N	N+	N++	A	B	C	D	E
Varauksetta myönteinen } <i>Utan förbehåll positiv</i>	9	12	7	—	1	6	15	6	—
Varauksin myönteinen } <i>Med förbehåll positiv</i>	1	8	4	2	—	4	7	4	—
Yhteensä } <i>Summa</i>	10	20	11	2	1	10	22	10	—
Epävarma } <i>Osäker</i>	2	6	—	1	—	1	5	2	1
Varauksetta kielteinen } <i>Utan förbehåll negativ</i>	1	6	4	—	—	2	6	2	1
Ei arviointia } <i>Ingen uppfattning</i>	—	2	1	—	—	—	2	1	—
Yhteensä lausuntoja .. } <i>Summa åsikter</i>	13	32	15	3	1	13	33	14	2
Yhteensä myönteisiä } <i>Summa positiva</i>	77 %	65 %	73 %	67 %	100 %	77 %	69 %	71 %	0 %
Yhteensä kielteisiä .. } <i>Summa negativa</i>	8 %	19 %	27 %	0 %	0 %	15 %	18 %	14 %	50 %

luokan kokoon. Kuitenkin näyttää näillä seikoilla olevan vain toisarvoinen vaikutus lopulliseen kannanottoon.

Tämän oletuksen tarkistamiseksi otan vielä erikseen vertailtavaksi erityisen edullisissa ja erityisen epäedullisissa oloissa työskennelleet koulut. — Voitaneen katsoa, että kaikki kokoryhmän N++ tapaukset ovat epäedullisia alaluokan työskentelylle, samoin kokoryhmän N+ tapaukset lukuunottamatta ryhmiä A ja B, joissa alaluokka on kooltaan kohtuullisessa suhteessa yläluokkaan. Epäedullisten tapauksen joukkoon lienee syytä lukea myös kokoryhmän N tapaukset ryhmissä D ja E.

Toisaalta saadaan edullisiksi tapauksiksi seuraavat: ensinnäkin kokoryhmä N — kokonaisuudessaan sekä kokoryhmä N ryhmien A ja B osalta. — Näin määritellyt epäedullisimmat ja edullisimmat tapaukset jakaantuvat opettajiston kannanottojen mukaan seuraavasti:

	Edullisimmat tapaukset <i>Mest gynnsamma fall</i>	Epäedullisimmat tapaukset <i>Mest ogynnsamma fall</i>
Varauksitta myönteisiä <i>Utän förbehäll positiva</i>	} 61 % } 72 %	} 39 % } 65 %
Varauksin myönteisiä <i>Med förbehäll positiva</i>		
Epävarmoja <i>Osäkra</i>	} 17 %	} 13 %
Kielteisiä <i>Negativa</i>	} 11 %	} 18 %
Ei arviointia <i>Ingen uppskattning</i>	} 0 %	} 4 %
Tapausten lukumäärä <i>Summa fall</i>	} 18	} 23

Lopputulokset on merkittävä. Ero oppilasmäärältään edullisimmissa ja epäedullisimmissa olosuhteissa toimineiden opettajien kannanotoissa on varsin vähäinen. Varaukselta kielteisiä käsityksiä esiintyy kummassakin ryhmässä liki yhtä paljon. Jos kohta epäedullisten olojen ryhmässä on runsaasti varauksia, niin esittävät näitä myös edullisimmissa oloissa toimineet opettajat. Näyttää siltä, että 3-osastoisen alaluokan menestyminen olisi huomattavalta osalta opettajakysymys.

Jos tällaisen alaluokan vaikeudet johtuisivat yksinomaan sen absoluuttiseen tai suhteelliseen kokoon liittyvistä seikoista, olisi kysymys tämän luokkamuodon käyttöönottamisesta kouluorganisatorisena apuneuvona — joko supistettujen koulujen lukumäärän vähentämiseksi tai maalaiskansakoulun laajentamiseksi niissä kouluissa, joissa huonetilat tai opettajavaimien lisääminen asettavat esteitä — alustavasti myönteisesti ratkaistu. Saavutamani tulos osoittaa, ettei asia ole näin yksinkertainen. Tutkitun luokkamuodon asettamat opetusopilliset vaikeudet ja opettajien kyky sekä halu selviytyä niistä ovat tekijöitä, jotka täytyy yleisesti ottaa lukuun.

Jotta tätä näkökohtaa voitaisiin yksityiskohtaisesti valaista, otan opettajistolta saatujen lausuntojen avulla lähemmin kuvatakseni, millaisia kokemuksia ko. luokkamuodosta on yleensä saatu.

K i e l t e i s e n kannan tueksi esitetään, että työ käy raskaaksi sekä työjärjestyksen ja opetussuunnitelman laatiminen hankalaksi:

Koulu 2709 (koko N+; suhde yläluokkaan D): Ei vastaa lisääntyneitä haittoja, koska yläkoulun opetus ei kevene. III l. painolastina alakoulussa.

Koulu 1406 (N+; C): Edut: lapsi enemmän lapsenomaisessa ympäristössä kuin I—II luokassa; tiedollisten vaatimusten jyrkkä eneneminen ei tunnu niin pelottavalta; oppimäärät enemmän III luokan mukaisia; luokassa on pienempiä suojelevia siskoja ja veljiä. Haitat: äänekkääseen opetukseen jää vähän aikaa; I—II luokka usein avuton. Haitat suuremmat kuin edut.

Koulu 1308 (N; C): Salon kokonaisopetussuunnitelman keskitys häviää; II luokka epäedullisessa asemassa; III ja IV luokka sopisivat kotiseutuopissa yhteen. Kannatamme 6-vuotisessa koulussa alaluokkaa I—II. Jos oppilaita I—III luokassa yli 20, käy työ vaikeaksi.

Viitataan myös siihen, että työskentelyn ympäristö muuttuu epäedulliseksi ja työn tehokkuus vähenee:

Koulu 1409b (N; B): Alakoulun työrauha häiriintyy pahasti III luokan mukanaolosta, leikinomaisuus katoaa. Yläkouluun ei tule erikoista kevennystä.

Koulu 6601—02 (N; C): Haitat: ei käy, missä oppilasaines on kovin heikkoa, sillä I—II luokka vaatii siksi paljon välitöntä opetusta. 6-vuotisessa koulussa ei yläkoulun keveneminen vastaa näitä haittoja.

Epäröivää kantaa edustavat seuraavat lausunnot:

- Koulu 2704 (N++; E):** III luokkaa sopii hyvin I—II luokkaan, mutta oppilasmäärän suuruuden takia jää I luokan opetus pintapuoliseksi.
- Koulu 3305 (N; D):** Kokemukset eivät erikoisen myönteisiä, koska alakoulussa oppilaita 21, yläkoulussa 16. I luokka jäi heikoksi. Haitat III luokan osalta pienimmät.
- Koulu 3812 (N; C):** Etuja: oppilaat tottuvat omatoimisuuteen; oppilasmäärän ollessa pieni luokka kehittyy yhtä hyvin kuin 2-os. alaluokka. Haittoja: suurissa luokissa heikot oppilaat jäävät vähemmälle; opettajalle hyvin raskas koulumuoto. — Yläk.-opettajan mielipide: Etuja: IV luokkaa ei III luokka hidasta; oppilasmäärä pienenee Haittoja: alak.-opettajan työ painaa.
- Koulu 3806 (N; C):** Alak.-opettaja: Edut: työ jakaantuu tasaisemmin molemmille opettajille; III luokka antaa I luokalle työn tahtia; ala- ja yläkoulun välinen juopa tasoittuu. Haitat: luokat eivät saa ohjausta tarpeeksi; oppilasmäärä ei saisi olla suurempi kuin 20. — Yläk.-opettaja: alakoululle koituu haittaa III luokasta, mutta tottumus helpottanee.

Myönteiseen käsitykseen tulleet opettajat tuovat esille aluksi lähinnä opettajakeskeisiä näkökohtia:

- Koulu 1003 (N+; C):** Opetus on hauskempaa, kun aineita on useampia ja saa jatkaa pitemmälle samojen oppilaiden kanssa.
- Koulu 2903 (N; D):** III luokan opetukseen voi kiinnittää enemmän huomiota kuin III—VI luokassa, myös I luokka omana ryhmänään saa paremman opetuksen. Työ tulee vaihtelevammaksi ja hauskemmaksi kuin 2-os. alaluokassa.

Viitataan myös käytännöllisiin seikkoihin:

- Koulu 1316 (N; C):** Luokkajako 3+3 paras mahdollinen, oppilasmäärät tulevat samansuuruisiksi. Tämä luokkajako voi myös säästää 3. opettajanviran perustamisen.
- Koulu 0401 (N—; B):** Koulu on 7-vuotinen, joten tämä muoto on miltei ehdoton vaatimus. Tyytyväinen alak.-opettaja ei ole, koska oppilaat eivät saa tarpeeksi välitöntä ohjausta.

Seikka, että oppilaiden työ käy itsenäisemmäksi ja omatoimisemmaksi sekä heidän työympäristönsä kasvattavammaksi, ilmenee useissa lausunnoissa:

- Koulu 3309 (N; C):** Etuja: I luokka säilyy pirteänä ja työnhalusena; II luokan etevilläkin oppilailla on tarpeeksi työtä; III luokan oppilaat saavat heidän tasolleen sopivaa työtä. Haittoja: hiljaista työtä paljon; I luokka joutuu siihen epäkypsänä; II ja III luokka unohtuvat seuraamaan I luokan äänekkästä opetusta. Edut haittoja suuremmat.
- Koulu 3003 (N+; C):** Erittäin hyvä keksintö. III luokkaa voi paremmin alakoulussa »vetää» pienempiä ja oppivat enemmän omanarvontuntoa.

Lopuksi seuraavat lausunnot, joissa asiaa tarkastellaan yleisemmältä kannalta:

Koulu 3001 (N; C): Jos pääpaino on yläkoulun hyvässä valmennuksessa, on 3-os. alakoulu ehdottomasti edullinen.

Koulu 1313 (N; B): Ei mitään vaikeuksia, kunhan ensin tottuu ja ennakkoluulot häviävät. Meille ei ainakaan ole tuottanut mitään vaikeuksia.

Edelle poimittuihin, eri näkökantoja edustaviin mainintoihin eivät tietystikään sisälly kaikki todelliset syyt. Sanomatta jää miltei aina, että uuteen järjestelyyn totuttautuminen on raskasta, jopa joskus epämiellyttävää. Syy, josta vaietaan, on myös se, että pariskuntaopettajat usein haluavat jakaa työnsä siten, että aviomiehellä on suhteellisesti raskaampi ja aviovaimolla mahdollisimman kevyt osuus yhteisestä työstä. Tätä syytä lukuunottamatta ovat julkisesti esitetyissä syissä kuitenkin luultavasti ne, jotka ajan mittaan ovat vaikuttavimpia ja yleisimpiä.

Edellä olen useasti viitannut siihen, että kokeilun tuloksia ei ole pidettävä lopullisina. Opettajat tarvitsevat aikaa tottuakseen uuden työskentelyn muotoihin ja tavoitteisiin. Tarvitaan myös uuden luokkajaon edellyttämiä yksityiskohtaisia, kokemukseen perustuvia ohjeita. Kokeilun alaisessa luokkamuodossa opiskelien oppilaiden myöhemmän opintien varrelta ilmeisesti tulee kertymään monia 3-vuotisen alakoulun järjestelyn tarkistamista vaativia kokemuksia.

Voidaankin olettaa, että seuraavina vuosina päästään parempiin tuloksiin kuin ensimmäisenä. Kovin suuria toiveita ei kuitenkaan ole syytä tulosten paranemiseen asettaa, sillä toisaalta on muistettava, että kokeiluun antautuneiden opettajien joukkoa on ainakin jossakin suhteessa pidettävä valikoimana, jonka taso ylittää keskitason.

Edempänä otan tarkasteltavaksi, mitä opetusopillisia mahdollisuuksia on 3-osastaisen alaluokan työskentelyn tehostamiseksi. On nim. ilmeistä, että näitä ei ole vielä kaikkia käytetty.

Vaikka asetunkin sille kannalle, että tällaisia parantamismahdollisuuksia on, on minun kuitenkin kiinnitettävä huomiota eräeseen tekijään, johon vaikuttamiseen ei ole suuria toiveita. Jotta 3-osastaisen alaluokan työ voitaisiin järjestää joustavaksi ja tehokkaaksi, näyttää olevan tarpeen ottaa käyttöön sellaisia ope-

tussuunnitelmallisia ja -menetelmällisiä järjestelyjä, joihin opettajien melkoinen vähemmistö suhtautuu vieroksuen. On — esimerkkejä mainitakseni — tarpeen siirtyä miltei pelkästään kokotuntien käyttöön puolituntien asemasta, on tarpeen järjestää mahdollisimman paljon eri vuosiluokille yhteistä opetusta ja on tarpeen menetellä joustavasti työjärjestyksen noudattamisessa. Se, että tämä suunta ei miellytä kaikkia opettajia, johtuu toisaalta heidän opettajanvalmistuslaitoksessa saamastaan peruskoulutuksesta, toisaalta heidän persoonallisista piirteistään. Opettajiston tällaisiin käsityksiin voidaan varmastikin vaikuttaa vain rajoitetussa määrässä.

Koulun työtapojen kehittyessä on yleensä kylläkin jouduttu siihen, että käytetään rinnan yhä monenmuotoisempia menetelmiä. Tämä moninaisuus — niin näytään jo virallisestikin moniaalla katsottavan — on enemmän hyödyksi kuin haitaksi. Opettajalle pyritään — juuri koska hänen persoonallinen vaikuttamisensa oppilaisiin on ratkaisevan tärkeää — antamaan sekä opetuksen tavoitteiden asettelussa että menetelmien hahmottamisessa riittävästi vapautta.

Voidaanko 3-osastaisen alaluokan työssä päästä riittävän hyviin tuloksiin käyttämällä kulloinkin sitä järjestelyä, joka opettajasta tuntuu luontevimmalta, on kysymys, joka jää tässä avoimeksi. Useimmissa tapauksissa näyttäisi tällaisen vapauden myöntäminen olevan melko vaaratonta.

Valtaosa kokeilua on tapahtunut 6-vuotisen kansakoulun puitteissa. Tässä on vain ani harvoissa tapauksissa 3-luokkainen alakoulu tarpeellinen. Edellä selostettuja tuloksia on tarkasteltava tätä taustaa vasten. Jos todella olisi ollut kysymys 7-vuotisesta koulusta, olisi ilmeisesti alaluokan tehtävää yläluokan vaikeuksien vähentäjänä arvosteltu monessa tapauksessa toisin.

Tämä ilmenee siitä, miten on vastattu kysymykseen, kumpi jako, 3+4 vai 2+5, olisi 7-vuotisessa koulussa suositeltavampi:

<i>jakoa 3+4 kannattaa</i>			<i>jakoa 2+5 kannattaa</i>	
varauksetta	54 koulua	(81 %)	varauksetta	3 koulua (5 %)
epäröiden	2 »	(3 »)		
		<u>(84 %)</u>		<u>(5 %)</u>

vastaamatta on luopunut 7 koulua (11%).

Tällainen kannanotto on hyvin ymmärrettävää, kun tarkastelee, missä määrin VII luokka olisi mahtunut näihin kouluihin. Opettajien antamien tietojen mukaan olisi yläluokan oppilasmäärä ollut:

luokkajaon	alle 30	30—37	38—40	yli 40	
ollessa 3+4	16 koulussa	19 koulussa	5 koulussa	4 koulussa	(9 %)
» 2+5	4 »	12 »	7 »	21 »	(48 %)

VII luokan kouluun ottaminen ilman 3-osastoisen alaluokan muodostamista olisi (ellei lisäopettajaa olisi saatu) ollut joko mahdotonta tai sitten olisi johtanut yläluokan huomattavaan suurenemiseen.

V LUKU

OPETUSOPILLISIA PÄÄTELMIÄ.

A. Uuden luokkajaan haitat ja edut.

Edellä olevan teoreettisen ja empiirisen tarkastelun tulokset kokoon seuraavaksi luetteloksi.

*Luokkajaan 3+4 puolesta
puhuvia näkökohtia:*

*Luokkajakoa 3+4 vastaan
puhuvia näkökohtia:*

Kouluorganisaation kannalta:

VII luokka voidaan liittää kouluun ilman tämän laajentumista (tärkeää välivaiheessa, jolloin koululaitoksen vastainen rakenne ei ole tiedossa).

Oppilasmäärä jakaantuu tasaisemmin opettajien kesken (taloudellisempi opettajavoimien käyttö).

Estetään koulujen muuttuminen supistetuksi alaluokan liiallisen pienyyden takia.

3-os. alaluokka esiintyisi vain 1—2-opettajaisissa kouluissa, joten tulisi olemaan III ja IV luokan opintojen kannalta kahdentyyppisiä kouluja (oppimäärien erilaisuudet vaikeuttaisivat oppilaiden siirtymistä koulusta toiseen).

Voidaan panna käytäntöön vain sitä mukaa kuin alaluokan opettajat saavuttavat yläkoulunopettajan pätevyuden.

Yleispedagogisia seikkoja:

Oppilaat saavat kauemmin olla alaluokan opettajan ohjattavina. Kummankin opettajan johdossa olemisen aika liki pitäen saman mittainen.

3-os. luokka muodostuu kasvattamammaksi kuin 2-os., koska siinä on toverien joukossa myös varttuneempia oppilaita.

III luokka soveltuu yhtä hyvin II luokan kuin IV luokan rinnalle.

III luokan pojat kaipaavat »miesmäisempää» opinto-ohjelmaa.

Opetussuunnitelmallisia seikkoja:

II luokka soveltuu eräissä aineissa paremmin III kuin I luokan yhteyteen ja III luokka paremmin II kuin IV luokan yhteyteen.

III luokkaa voidaan opettaa sekä ala- että yläluokassa.

Ala- ja yläluokan välinen kynnys mataloituu.

III ja II luokan yhteiset vuorokurssit eivät ole yhtä luontevia kuin III ja IV luokan yhteiset vuorokurssit, koska II luokan luku- ja kirjoitustaito on heikko.

Opetusmenetelmän ja tulosten kannalta:

3-os. luokka edistää omatoimisen ja itsenäisen työtavan oppimista (III luokka kypsyy paremmin yläluokan työskentelyä varten).

IV luokan opetus tehostuu, vallankin oppikouluun siirtymistä ajatellen.

III luokasta on eräissä aineissa (mm. laulussa ja uskonnossa) apua I ja II luokan opetukselle.

III luokan opetus tehostuu.

Erikseen opetettavia opintoryhmiä on usein kolme, joten ns. hiljaiset harjoitukset muodostavat tälle asteelle sopimattoman suuren osan opetuksessa.

Opettajan työ vaikeutuu opintoryhmien ja oppilaiden lukumäärän kasvaessa.

Opettajien opetusopillisten käsitysten erilaisuuden takia johdutaan luokan työ järjestämään monella eri tavalla (mm. koko alaluokalle yhteisen työn järjestelyssä).

Koulutulokkaiden ohjaamiseen ei ole riittävästi aikaa.

Tulokset ovat I luokalla tärkeissä aineissa (äidinkieli, käden työ) heikkoja.

Syiden ja vastasyiden punnitseminen edellyttää määrättyä lähtökohtaa. Täksi otetaan useimmiten kouluorganisatoriset seikat. Näin menetellen havaitaan tässä tapauksessa, että jakoa 3 + 4 vastaan puhuu vain se, että sen kautta joudutaan III ja IV luokan kohdalla erilaisiin luokkamuotoihin. Yksi- ja kaksiopettajaisissa kouluissa olisi alaluokka I—III, suuremmissa yleensä I—II. Yläluokassa olisi pienissä kouluissa yhdistelmä IV—VII, suuremmissa III—IV & V—VII. Kun 1-opettajaisia yläluokkia on maaseudulla n. 80 % kaikista yläluokista, olisi 2-osastoinen alaluokka jäävä vähemmistöön.

Olisiko tästä kaksimuotoisuudesta haittaa? Tähänastiset kokemukset osoittavat, että III ja IV luokan tulokset eivät jaon 3 + 4

tullessa käytäntöön suinkaan huonone. Edelleen on huomattava, että sanottujen luokkien oppimäärät ovat toisaalta jakoa 3 + 4, toisaalta jakoa 2 + 5 noudattavissa kouluissa varsin vähän eroavia. Näin on käytännöllisesti katsoen vain maantiedon ja kotiseutuopin sekä musiikkiopin kohdalla, joissa oppimäärät jakaantuvat eri tavoin näiden kahden luokan kesken. Näin ollen voitaneen katsoa, ettei sanotusta kaksimuotoisuudesta ole haittaa.

B. Parannusehdotuksia.

Tutkittavaksi jää näin ollen vain, mitä organisatorisia ja opetusopillisia keinoja on olemassa 3-osastaisen alaluokan tähänastisessa järjestelyssä havaittujen puutteiden poistamiseksi tai ainakin niiden vähentämiseksi.

Opetusuunnitelmallisiin mahdollisuuksiin kajoan tässä vain lyhyesti. Oppimääriä voidaan jossakin määrin jakaa toisin kuin tähän asti, jos siten voidaan helpottaa liian raskaaksi osoittautunutta opetussuunnitelman kohtaa. Sanotut muutokset voidaan ottaa huomioon myös 2-osastoisissa alaluokissa, jottei syntyisi tarpeettomia eroavuuksia. Kovin pitkälle ei tätä tietä voida mennä, jottei syntyisi haitallista eroavuutta toisaalta maaseudun, toisaalta asutuskeskusten koulujen välillä.

3-osastaisen alaluokan vaikeuksiin saadaan joltistakin helpotusta myös opintoryhmytyksiä muuttamalla. Esim. uskonnon opettaminen kaikille vuosiluokille samanaikaisesti, mitä edellä pedagogisista syistä päädyin suosittelemaan, aikaansaisi myös työjärjestysteknillisiä helpotusta. Siten vapautuisi aikaa välittömään ohjaukseen.

Tärkeimmät parannukset ovat kuitenkin saatavissa muilla organisatorisilla keinoilla. — Kuten edellä olen maininnut, perustui kokeilukoulujen työjärjestys järjestelyyn, että III luokan viikkotuntimäärä oli 30, II luokan 24 ja I luokan 20.¹⁾ Kun alaluokan opettajan opetusvelvollisuus tässä tapauksessa on 30 vt., merkitsee tämä järjestely käytännössä seuraavaa. Ylimmällä luokalla on 6 vt. »omaa» opetusta, ja keskimmaisella luokalla puolestaan 4 vt. sellaista opetusta, jonka aikana I luokka ei ole mukana (keskiviikkopäivä). Alimman luokan koko opetus sen sijaan tapahtuu aikana, jolloin myös molemmat muut luokat ovat koulussa. Vähän helpotusta voidaan saada aikaan

¹⁾ S. 46.

siten, että III luokka jolloinkin opiskelee yläluokassa. Tällöinkin I ja II luokka ovat aina yht'aikaa koulussa.¹⁾

Tällainen järjestely on aivan ilmeisesti koulutulokkaille epäedullinen. Hehän jos ketkä juuri tarvitsevat kädestä pitäen annettavaa henkilökohtaista ohjausta. Varsinkin syyslukukaudella on tällaisen opastamisen tarve kipeä. On perin ymmärrettävää, että eräät kokeilukoulut ovat päätyneet ehdottamaan sellaista järjestelyä, että I luokka saisi syyslukukauden alussa olla jonkin aikaa yksin koulussa.

Ruotsissa pyritään yhdistettyjen luokkien, nimen omaan juuri alaluokkien, työskentelyä tehostamaan siten, että eri vuosiluokille tai vuosiluokkaryhmille järjestetään erillistä opetusta. Katsotaan, että tällaiset toimenpiteet kannattavat, vaikka opettajan työmäärä lisääntyikin ja vaikka palkkausmenot vähän kohoavat. Tällaiset tehostuskeinot ovat huomionarvoisia 3-osastaisen alaluokan kohdalla.

Ne ovat itse asiassa hyvin helposti aikaansaataavissa. Kun kokeilussa on käynyt melkoisen varmasti ilmi, että III luokka menestyy 3-osastaisessa alaluokassa hyvin ja pääsee hyviin tuloksiin, voidaan sen viikkotuntimäärää vähentää. Näin vapautunut opettajan aika sitten asetetaan I luokan erilliseen opetukseen käytettäväksi. Kahden viikkotunnin vähennys ei ratkaisevasti haitanne III luokkaa. Tämän viikkotuntimäärää voitaisiin muutenkin vähentää, sillä se on Suomessa ollut suurempi kuin useimmissa muissa maissa.²⁾

Jos III luokan viikkotuntimäärä tällä tavoin alennetaan 28:aan, saadaan I luokalle ilman mitään lisäkustannuksia kaksi erillistä oppituntia. Jos tätä erillisopetuksen määrää ei vielä pidetä riittävänä, voidaan esim. syyslukukaudella järjestää lisäksi toiset kaksi viikkotuntia tähän tarkoitukseen. Siitä aiheutuisi silloin yhden viikkotunnin ylituntikustannus vuodessa. Kun otetaan huomioon, että 2-opettajainen koulu voi juuri 3-osastaisen

1) Pukinmäen kokeilukansakoulussa on menetelty siten, että I ja III luokka tulivat kouluun klo 9, II luokka klo 10 (ALIINA SOININEN, emt., 92—93). Ilmeistä on, että tämä järjestely soveltuu vain koulupiireissä, missä lasten koulumatkat ovat hyvin lyhyitä. Koulupäivä olisi muutenkin syytä ainakin useimpina päivinä aloittaa yht'aikaisesti.

2) Ruotsissa (1919) 28, Norjassa (1939) kaupungeissa 24, maalla 30 (useimmiten puolenajan koulu), Tanskassa (1932) kaupungeissa 27, maalla 22, Neuvostoliitossa (1940) 20.

alaluokan ansiosta lisäkustannuksitta muuttua 7-vuotiseksi, ei tällaista menoerää saata pitää liian suurena.

Eräissä tapauksessa voidaan tulla toimeen aivan lisäkustannuksitta. Jos nim. III luokkaa opetetaan käsityössä yläluokassa, vähenee alaluokan opetusaika 27:ään. Nämä kolme tuntia ovat silloin vaikeuksitta I luokan käytettävissä. Sanottua järjestelyä ei kuitenkaan voida toteuttaa kaikissa kouluissa.

Edellä esitetty tehostussuunnitelma on otettu huomioon liitteenä olevissa parannetuissa 3-osastoisen alaluokan työjärjestyksissä. Tuntijako on uudesta järjestelystä huolimatta vähäisiä muutoksia lukuunottamatta säilytetty ennallaan. I luokan erillisopetus on tullut niiden aineiden hyväksi, jotka kokeilussa ovat osoittautuneet tuloksiltaan heikoimmiksi.

Lukuvuoden kokeilun perusteella on esitetty muunkinlaisia parannusehdotuksia. Edellä mainitsin siitä, että I luokkaa on ehdotettu syyslukukauden alussa opetettavaksi erikseen. Pisimmälle menee tässä suhteessa tarkastaja 16, joka ehdottaa, että »ensimmäinen luokka alkaisi työnsä yksinään esim. neljä viikkoa aikaisemmin ja sitten olisi joka keskiviikkona vapaa ehken huhtikuun alkuun, josta alkaen lukuvuoden loppuun hekin olisivat kuusi päivää viikossa koulussa. Näin tulisi opettajan lukuvuosi 40-viikkoiseksi, mutta myöskin ensimmäisen lukuvuoden oppilaat saisivat likipitäen yhtä monipäiväisen koulutuksen kuin moniopettajaisissakin alakouluissa.»

Ei ole epäilystä siitä, että on hyödyksi uhrata syyslukukauden alkuviikkoina I luokalle suhteellisesti enemmän aikaa kuin tuntijako ja työjärjestys edellyttävät. En kuitenkaan katsoisi sellaista järjestelyä, että I-luokkalaiset olisivat opettajan ohjattavina pitkiä aikoja aivan yksin, yksinomaan edulliseksi. Sitä vastaan puhuu ensinnä se, että siitä on haittaa koko alaluokalle. II ja III luokan kotiseutuopetus joutuu tästä järjestelystä kärsimään syystä, että edulliset syyskesän viikot monine tärkeine aiheineen menevät ohi. Toiseksi on otettava huomioon, että varttuneet toverit ovat tehokkaita kasvattajia. Heistä ja heidän suhtautumisestaan tulokkaisiin olennaisesti riippuu, miten pian ja millä tavoin nämä kotiutuvat luokan yhteisöön. Vallankin jos I-luokkalaisten lukumäärä on suuri, voivat II- ja III-luokkalaiset olla koulutapojen opettamisessa sekä tulokkaiden muussa huoltamisessa suureksi avuksi opettajalle.

Näin muodoin katsoisin, että muutaman päivän, korkeintaan viikon mittainen vastaanottojakso, jonka aikana opettaja on tulokkaiden kanssa yksin, on täysin riittävä. Sen jälkeen voidaan olosuhteista riippuen esim. kahden viikon aikana käyttää I-luokkalaisten opettamiseen enemmän aikaa kuin tuntijako edellyttää. Se, mitä II ja III luokka tällä aikaa oppi-ajassa menettävät, voidaan korvata esim. siten, että I-luokkalaisilla on vähän pitempi joululoma. Tämän pidennyksen aikana voidaan ylempiltä luokilta vähentyneet tunnit saada takaisin.

Ruotsissa on ajateltu 3-vuotista alakoulua myös siinä muodossa, että vuosiluokkien lukumäärä ottamalla oppilaita vain joka toinen vuosi rajoitettaisiin korkeintaan kahdeksi. Tämä järjestely on siellä käytännössä ns. puolenajan kouluissa, joissa vuorovuosin on luokat I, III, V, VII, vuorovuosin luokat II, IV, VI. WEIJNE viittaa lausunnossaan siihen, että lasten vanhemmat eivät yleensä pidä tällaisesta järjestelystä.

Opetussuunnitelmakomitealle antamissaan lausunnoissa eräät tarkastajat esittävät mainitun suunnitelman. Tarkastaja 66 lausuu mm.: »Ehkäpä jos joka toinen vuosi otettaisiin oppilaita kouluun, voisi tällaista järjestelyä vaativissa tapauksissa toiminta käydä onnellisimmin.» Tarkastaja 16 puolestaan esittää: »Kolmi-luokkaisen alakoulun työn järjestelyssä olisi suuri helpotus, jos luokkien luku rajoitettaisiin kahdeksi siten, että joka kolmas vuosi ei otettaisi uusia oppilaita laisinkaan, jolloin edellisenä vuonna kehittyneemmät oppivelvollisuusikään tulevat voitaisiin ottaa kouluun nykyistä puoli vuotta nuorempinakin ja toiset saisivat alussa vuoden lykkäyksen.»

Ehdotetulla tavalla vuosiluokkien lukumäärä kyllä vähentyisi, mutta on tarkoin muistettava, että lapsijoukko tästä huolimatta jäisi epätasaiseksi. Ellei kouluikään tulevien koulukypsyyttä todella tutkittaisi — ja niinhän ei nykyisin tapahdu —, olisi harvemmin esiintyvä I luokka entistä kirjavampi ja vaikeahoitoisempi. Pahimpana esteenä tällaiselle suunnitelmalle ovat kuitenkin vanhempien ennakkoluulot. Kotien on hyvin vaikea sulattaa sitä, että samanikäisistä lapsista joku pääsee koulunkäyntiään alkamaan, toiset eivät. Tästä syystä ei tätä e netelmää tarkoittavaa kokeiluakaan katsottu voitavan lainsäädännön puutteessa panna toimeen.

On myös mainittava siitä haitasta, että oppilaiden siirtyminen koulusta toiseen vaikeutuu, jos osa kouluista on sellaisia, ettei niissä joka vuosi ole kaikkia vuosiluokkia. Jos siirtymisiä sattuu koulun kohdalla useampia, voi käydä niin, että mainitulla järjestelyllä hävitetyt vuosiluokat ilmaantuvat toista tietä takaisin.

VI LUKU

KOULUORGANISATORISIA NÄKÖALOJA.

Tutkimukseni on osoittanut, että 3-osastaisen alaluokan muodostamista voidaan pitää sopivana toimenpiteenä, jonka avulla yksi- ja kaksiopeettajainen maalaiskansakoulu — yleisin koulutyypimme — voidaan laajentaa 6-vuotisesta 7-vuotiseksi. Olen näyttänyt, että tämä perin toivottava muutos saavutetaan taloudellisimmin luokkajaon 3+4 avulla. Niin ikään olen esittänyt keinoja, joiden avulla 3-osastaisen alaluokan työssä havaittuja opetusopillisiä vaikeuksia voidaan vähentää.

Eräät tutkimuksen yhteydessä ilmenneet seikat ovat käsittäkseni koululaitosopillisesti tärkeitä. Niitä on lopuksi syytä pysähtyä tarkastelemaan.

Kansakoulun opetussuunnitelmakomitean koulukokeilu osoittaa oikeaksi sen ajatuksen, että uusia luokka- ja koulumuotoja on välttämättä kokeiltava käytännössä ennen niiden lakisääteistä vahvistamista. Mitä erityisesti käsillä olevaan tapaukseen tulee, on selvästi ilmennyt, että luokkajakoa 3 + 4 noudattavan koulutyypin käytäntöön ottamisesta olisi koitunut opettajistolle pahoja vaikeuksia, ellei olisi ollut alustavaa kokeilua, jossa olisi etsitty tällaisessa koulussa noudatettavia suuntaviivoja. Se seikka, että opetussuunnitelmakomitea on ottanut tutkittavaksi tämän koulumuodon, on johtanut monen harhatien paljastumiseen ja säästänyt useat koulut pettymyksiltä.

Katsoisin, että tämä toteamus on niin arvokas, ettei kokeilu ole ollut turhaa, vaikka kokeiltun alainen koulumuoto ei tulisi-kaan käytäntöön.

Vielä on otettava huomioon, että tällaisessa kokeilussa tulee päivänvaloon sellaisia opetus suunnitelman ja -menetelmän tehostumismahdollisuuksia, joihin sovinnaisessa koulumuodoissa työskennellen ei yleensä johduta. Viitataan niihin kokemuksiin, joita on saatu eri vuosiluokille yhteisten tuntien käytöstä ja kokon tunnin mittaisista oppitunneista alimmalla asteella.

Edellä selostamani koulukokeilu on myös tuonut esille erään seikan, jota koululaitoksen uudistamisessa ei ole riittävästi, jos ollenkaan pidetty silmällä. Eräistä opetuksen järjestelyistä on kokeilijoiden taholta esitetty varsin eri suuntiin meneviä lausuntoja siitä huolimatta, että kokeilun olosuhteet eivät ole olleet kovinkaan erilaisia. Työjärjestyksen yksityiskohtaisesta noudattamisesta on oltu eri mieltä, niin ikään siitä, onko pyrittävä opettamaan kolmea alaluokan vuosiluokkaa mahdollisimman paljon yhdessä vai erikseen. Eri käsityksiä on esiintynyt myös siitä, onko avuttoman I luokan erikseen opettaminen etu vai haitta, tai onko III luokkaa ohjattava yhteistyöhön nuorempien toveriensa kanssa vai vapauduttava siitä mahdollisimman suuressa mitassa lähettämällä se yläluokkaan opiskelemaan.

Kuten jo olen viitannut, johtuvat tällaiset mielipiteen erilaisuudet osittain erilaisesta koulutuksesta ja erilaisista kokemuksista, osittain opettajan pedagogisesta katsomuksesta, joka vuorostaan on läheisessä riippuvaisuussuhteessa hänen persoonallisuuteensa. Pääteltäväksi jää, onko kuvattu erilaisuus katsottava haitaksi vai onko se ehkä etu. Viimeksi mainitun vaihtoehdon kannalle asettuminen ei ole vaikeata, jos omaksuu käsityksen, että opetuksen teho riippuu suuresti siitä persoonallisen vapauden tunteesta, joka opettajalla on.

Demokraattisen kasvatuksen tavoitteena on persoonallinen, itsensä yksilönä vapaaksi tunteva kansalainen, jolla on mahdollisimman paljon sellaisia ominaisuuksia ja asennoitumisia, jotka helpottavat hänen sopeutumistaan yhteiskuntaan. Tällainen kasvatusta ei ole mahdollinen sellaisin menetelmin, jotka tarkoittavat yksilöiden valamista samaan kaavaan. Vaikea on nähdä, miten persoonallinen kasvatusta olisi mahdollinen, jos opettajan työskentelyn täytyisi tapahtua tarkoin määrättyjen menetelmien mukaisesti. Opettajalla täytyy olla tietty määrä menetelmän vapautta. Se tietysti edellyttää, että opettaja kykenee

käyttämään tätä vapautta — hänen psykologisen ja pedagogisen koulutuksensa on oltava tehokas —, mutta vaikka tämä edellytys ei olisikaan täydellisesti voimassa, on tähän suuntaan kuitenkin pyrittävä.

Kolmiosastoista alaluokkaa kokeiltaessa on monessa kohden ilmennyt verraten vastakkaisia periaatteita ja menettelytapoja. Mutta en luulisi oikeaksi sitä tietä, että näistä arvovaltaisesti valittaisiin vain se, joka perusteellisen tutkimuksen pohjalla näyttää otollisimmalta. Näin menetellen tehtäisiin kaksi kouluhallinnollista erehdystä. Ensiksi pakotettaisiin tietyt opettajatyyppit noudattamaan sellaista työtapaa, joka ei sovellu heidän sielulliselle rakenteelleen eikä heidän pedagogisiin katsomuksiinsa. Toiseksi jätettäisiin käyttämättä se myönteinen tekijä, joka on siinä, että kukin opettaja saa hyväksi katsomastaan lähtökohdasta pyrkiä yleisesti tavoiteltavaksi hyväksytyyn päämäärään.

Kouluviranomaisilla on käytettävissään keinoja, joilla he voivat saattaa teoreettisesti parhaimmaksi harkitun menetelmän etuoikeutettuun asemaan siinä määrin kuin se käytännöllisistä syistä välttämättä on tarpeellista. Mutta on epäiltävää, voitaanko mitään sillä, että lähdetään pyrkimään ehdottomaan yhdensuuntaistamiseen. Tällainen menettely on pedagogisesti epätarkoituksenmukaista. Se myös sotii demokraattisen kasvatuksen periaatteita vastaan.

L ÄHDELUETTELO.

Betänkande och förslag angående obligatorisk sjuårig folkskola. Statens offentliga utredningar 1935: 58. Stockholm.

Betänkanden och utredningar, 1940 års skolutrednings:

I. Skolan i samhällets tjänst. Statens offentliga utredningar 1944: 20. Stockholm.

IV. Skolplikstidens skolformer. 2. Folkskolan. A. Allmän del. Statens offentliga utredningar 1946: 11. Stockholm.

IV. Skolplikstidens skolformer. 2. Folkskolan. B. Förslag till undervisningsplaner. Statens offentliga utredningar 1946: 15. Stockholm.

Bilaga VI. Sammanfattning av allmän organisationsplan. Statens offentliga utredningar 1945: 62. Stockholm.

Brigde og tillegg till Normalplanen for landsfolkeskolen som skal gjelda for folkeskolen i Volda. Volda (1946?).

GAUMNITZ, W. H., *Are the One-Teachers Schools Passing? 18 years of history.* U. S. Department of the Interior. Pamphlet No. 18. Washington 1940.

Economies through the elimination of very small schools. Bulletin 1934, No. 3. U. S. Department of the Interior, Office of Education. Washington D. C. 1934.

Innstilling I fra Plankomiteen for den nye skoleordning. Oslo 1936.

KOSKENNIEMI, MATTI, *Kansakoulun opetusoppi* (2., täyd. pain.). Helsinki 1946.

»Kokemuksia kolmiosastoista alakoulusta.» *Opettajain lehti* 42 (1947), n:o 34.

»Koulukokeilusta ja kokeilukouluista», *Kasvatus ja Koulu* 33 (1947), 137—153.

Koululuokan pienoisyhteiskunta. Turku 1943.

»Luokan yhteinen tunti.» *Opettajain Lehti* 41 (1946), n:o 26.

»Läroplansreformen i Finland.» *Pædagogisk-Psykologisk Tidsskrift*, Bind VI (1946), 257—268.

Maalaiskansakoulun opetussuunnitelma. Komiteamietintö. Helsinki 1925.
Meddelelser vedrørende Folkeskolen, Seminarierne m. v. for Aaret 1945. København 1945.

- Mietintö, Kansakoulukomitean.* Komiteanmietintö n:o 2 — 1946. Helsinki.
- Mietintö I, Kansakoulun opetussuunnitelmakomitean.* Komiteanmietintö n:o 10—1946. Helsinki.
- MØLLER, P., *Den enklassede Skole. Tønder* 1941.
- Normalplan (Mønsterplan) for landsfolkeskolen.* Utgj. av Kyrkje- og Undervisningsdepartementet. Oslo 1940.
- Organization of Curriculum for One-Teacher Schools.* Bulletin of the Department of Rural Education. February 1933. Washington, D. C.
- PETERSEN, PETER, *Der Jena-Plan einer freien allg. Volksschule* (7./8. Aufl.). Langensalza 1936.
- RIBSSKOG, B., *Standpunktprøver i regning.* Oslo 1936.
- RYTKÖNEN, AHTI, »Äidinkielen opetusopin alalta». *Kasvatus ja Koulu* 33 (1947), 193—203.
- SALO, AUKUSTI, *Alakansakoulun opetussuunnitelma kokonaisopetusperiaatteen mukaan* (2. pain.). Helsinki 1937.
- »Kansakoulun kolme ensimmäistä luokkaa yhden opettajan hoitama.» *Kasvatus ja Koulu* 32 (1946), 56—64.
- SALOMAA, J. E., *Koulukasvatusoppi.* Turku 1947.
- Skolestatistikk 1938—39.* Norges offisielle statistikk. X. 14. Oslo 1941.
- Skolestatistikk 1942—43.* Norges offisielle statistikk. X. 96. Oslo 1945.
- SQININEN, ALIINA, »7-vuotisen kansakoulun kokeilua Pukinmäen kokeilukansakoulussa 1937—43». *Kasvatus ja Koulu* 33 (1947), 89—103.
- Undervisningsvejledning for den Eksamensfri Folkeskole* (2. oplag). København 1943.
- VARTIA, ARVO, *Kouluhygienia* (2. pain.), Helsinki 1931.

ORGANISATIONSFRÅGOR ANGÅENDE SJUÅRIG LANTFOLKSKOLA MED TVÅ LÄRARE

MATTI KOSKENNIEMI

Professor i praktisk pedagogik vid Pedagogiska Högskolan i Jyväskylä

Undersökningsmaterialet har uppkommit vid Folkskolans läroplanskommittés skolförsöksverksamhet under läsåret 1946—47. Den finska lantfolkskolan är 6-årig (36 arbetsveckor och 200 arbetsdagar per år). Skolåren VII—VIII, vilka i bosättningscentra är obligatoriska i dagskola, motsvaras på landet av en fortsättningsskola (aftonskola) med 75—100 timmar per år. I väntan på lantfolkskolans förlängning har kommittén anordnat försök med 7-årig skola. Denna undersökning har till syfte att utreda särskilt frågan, i vilken mån VII klassen kan inrymmas i de vanligaste skoltyperna på landet, skolor med 1—3 lärare, och frågan om den 3-åriga lägre skolans didaktiska användbarhet.

Kap. I: Den skolorganisatoriska bakgrunden.

Skolstatistiken i de skandinaviska länderna uppvisar, att andelen av smärre skolor (1—3 lärare) är på landsbygden så stor, att man tillsvi-
dare måste ta hänsyn till dessa. En snabb och allmän centralisering av kl. VII—VIII synes inte vara möjlig.

Finsk skolstatistik uppvisar, att VII klassen mycket bra kan inrymmas i skolor med 1—3 lärare. Nya lärarkrafter är av nöden endast i större skolor. Särskilt i fråga om skolor med 2 lärare måste man använda indelningen I—III + IV—VII, om man inte vill utvidga skolan. I någon mån kan man genom att förlänga skolan till 7-årig förminska antalet av skolor med endast en lärare (sk. reducerade skolor). I väntan på omfattande skolreformer är det viktigt, att den utvidgning, som förlängningen av skolpliktskolan förorsakar, kommer i huvudsak de större skolorna till del.

Kap. II: Den 7-åriga läropliktskolan i andra nordiska länder.

Förstärkningsåtgärder i svenska B-, C- och D-skolor. Svensk debatt över förlängandet av småskolstadiet. Norsk och dansk organisation av skolor med två lärare.

Kap. III: Försöksanordningen.

Folkskolans läroplanskommitté har yttrat, att »inom ett så viktigt samhälleligt område som skolverket är det icke rätt att påbjuda till efterlevnad sådana oprövade projekt, som ingen lärare ännu försökt i sin skola.» Med skolstyrelsens samtycke har kommittén nått kontakt med 98 finsk- och 16 svenskspråkiga lärare i stadsskolor och 461 finsk- och 79 svenskspråkiga lärare i lantskolor (resp. 309 och 44 skilda skolor). I dessa försöksskolor har man i allmänhet följt de av kommittén framställda tim- och undervisningsplanerna samt verkställt granskningar av olika didaktiska problem. Lärare för försöksskolor har anmält sig frivilligt.

En del skolor har frivilligt från elevernas sida varit 7-åriga. Därtill har flere 6-åriga skolor tagit den 3-åriga lägre skolan till försöksobjekt. I sistnämnda läraravdelning har III kl. haft 30, II kl. 24 och I kl. 20 veckotimmar (se timfördelningen sid. 46). Storleken av dessa läraravdelningar framgår av tab. 6 och 7 (sid. 40). Se kartan på sid. 38.

*Kap. IV: Försöksresultat.**A. 3-årig lägre skola.*

Från pedagogisk synpunkt vore det förmånligt, om barn i småskolåldern kunde vara längre än två år under ledning av sin lärarinna. Man bör också beakta att de äldre kamraterna utövar ett vidsträckt pedagogiskt inflytande på de yngsta. Lärarna har konstaterat att I kl. har i 57 fall blivit hemmastadd lika bra eller bättre i läraravdelningen I—III än förr i läraravdelningen I—II, sämre endast i 8 fall. Särskilt glädjande har varit, att III-klassisternas uppförande gentemot de yngsta har i 16 fall varit »värdande» etc. och i 28 fall i allmänhet gott.

Vad läroplanen angår, ser det ut att III kl. i allmänhet bra kan införlivas med I—II kl. De traditionella kurserna för III kl har reducerats endast så till vida, att geografin har förflyttats till kl. IV, så ock musikens teori. II och III kl. studerar gemensamt hembygdslära (två växelkurser). Förf. fäster särskild uppmärksamhet vid de gemensamma undervisningssituationerna för alla tre årsklasser. Så har de experimenterandelärarna i 72

fall funnit, att en sk. »klassens gemensamma timme» vid veckoslutet är en nyttig anordning. Timmen kunde i särskilda fall t.o.m. vara gemensam för hela skolan. 37 lärare är av den meningen att timmen bör vara regelbunden. Likaså har lärarna funnit att en gemensam samtalssituation i början av veckan är nyttig.

Undervisningsgrupperna har under försöket varit följande: religion och hembygdslära I, II—III, sång och gymnastik I—II—III och II—III, i övriga ämnen har årsklasserna varit åtskilda (jfr. norsk Voldaplan).

1) Erfarenheterna ger vid handen, att ännu större sammanslutning av årsklasserna skulle vara nyttig (se tab. 8, sid. 56). En stor del av lärarna skulle hellre undervisa i religion och hembygdslära kl. I—II (traditionella undervisningsgruppen i 2-årig lägre skola). Ganska många föreslår kombinationen I—II—III i religion, vilken tydligen skulle erbjuda bättre möjligheter till uppfostran av religiös känsla. Ställningstagandet till undervisningsgruppernas sammanfattning synes vara starkt påverkat av lärarnas allmänna pedagogiska åsikter.

2) Arbetet i 3-årig lägre skola kan underlättas genom i att man undervisar kl. III dels i högre skolan (denna förflyttning har ägt rum i 51 skolor i handarbete, i 35 skolor i sång och i 28 skolor i gymnastik). Minst lyckad tycks förflyttningen vara i sång, då III kl. i stor utsträckning kan hjälpa till vid undervisningen av den yngsta.

3) Läraråsikterna över undervisningsgrupperna i religion voro: I—II kl. 33, II—III kl. 25 och I—II—III kl. 21; i hembygdslära: I—II kl. 37, II—III kl. 36 och I—II—III kl. 2. Åsikternas särgående torde bero å ena sidan därav, att kurserna i de olika skolorna gestaltat sig olika, å andra sidan därav att vissa lärare har det mycket svårt att sköta avdelningar som innehåller lärjungar på olika utvecklingsstadier.

4) I arbetsordning n:o 1 A (bilaga n:o 4) finns det några för kl. I—II—III gemensamma timmar i modersmålet och i räkning. I modersmålet har dessa timmar accepterats av 37 lärare, 11 lärare har kommit till negativa resultat. I flesta fall har timmarna använts för skilda uppgifter; som gemensamma arbetsformer har förekommit bl. a. samtal, dialoger, uppläsningar och föredrag, m.m. En del lärare nämner, att dylika timmar särskilt har underlättat den individuella vägledningen av elever. — I räkning har positiva resultat uppnåtts i 43 skolor, negativa i 15.

5) I s.k. övningsämnen är grupperingen mycket beroende av lärjungarnas utvecklingsnivå samt av yttre förhållanden. Mest har svårigheter uppkommit vid slöjdundervisningen för III kl:s gossar, om denna icke kunnat placeras i den högre skolan.

Arbetsordningarna n:o 1 och n:o i A (bilagor n:o 3—4) skiljer sig åt såsom fig. 2 (sid. 72) framställer. Den förra har tillämpats under höstterminen, den senare under vårterminen. — Vad lektionernas längd träffar, uppvisar lärarnas önskemål (tab. 9, sid. 73), att 20—25 min:s lektioner i I—II kl. icke äro önskvärda i 3-årig småskola, icke heller i allmänhet. — Tab. 10 (sid. 76) framställer lärarnas åsikter ang. proportionen av direkt undervisning och s.k. tysta övningar. I modersmålet och i manuellt arbete synes det behövas ökning av direkt undervisning. — Arbetsordning n:o 1 A har i allmänhet givit bättre resultat. Två nya förslag till arbetsordning (n:o 1 B och n:o 1 C) finns i bilagor n:o 5—6.

Arbetsresultaten i samtliga ämnen och årsklasser framgår av tab. 11 (sid. 79), där + betyder en omnämning av förbättring, — en omnämning av försämring av resultaten i ett visst ämne. Bästa resultat har uppnåtts i III kl:s räkning och skrivning, sämsta i I kl:s skrivning, sysselsättning och läsning. Sammanfattning: a) när en läraavdelning med årskl. I—II förvandlas till en läraravdelning med årskl. I—III, förekommer allmän försämring av resultaten endast om elevantalet är mycket stort; b) III kl. lyckas i allmänhet ansevärt bättre, I kl. synnerligen mycket sämre än i kl. I—II; c) försämring i I kl:s resultat förekommer i de viktigaste ämnena. Arbetsförhållandena måste därför förbättras för I kl. — Som allmänpedagogiska resultat må nämnas, att enligt lärarnas åsikter är läraravdelningen I—III särskilt lämpad för att uppfostra lärjungar till självständig arbete och social uppförande.

B. 3- och 4-årig högre skola.

Högre skola av typ IV—VI är mycket lättare att handha än lägre skola av typ I—III. Den ger också synnerligen goda resultat, särskilt i kl. IV (16 lärare — av 58 — värdera resultaten bättre, 39 mycket bättre än i läraravdelning av typ III—VI). Högre skola av typ IV—VII (vilken är vanlig i Norge) har kunnat experimenteras i endast 11 fall, då läropliktslagen ej känner till en sådan utvidgad skola. Denna typ förorsakar svårigheter därigenom att enligt nuvarande skolorganisation sker den första rekryteringen till lärdomskolan efter kl. IV. Årsklasserna skulle därför helst indelas sålunda: IV + V—VII. Svårigheter föranledes likväl därigenom, att IV kl. i några ämnen måste kombineras med V kl. Arbetsordningen n:o 6 (bilaga n:o 7) kommer då att innehålla några timmar med tre skilda arbetsgrupper, vilka är svåra att bemästra.

I försöksskolorna har följande undervisningsgrupper använts (i parentes grupperingen enligt norsk Volda-plan):

gemensamma timmar: dels religion, dels modersmålet, dels räkning, övningsämnen;

två grupper: religion IV—V & VI—VII (likaså Volda), geografi IV & V—VII (IV+VII & V—VI), historia V—VII (IV—V & VI—VII) och samhällslära VI—VII, grammatik IV—V & VI—VII (likaså Volda);

tre l. flera grupper: dels modersmålet, räkning (likaså Volda). — En förbättrad arbetsordning finns i bilaga n:o 8.

C. Allmänt omdöme om klassindelningen I—III & IV—VI (VII).

Tab. 13 (sid. 93) föreställer en sammanfattning av de uttalanden som lärarna i försöksskolorna gemensamt gjort. Frågans kärnpunkt var: utjämnas de olägenheter, som den 3-åriga lägre skolan förorsakar, genom den lättnade av arbetet, som kommer den högre skolan till godo? Av alla svar är 45 % utan förbehåll positiva, 24 % med förbehåll positiva, 17 % negativa; 14 % är indifferent. Det är intressant att lägga märke till, att ett negativt ställningstagande icke är nämnvärt proportionellt till läraravdelningens abs. l. rel. storlek. Detta framgår klart av tabellen på sid. 94. Frågan om den treåriga lägre skolan torde alltså främst vara ett lärarproblem.

Då den skolform, inom vars ram försöksverksamheten anordnats, har varit ganska ny för lärarna, kan man ej undra över deras förbehållsamhet. Arbetslivet gestaltar sig synnerligen annorlunda i en 3-årig än i en 2-årig lägre skola. Många positiva drag framställes av lärarna till förmån för den förra typen; man måste också beakta, att i en 3-årig lägre skola sådana arbetsformer och -metoder är av nöden, som måste närmast kallas moderna. En traditionell lärare har det svårt att klara sig i en dylik läraravdelning.

Till sist måste man beakta att en 3-årig lägre skola är mindre nödvändig i en 6-årig skola. Resultatet torde ha blivit mycket mera positivt, om försöksskolorna hade varit 7-åriga. På frågan, om lärarna föredrar indelningen 3+4 eller indelningen 2+5 i 7-årig skola, har 84 % svarat till förmån för det förra, 5 % för det senare alternativet.

Kap. V.: Didaktiska slutsatser.

Skäl för indelningen 3+4:

Skäl mot indelningen 3+4:

Skolorganisatoriska:

VII kl. kan införas i folkskolan utan skolans utvidgande.	Det skulle uppstå två olika typer av lägre skola.
Eleventalet fördelas jämnare mellan lärarna.	Indelningen kan verkställas endast om småskolans lärare förvärvat folkskollärarkompetensen.
Skolorna förhindras att förvandlas till reducerade skolor.	

Allmänpedagogiska:

Lärjungarna får stanna längre under ledning av sin första lärare.

Lägre skola med 3 årsklasser är mera uppfostrande än 2-årig lägre skola, då den innehåller även III-klassister.

III kl. passar till kl. II lika bra som till kl. IV.

III kl:s gossar är i behov av en naturligare lärokurs.

Ang. läroplan:

II kl. passar i vissa ämnen bättre ihop med kl. III än med kl. I, likaså III kl. bättre ihop med II kl. än med IV kl.

III kl. kan undervisas både i lägre och i högre skolan.

Skillnaden mellan lägre och högre skola förminskas.

Växelkurserna för II—III kl. är icke så naturliga som för III—IV kl., då II kl:s läs- och skrivförmåga är relativt svag.

Metodiska:

I treårig lägre skola kan man bättre uppfostra barnen till självständigt arbete.

III och IV kl. får effektivare undervisning.

III kl. stöder I—II kl:s undervisning i vissa ämnen (sång, religion).

Arbetsordningen innehåller flera lektioner med tre skilda undervisningsgrupper, vilket förorsakar ökning av s.k. tysta övningar.

Lärarnas arbete försvåras.

I kl. erhåller icke tillräcklig handledning.

Resultaten i I kl. är dåliga.

Som förstärkningsåtgärder föreslås följande. Då III kl. har uppnått synnerligen goda resultat, torde man kunna förminska antalet av dess veckotimmar från 30 till 28. Därigenom frigöres 2 timmar för särskild undervisning för I kl. Om III kl:s handarbetsundervisning förflyttas till högre skolan, blir ytterligare 3 timmar fria för I kl. Det är troligt att en ansevärd förbättring i I kl:s arbetsförhållanden kan åstadkommas genom dessa åtgärder. — Däremot kan förf. icke särskilt rekommendera andra förbättringsförslag, såsom, t. ex. förlängning av läsåret till förmån för I kl. med 4 veckor eller intagning av elever vartannat år (jfr. svensk B 3-skola)

Kap. VI: Skolorganisatoriska utsikter.

Undersökningen torde i alla fall ge vid handen, att nya former av läraravdelningar och skolor ovillkorligen bör provas genom tillräckligt omfattande försök, innan de lagfästes. Skoltypen, i vilket klassindelningen 3+4 tillämpas, skulle säkerligen försakat synnerligen många svårigheter för lärarna, om den inte i förväg hade blivit föremål för omfattande skolförsök. Även om den ovannämnda skoltypen aldrig skulle komma till större användning, vill förf. vara av den åsikten, att försöksverksamheten icke varit anordnad förgäves. Den har nämligen medfört flera intressanta och nyttiga didaktiska uppslag, vilka troligen inte annars hade kommit under diskussion.

Till slut är det skäl att påpeka en omständighet som ofta förbigås i skolreformer. I denna undersökning har det synnerligen klart framgått, att lärarnas åsikter går isär i fråga om många viktiga anordningar (så t. ex. möjligheten att undervisa flere årsklasser tillsammans, lämpligheten att anordna särskild undervisning för nybörjare, o.s.v.). Denna splittring är dels en följd av olik lärarutbildning och olika erfarenheter, men tydligen också försakad av olika personliga uppfattningar. Det torde vara viktigt, att denna omständighet tas i beaktande vid skolreformatiska åtgärder. Demokratisk uppfostran förutsätter ju att lärarna har tillfälle att gestalta sitt undervisningsarbete på ett personligt sätt.

Liite n:o 1.

KOKEILUUN OSALLISTUNEET TYYPPIÄ I—III+IV—VI (VII) OLEVAT KOULUT 1946—47.

(3-osast oisen alaluokan opettaja mainittu ensimmäisenä.)

Forssan tarkastuspiiri

Someron Lehtimäen koulu op. Tyyne Valtonen ja Viljo Valtonen

Haapamäen tarkastuspiiri

Multian Peuralan koulu op. Irma Sairanen ja Uno Sairanen
Pykkönmäen Kirkonkylän koulu op. Sirkku Tapio ja Väinö Oksanen

Hämeenlinnan tarkastuspiiri

Hattulan Merven koulu op. Irja Vuonnelsalo ja Eero Bäcklund
Hauhon Sappeen koulu » Elsa Salo ja Kalevi Taivalaho
Hausjärven Kirkonkylän koulu » Maria Anttila ja Mauno Järä
Janakkalan Vähikkälän » » Irja Kasanko ja Yrjö Kasanko
Kalvoian Pirttikosken » » Elli Korpinen ja Hanna Alanne

Ikaalisten tarkastuspiiri

Suodenniemen Lahdenperän koulu op. Martta Haapamäki

Imatran tarkastuspiiri

Parikkalan Tarvaspohjan koulu op. Sylvi Tolvanen
Joutsenon Konnunsuon » » Pirkko-Liisa Hallikainen
Parikkalan Melkonien » » Impi Manner
Ruokolahden Virtutjoen » » Eeva Siitonen

Jyväskylän tarkastuspiiri

Luhangan Judinsalon koulu op. Helmi Taipale ja Aino Räsänen

Kainuun tarkastuspiiri

Kuhmon Hietaperän koulu op. Katri Kemppainen ja Eetu Kemppai-
Ristijärven Jokikylän » » Aino Rautiainen [nen
Taivalkosken Metsäkylän » » Elina Hukka ja Laura Horsma
Sotkamon Juurikkalahden » » Elli Tuominen ja Pentti Teno

Keski-Pohjanmaan tarkastuspiiri

Kortesjärven Ylikosken koulu op. Terttu Lehto ja Pentti Lehto
 Toholammen Kleemolan » » Irja Alhoniemi ja Eero Alhoniemi
 Vimpelin Vinnin » » Bertta Lakanen ja Väinö Lakanen

Kuopion tarkastuspiiri

Kuopion Pitkälahden koulu op. Terttu Kollani ja Einari Hakkarainen
 Siilinjärven Hamulan » » Hanna Räsänen ja Uno Miettinen
 Maaningan Haatalan » » Sirkka Konttinen ja Aulis Varonen
 Tervon Hyvölän » » Lilli Korhonen ja Elsa Tukkinen

Kymenlaakson tarkastuspiiri

Vehkalahden Sivatin koulu op. Helmi Riuttanen ja Aug. Riuttanen

Lahden tarkastuspiiri

Hollolan Kutajoen koulu op. Laina Ylitalo ja Anna Vilvala
 Jaalan Kirkonkylän » » Maria Knihtinen ja Uno Tuomoja
 Nastolan Pyhäntään » » Lilla Lantta ja P. Pietilä
 Orimattilan Hennan-Keiturin » » Anni Riittinen ja Toivo Koukkula
 Kärkölän Marttilan » » Sylvi Tuomi

Lapin tarkastuspiiri

Tervolan Korpelan koulu op. Annikki Ollila ja Reino Järvilehto

Mikkelin tarkastuspiiri

Kangasniemen Hokan koulu op. Suoma Pylvänäinen ja Reino Pylvänäinen
 Mäntyharjun Varpasen » » Elvi Valjakka ja Manne Valjakka
 Sysmän Otamon » » Hilma Muukkonen ja Y. A. Pylkäs
 Joutsan Pappisen » » Viola Saunanen ja Toini Viljo

Nurmeksen tarkastuspiiri

Nurmeksen Höljäkän koulu op. Kerttu Rajanto ja Reino Rajanto

Pieksämäen tarkastuspiiri

Jäppilän Ruuhilammen koulu op. Sirkka Seppäläinen ja Ella Junttu
 Leppävirran Konnuslahden » » Hilja Jääskeläinen ja V. Jääskeläinen
 » Petromäen » » Lenni Partti ja Otto Partti
 Rautalammin Konnekosken » » Oiva Koistinen ja Martti Kokkonen

Porin tarkastuspiiri

Uvilan Niittymaan koulu op. Tekla Aaltonen ja Kaarlo Valkonen
 » Vanhakylän » » Kerttu Lahdenranta
 Porin Piilavan » » Helvi Korhonen

Porvoon tarkastuspiiri

Porvoon Tuorilan koulu op. Jenny Kukkola ja Siiri Anttila

Ylivieskan tarkastuspiiri

Haapaveden Kytökylän koulu op. Helmi Orkomaa ja Timo Orkomaa
Sievin Kukon » » Laila Virtanen ja Aake Virtanen
Ylivieskan Sorviston » » Eeva Sorvisto

Lahden kaupunki

Kujalan koulu op. Irja Arvilommi ja Paavali Arvilommi

Liite n:o 2.

Kansakoulun opetussuunnitelmakomitean

Koulukokeilu

Jyväskylässä,
huhtikuussa 1947.

KOLMIOSASTOISTA ALAKOULUA JA SEN RINNALLA TOIMIVAA YLÄKOULUA KOSKEVA TIEDUSTELU.

Koulukokeilun johto kunnioittaen pyytää toukokuun kuluessa tietoa niistä kokemuksista, joita on saatu tuntijakoja n:o 3 ja 5 käytäntöön sovellettaessa.

Käytännössä tuntijako n:o
seuraavin muutoksin:

Kokeilunumero:

Opettaja:

Koulu:

Oppilaita: alak.:

Työjärjestys n:o

yläk.:

Alakoulu.

1) Pyydetään tekemään yksityiskohtaisesti selkoa siitä, miten I, II ja III luokan oppilaat ovat eri aineissa, vallankin tärkeimmissä, kehittyneet verrattuna aikaisempaan luokkamuotoon:

2) Missä aineissa kaivattaisiin enemmän kuin nyt ns. välitöntä opetusta? Missä aineissa voitaisiin käyttää enemmän ns. hiljaisia tunteja?

3) Missä aineissa kaivattaisiin enemmän kuin nyt luokkien erottamista erikseen opetettaviksi ryhmiksi?

4) Missä aineissa voitaisiin tähänastista enemmän yhdistää luokkia yhdessä opetettavaksi?

5) Missä määrin kokemuksenne mukaan olisi I ja II luokalla vähennettävä tai lisättävä 1/2-tuntien käyttöä? Missä aineissa erityisesti?

6) Voitaisiinko luokan yhteinen tunti ottaa säännöllisesti viikon lopun ohjelmaan? Missä määrin se voisi olla yhteinen yläkoulun kanssa?

7) Voisiko kerran viikossa olla tunnin t. puolen tunnin mittainen koko alakoulun yhteinen »keskusteluhetki», jossa pohdittaisiin »päivänkysymyksiä»? Olisiko sen sopivin sijoituspaikka viikon ensimmäinen tunti?

8) Kuinka I luokka on kotiutunut koulutyöhön näissä olosuhteissa? Onko se jaksanut olla pirteästi mukana? III-luokkalaisten suhtautuminen koulutulokkaisiin?

9) Arvioikaa I-luokkalaisten fyysillistä kuntoa aikaisempaan verrattuna!

10) Missä aineissa Teidän koulunne olosuhteissa on havaittu sopivaksi opettaa III luokkaa yhdessä yläkoulun kanssa? Tuloksia?

11) Onko II ja III luokan yhdistäminen uskonnossa onnistunut toimenpide vai ei? Muita ehdotuksia?

12) Miten II ja III luokan yhdessä opettaminen kotiseutuopissa on käytännössä onnistunut? Muita ehdotuksia?

13) Miten I luokka on edistynyt askartelussa näissä olosuhteissa? Olisiko sen opettamiseksi oleva enemmän erillisiä tunteja?

14) Mitä II—III luokan askartelussa on harjoitettu? Missä määrin työ on liittynyt kotiseutuopin aiheisiin? Miten II luokan askartelu on onnistunut ilman opettajan välitöntä ohjausta?

15) Miten suhtaudutte kaikille luokille yhteisesti varattuihin äidinkielen tunteihin? Onko niitä voitu käyttää hyödyllisesti luokkien ollessa eri tehtävissä? Missä määrin niitä on voitu käyttää yhteisiin tehtäviin (esim. keskustelut, vuoropuhelut tms.)?

16) Miten suhtaudutte kaikille luokille yhteisesti varattuihin laskentotunteihin? Onko niiden olemassaolo helpottanut eri tasolla olevien oppilaiden ohjaamista?

17) Miten pitkälle I luokalla on lukuvuoden loppuun mennessä ehditty kirjoituksessa?

18) Mitä lukemisenopetusmenetelmää I luokalla on käytetty?

19) Pyydetään selostamaan, miten III luokan mukanaolo on vaikuttanut laulunopetuksessa? Mitä seikkoja III luokalla on voitu käsitellä musiikkiopissa?

20) Kokemuksia voimistelun ja leikin opetuksesta:

21) Pyydetään esittämään käsitys työjärjestyksistä I ja I A sekä ehdottamaan, mihin suuntaan työjärjestystä olisi käytävä kehittämään. Luokalla käytetty työjärjestys pyydetään oheistamaan.

Yläkoulu.

22) Pyydetään arvioimaan IV luokan asemaa tässä koulumuodossa erityisesti verrattuna aikaisempaan alaluokkaan (III—IV).

23) Onko IV luokan tuntijako hyvä, huomioonottaen sen, mitä III luokalla ehditään oppia?

24) Entä oppimäärät? Muutosehdotuksia?

25) Toivomuksia työjärjestyksen suhteen:

26) Erityisesti IV—VII: Missä määrin on tuottanut hankaluutta se, että IV ja V luokalla on osaksi erillistä opetusta (oppikoulun vuoksi)?

27) Samoin: Ellei viimeksimainittua estettä olisi, kumpaa jakoa pitäisitte sopivampana: IV + V—VII vai IV—V + VI—VII?

28) Samoin: Ehdotuksia luonnontiedollisen aineryhmän vuorokursseiksi ja sisäiseksi tuntijaoksi (huomioonottaen runsaan käytettävissä olevan viikkotuntimäärän ja paikalliset olosuhteet):

29) Toivomuksia työjärjestyksen suhteen:

Yhteistä.

Pyydetään opettajien yhteistä perusteltua lausuntoa 3-osastaisen alakoulun tuottamista eduista ja haitoista.

Tällöin olisi otettava erityisesti huomioon oppilasmäärät. — Vastaako yläkoulun opetuksen keveneminen 6-luokk. koulussa alakoulun vuoksi mahdollisesti haittoja? — Jos koulussanne olisi otettava yläkouluun myös VII luokka, niin olisitteko luokkajaon I—II + IV—VII vai luokkajaon I—II + III—VII kannalla (edellyttäen, ettei 3. opettajanvirkaa voitaisi perustaa)? Mainitkaa, olkaa hyvä, kuinka monta oppilasta olisi tulossa VII luokalle.